

LUCAS

Ran ho Ma'da'yo bi 'Yo't'a ra Lucas

'Be'a í 'yo't' rá sɔcuə ra Lucas

1 Dí paçä xən ngu yu ja'i bi 'yo't' yu sɔcuə ngue i man'a bin ja 'bɛ mím 'bɛcua ja ra ximhäi ra Cristo. ²Nu'u bi 'yo't'u, tengu thoho bi xängahɛ ɛ bi nuse 'bɛ mi 'yøt' rá 'bɛfi ra Cristo, ne tengu thoho bi man'u hɔnbɛ go hapɛ. ³Necä dra Lucasgä dí o't'na ra sɔcuə ngue im man'a bin ja, ne dí pen'na i, hague Teófilo, ma amigo i xən ho. Ne dá änzehe yu ja'i to'o bi nu 'be'a gä bin ja. Ne ɛmme dá hongä 'be'a nt'o't'i gä mi'da yu sɔcuə, janangue'a da bɔmanho 'be'a dí o't'ä. ⁴Nguetho dín nde gui paði xən ho ngue majuaṇi a bi sän'na i.

Rám 'behni Oja bi ma dim 'bɛh ra Xuua

⁵Nu'u yu pa min ts'ut'abi ra Herodes bu ja ra xequi Judea, mi 'bɛpɛ n'da rá mbäjä yu judío, ra Zacarías a. Madim pehmɛ n'dan nets'i yu mbäjä bi dɛm'ma ra mbäjä Abías. Nu'a ra Elisabet, rá xisu ra Zacarías, gue'a n'da rá m bom'beto ra Aarón a, ngue ra hmumbäjä maya'bu. ⁶Nu'a ra Zacarías ne

ra Elisabet, gätho yonja'i, Oja bi numanho ɛ, nguetho xən ho yú mbɛi, ne mi øt'e gätho yún t'ɛdi Oja. ⁷Nu ra Elisabet ne ra Zacarías, xən daç'yɛi ɛ ne xínga n'dandí mi 'bɛh rá t'uhni a ra Elisabet.

^{8,9}Ne nu'bu xɔn zɔn ra pa dim pɛpɛ ja ra daṇija ɛ n'dan nets'i yu mbäjä bi dɛ'ma ra Abías, janangue'a madim pɛpɛ ra Zacarías. Ne zaṇi mi thahna n'da ra mbäjä, ngue da yɛrpɛ man'da mbo ra daṇija da 'yuh yu xiza yumanho. Ne gue'a ra Zacarías bi mba nthahni ngue da yɛrpɛ mbo. ¹⁰Ne xən ngu yu ja'i mi 'bäpɛ thi mi yaḥɛ Oja 'bu ra ora bi 'yuh ra xiza ra Zacarías. ¹¹Ne 'bex bi zø a n'da rá m 'behni Oja bu mi 'bäh ra Zacarías. Ne mi 'bäpɛ rá hyo rán 'yɛi ra mexa guerpɛ mí uh yu xiza. ¹²Nu'bu mi nu a bɛya, ɛmme bin su ne hingui paði 'be'a da bɛni. ¹³Ne nu'a rá m 'behni Oja bi 'yɛmbi: —O guín su Zacarías, nguetho bi 'yø Oja 'be'a guí äpi, nangue ni xisu ra Elisabet din ha't'uhni ne dim 'bu a n'da rá ts'unt'u, ne gui xip rá thuhu dí Xuua. ¹⁴Ne gan johya ne ɛmme da hyu ni mbɛi, ne

xən ngu yu ja'i din johya 'bu bim 'bui. ¹⁵Nguetho Oja di un ra 'befi nuixte a. Ne nu'a, hin da zi ra vino xinga gue'a ra sei, ne din 'youi rá Hogandahi Oja gue'bu go bim 'bui. ¹⁶Ne nu'a rá 'befi da 'yot'e, gue'a dí japi xən ngu yu ja'i israel di päh yún 'yomfëni ne da 'yëc'yëi Oja ra Hmu. ¹⁷Ne nu'a ni t'uhni bam 'bet'o a 'bu bá gh ra Hmu mahëts'i, ne din ja rá ts'edi tenguthoho ra pøngahya Elías, ne di japi din hocpahü yú t'uhni u yu ja'i. Ne nu'u nzaï hingui øde 'be'a pa nsifi, di japi da 'yøde. Ne nangue rám hman ra Xuua di päh yún 'yomfëni yu ja'i n'dahma da zä da zimanho ra Hmu 'bu bá ghe, bi t'ëmp'a ra Zacarías 'bu min yaui rám 'behni Oja.

¹⁸Nu ra Zacarías büya:

—Hague dán zä ga paçä a guí xiqui nguetho xtán daç'yëigä ne'a ma xisu, bi 'yëna.

¹⁹Nu rám 'behni Oja bi 'yëmp'a büya:

—Nugä dí Gabriel ne dí 'bäcä bu ja rá hmi Oja, ne Oja bá pengä gue ga xi a ran ho din ja ahü. ²⁰Pe nuya, gan gore ya, nguetho hin guí gë'yëi a dí xi i. Nuya hin da zä gan ya astague'bu go bin ja a dá xi a i, nguetho gätho din ja a dá xi a i, bi 'yën'a rám 'behni Oja.

²¹Nu yu ja'i mi 'bäpü thi, mi tø'ma ra Zacarías, ne him mi pa'u hanja him 'bexque pøni. ²²Ne nu'bu mi bøm bu ra Zacarías hingui sä din ya, hønt'a bi uanda rá 'ye. Nu yu ja'i bi bañ püya ngue bi nu n'da ran t'uti bu mbo.

²³Ne nu'bu mi guah yu pa dim pepu ra Zacarías bi mba rá ngu büya. ²⁴Ne bin ha't'uhni ra Elisabet,

ne nubüya hin hapü í mba an cüt'a zana, bim 'butho bu rá ngu. Ne bi 'yëna: ²⁵“Xən ngu rá mate bi 'yörcä Oja, nuya him man da zangä yu ja'i nguetho dim 'bu'a n'da ma t'uhni ya,” bi 'yënsë.

Rám 'behni Oja mahëts'i bi ma dim 'buh ra Jesús

²⁶Nu'bu mi tho i cüt'a zana, nu'a Oja bi mbehn mahøn'a a rám 'behni ngue í Gabriel. Bi mbehn pu ra hnini Nazaret bu ra xëqui Galilea. ²⁷Nu'a, bi zøm bu mi 'bu a ra María. Nu ra María xinga n'dandï bin yaui n'da ran 'yohü, pe ya mi än'na ra José, n'da rám bom 'bet'o ra ts'ut'abi David a. ²⁸Nu rám 'behni Oja bi zengua, bi 'yëmbi:

—Nu'i María ya bi 'yot'a n'da rá mate Oja ne guín 'youi a. Pe man'da bi ja'p'a Oja xinda gue'u gätho mi'da yu xisu, bi 'yëmbi.

²⁹Nu'a ra María 'bu mi nu rám 'behni Oja, bin su ne bin 'yomfëni 'be'a ním bøn'a bi sifi. ³⁰Nu rám 'behni Oja bi 'yëmp'a büya:

—O guín su María nguetho guín 'youi rá mate Oja, ³¹ne dim 'bu'a n'da ni Ts'unt'u ne gui xip rá thuhu ra Jesús. ³²Ne nu'a, din ja rá ts'edi ne da faði ngue rá Ts'unt'u Oja täte thoho rá ts'edi. Ne nu'a Oja di japi din ts'ut'abi tengu rám bombøta ngue ra David. ³³Ne di manda yu ja'i israel gätho yu pa ne hin jam'bu da guah rá ts'edi a, bi 'yën'a rám 'behni Oja.

³⁴Nu ra María bi 'yën'a:

—Hague dán zä din jabu ne hin jam'bu dán ya'be n'da ran 'yohü, bi 'yëna.

³⁵Pe nu rám 'behni Oja bi 'yëmp'a:

—Nu rá ts'edi rá Hogandāhi Oja di ja i gui t̄in ni t'uhni, ne nu'a dim 'bui, rá Ts'unt'u Oja a. ³⁶Ne'a ni meni ra Elisabet xun daç'yei a, pe dim 'bu a n'da rá ts'unt'u. N'dato zana ya i ha'a rá t'uhni ne mi ɣn yu ja'i ngue hin jam'bu da d̄in rá t'uhni. ³⁷Nu Oja gátho sá da 'yot'a, hin'yu 'be'a gue hingui sá da 'yot'e, bi 'yɛn'a rá m 'behni Oja.

³⁸Nu'a ra María bi 'yɛn'a:

—Nugá rá 'yɛhegá Oja, nu'bu gue'a in nde Oja, da 'yorque gátho guím ma, bi 'yɛna.

'Bex bi mbeng mahɛts'i rá m 'behni Oja buya.

Ra María bi mba bí zengua ra Elisabet

^{39,40}Nu'a ra María buya, 'bex bi mba bí zengua yú meni mí 'bupu ja yu nyuni bu ra xequi Judea, gue'a ra Zacarías ne rá xisu ra Elisabet.

⁴¹Ne nu'bu mi mba ma zengua ra Elisabet, 'bexque bi 'yan'a rá t'uhni mí o rá mbui. 'Bex bin 'youi rá Hogandāhi Oja ra Elisabet buya, ⁴²ne bi 'yɛna:

—Oja man'da bi jap'i i María, xinda gue'u mi'da yu xisu. Ne nu'a ni ts'unt'u dim 'bui, majapi a. ⁴³Pe xun ngu ra mate gá 'yorque ngue gá zenguagui, nguetho gue'e rá mbe a ma Hmu. ⁴⁴Ne dí pađi gue'e rá mbe a ma Hmu nguetho nu'bu má øcá nin zengua, 'bex bin johya a ra t'uhni o ma mbui ne bi 'yani. ⁴⁵Bi jap'a Oja nguetho gá 'yɛ'lyei a bi xi i, ne majuani da 'yot' Oja a bi xi i, bi 'yɛn'a ra Elisabet, bi 'yɛmp'a ra María.

⁴⁶Nu ra María buya bi 'yɛspa Oja ne bi 'yɛna:

ɛmme dí ɛspa Oja ma Hmu, ⁴⁷ne din johya ma mbui nangue Oja mam pørpate.

⁴⁸Nguetho Oja bi bɛngá ngue dra hyoya 'yɛhegá, ne gátho yu ja'i da 'yɛngui dá t̄ingá rá mate Oja.

⁴⁹Xun ngu ran ho bi 'yorca Oja mađá rá ts'edi, ne xun hotho a. ⁵⁰Ne da nu rá yembui to'o gátho da numansu a.

⁵¹Nu Oja nuixte tho yún t'ot'e, bi 'berpa yú ts'edi u din yɛzehe ngue im bɛni jase yú ts'edi.

⁵²Ne bi 'berpa yú ts'edi yu ts'at'abi, ne go bi un yú ts'edi yu ja'i thoho.

⁵³Ne bi japi da ba u to'o i honi da bađi, pe nu'u to'o him bi hyoni da bađi bi japi di 'be'u.

⁵⁴Ne nu Oja bi mbäxcahu ya ngue dyu ja'i israelgähu, ngue bi 'yɛnju yú t'uhnigahu a, ne him bi pumbɛni a ran ho bi ma da 'yorcahu.

⁵⁵Pe bi 'yot'e tenguthoho bi si a ra Abraham ta t'orcahu, yám bom'betojü, gátho yu pa mazai, bi 'yɛn'a ra María 'bu mi 'yɛspa Oja.

⁵⁶Ne nu'a ra María hyuzna bi gopu rá ngu ra Elisabet, m'bejua bi mbeng bu rá nguse.

Bim 'buh ra Xuua Nxixya

⁵⁷Ne bi zøn pa pa dim 'bu a rá ts'unt'u ra Elisabet. ⁵⁸Ne gátho yú meni ne yú menguhu bin johya 'be'a bi 'yørpa Oja a ra Elisabet, ne bi zøm bu rá ngu bi zengua a. ⁵⁹Nu'bu mi gua'an hyato pa xím 'bu a ra

t'uhni, bi mba nts'its'i da thecua rá xifani. Ne gátho u mi 'bupɸ, bi ma da hyanba rá thuhu rá ta ngue dí Zacarías. ⁶⁰Pe nu rá mbe bi ma ngue hin da zä, pegue jatho da hyux rá thuhu ngue dí Xuua. ⁶¹Ne gátho mi 'bupɸ bi 'yɛna:
—Pe njo'o n'da ni menihɸ í Xuua, bi 'yɛmbi.

⁶²Ne nu'ɸ, bi uan yú 'yɛ, bi 'yän'na rá ta: “'Be'a rá thuhu a ni t'uhni,” bi 'yɛmbi. ⁶³Nu rá ta bɸya bi 'yäh ra söcuɸ ne bi 'yo't'a n'da ram hma ngue bi 'yɛna: “Dí Xuua a ma t'uhni.” ⁶⁴'Bex bi zä bin yɸ mahøn'a ra Zacarías bɸya, ne bi 'yɛspa Ojɸ a. ⁶⁵Ne bi hyonya thoho gátho mi 'bupɸ. Ne gátho yɸ ja'i mi 'bupɸ ja yɸ nyuni a ra xequi Judea bi 'yø a bin ja. ⁶⁶Ne gátho bin 'yomfɛnise 'be'a da 'yø't'a ra t'uhni, nguetho Ojɸ bi japi.

Bi 'yɛspa Ojɸ ra Zacarías 'bɸ mim 'buh rá t'uhni

⁶⁷Ne bin 'youi rá Hogandahi Ojɸ ra Zacarías, ne bim pøngahyɸ a, bi 'yɛna:

⁶⁸ɛmme dí ɛspa Ojɸ ra Hmu nguetho bi bɛnju dyɸ ja'i israelgähɸ, dyɸ judíoɦɸ, ngue da yanjɸ.

⁶⁹Ne nanguenhna ma t'uhni bim 'bui, janangue'a dí paði him ma ya'a ba penga mam pørpateɦɸ i ja rá ts'edi, ráam bom'beto ra ts'ət'abi David a.

⁷⁰Gue'a bi bɛnba Ojɸ u yú pøngahyɸ maya'bɸ thoho,

⁷¹ngue bi ma da yanjɸ nanguue man sɸihɸ, ne nanguue gátho u i numan'ujɸ.

⁷²Pe nu Ojɸ bi huɛc'ɸ mam bombøtahɸ, ne him bi pumbɛni ran ho mi ɛna da 'yørcaɦɸ.

⁷³Ne majuani da 'yø't' Ojɸ a bi xih mam bombøtahɸ ra Abraham,

⁷⁴ngue bi xifi da yanjɸ nanguue u man sɸihɸ, ne hin ga su ga thandehɸ a Ojɸ bɸya.

⁷⁵Jananguue da gohi xɸn ho ma mbuiɦɸ bɸ dá nu a Ojɸ, ne ga øthɸ ra hogam'bui bɸ ja rá hmi.

⁷⁶Ne nuna ma t'uhni, da 'yɛmb yɸ ja'i rá pøngahyɸ Ojɸ mahɛts'i, ne da xih yɸ ja'i di päh yún 'yomfɛni, da dø'ma ra Hmu.

⁷⁷Ne da xi u da mba ma punbi yú ts'oqui, ne da mba nhyani.

⁷⁸Gátho da 'yø't' Ojɸ nguetho di huɛgahɸ ne ba pøngahɸ ra Hmu ngue gueše rán nequi ma mbuiɦɸ.

⁷⁹Ne gue'a di yorpa yú mbui u i 'bupɸ ja ra 'bexui ne i 'yo bɸ ja rá 'yu ran daɛte, ne da zixpɸ ja ran nequi, bi 'yɛn'a ra Zacarías 'bɸ mim pøngahyɸ.

⁸⁰Ne nu rá t'uhni, ngue ra Xuua, bin te mán zaqui ne bin te rá mbui nanguue Ojɸ. Ne nu'bɸ min te, bim 'bupɸ ja ra daɸo asta gue'bɸ go bi zøn ra pa bi dɸmp' rá 'befi bi xi Ojɸ, guepɸ 'buh yú mi'israelɦɸ.

Bim 'bɸ'a ra Jesús

2 Nu'bɸ mím 'buh ra Jesús, gue'ɸ yɸ pa bin ja ra daɸede bi 'yø't'a ra hmuts'ət'abi ngue ra Augusto César. ²Ne gue'ɸ yɸ pa bin

ts'ut'abi ra Cirenio bu ja ra xequi Siria, ne gue'u yu pa ja bi du'mi bi 'yøt' ra pede u. ³Gätho yu ja'i bi mba bu ja rá hnini zehé yúm bombøta ngue da thuspa bu yú thuhu. ⁴Janangue nu ra José bi nexpu ja ra hnini Nazaret ngue ra xequi Galilea, ne bi mba bu ja ra hnini Belén ngue ra xequi Judea, nguetho guepu rá hnini a rá m bombøta a ra José, ngue ra David. ⁵Ne bi mba da thuspa bu rá thuhu. Bi mbe a ra María rá xisu. Pe nu'a ra María ya min ha't'uhni a. ⁶Ne nu'bu mi zøm bu ja ra hnini Belén, bi zøn ra pa dim 'buh rá t'uhni buya. ⁷Ne bim 'bu a rá mbudi ts'unt'u a ra María ngue ra Jesús. Ne bi mbant yu bazu, ne bi cärpü ja rán ts'adetha yu fani bu ja ra ngumfani, nguetho hin'yü bu din säya bu ja n'da ra ngu.

**Yúm 'behni Oja bi xih yu mbände'yo
ngue bim 'buh ra Jesús**

⁸Nu'a ra xui a buya, mi 'bupu hántho ra hnini Belén 'da yu mbände'yo, madí jamansu yú de'yo u. ⁹Bex bi nu n'da rá m 'behni Oja u, ne bi yorpü rán nequi Oja bu 'bui, ne emme bin su'u. ¹⁰Pe nu'a rá m 'behni Oja bi 'yemp'u:

—O guín suhü, nguetho bá gca ga xi ahü n'da ram hma gue di ja ahü gan johyahü gyü ja'ihu ua ja ra ximhäi. ¹¹Nu bu ra hnini Belén, ngue rá hnini ra David, ja bim 'bu'a nim pörpatehü, gue'a ra Cristo ra Hmu bi ma ba pen'nahü Oja. ¹²Ne nu'bu gá tïmhbu n'da ra 'uere xí jarpü ja rá yänza yu fani m'bant'i yüm 'bahni, gue'a gdí pa'hmbü a buya, bi 'yæn'a rá m 'behni Oja 'bu mi 'yemp'u yu mbände'yo.

¹³Bex bi nequi n'dan nets'i yúm 'behni Oja, bi 'yës pa Oja ngue bin tuhu, ne bi 'yæn'u:

¹⁴Nuixte rá ts'edi Oja mahëts'i. Oja da hyurpa yú mbui gätho u i 'bucua ja ra häi, hont'a go to'o da hyän'a rá mate, bi 'yem 'bu min tuhu.

¹⁵Ne bi mbeng mahëts'i yúm 'behni Oja buya. Ne nu'u yu mbände'yo bin 'yemp'u buya:

—Ga mbähä bu ja ra hnini Belén, ga nuhü a bin ja ngue bi jajü ra Hmu ga pa'hmbü.

¹⁶Bi mba n'dihi u buya, ne bi dïm bu a ra María ne ra José ne ra 'uere. Ne nu'a ra uere mi o bu ja rá yänza ra fani. ¹⁷Ne nu'bu mi nu'u yu mbände'yo buya, bi mam bu a xí xih rá m 'behni Oja nangue ra t'uhni bim 'bui. ¹⁸Ne gätho u bi 'yø'a bi man'u yu mbände'yo, bi hyonya thoho u. ¹⁹Pe nu'a ra María, bi bëm bu mbo rá mbui 'be'a gätho bin ja. ²⁰Ne nu yu mbände'yo bi mbeng buya, ne bi 'yës pa Oja, ngue gätho bin ja'u 'be'a gätho bi sifi, ne xí nu.

**Bi mba ma däpi Oja a ra 'uere
Jesús bu ja ra danija**

²¹Nu'bu mi gua'an hyäto pa xím 'bui, bi thecua rá xifani ra 'uere, ne bi thuspa rá thuhu dí Jesús, ne ngue'a xí xih rá m 'behni Oja a ra María 'bu hin ní hyä rá t'uhni.

²²Ne nu'bu mí gua'a ra pa nts'änni da dø'ma ra María, tengü bi man yún t'ëdi ra Moisés, ya i sä da mba bu ja ra danija bu Jerusalén. Ne bi zixa rá t'uhni u ngue di dáp Oja. ²³In ja bu bi 'yøt'e nguetho ne'a i mam bu ja rán t'ëdi ra Moisés, ngue: “Gätho yu mbudi ts'unt'u da

mba ma däpi Oja,” i ɛm bu ja yun t'edi. ²⁴Ne bi hyaxa n'da ra 'bøts'e bu ja ra danija tengu bi mam bu ja rán t'edi ra Moisés ngue i ɛna: “Yoho yu t'azu uague yoho yu ts'aha ngue da hyo bu ja nija to'o im 'buh yú t'uhni.”

Nu ra Simeón i thex ra 'uere Jesús

²⁵Ne mi 'bupu Jerusalén n'da ran 'yohu i Simeón, ra hocja'i a, mi numansu Oja ne mi t'oma ra pa ngue da mba nhyani u yu ja'i israel, ne min 'youi rá Hogandahi Oja a. ²⁶Nu rá Hogandahi Oja bi bɛnba ra Simeón gue hin da du asta gue'bu go da nu'a rá Thahni Oja ba pɛhni ngue ra Cristo a. ²⁷Ne nu'a rá Hogandahi Oja bi bɛnbi da zøm bu a ra Simeón bu ja ra danija 'bu mi zøm bu rá ta ne rá mbe di dá'a ra Jesús. ²⁸Nu ra Simeón bi dexa ra 'uere ne bi 'yɛspa Oja buya, bi 'yɛna:

²⁹Ma Hmu i, pe hin te dí m bɛngä 'bu ga tugä ya, nguetho dá nugä na gá xiqui ngue ga nugä, ni 'yɛhegä.

³⁰Nuya dá nusegä mam pørpatehe,

³¹ngue gá sänni ngue da yanba yú te u to'o da bah na.

³²Nuna di japi da nu ran nequi u hing yu judío, ne gue'a dí t'ɛscahe dyu ja'i israelgähe, dyu judíohe, bi 'yɛn'a ra Simeón 'bu mi dexa ra 'uere Jesús.

Bim pøngahya ra Simeón

'bu mi nu ra Jesús

³³Nu ra José ne rá mbe ra Jesús bi hyonya thoho 'be'a bi man ra Simeón nangue'a ra 'uere. ^{34,35}Nu ra Simeón buya, bi 'yap Oja da

'yenspa rán japi ra José ne ra María, ne bi 'yɛna:

—Nuna ra t'uhni 'bu din dan'yohu nts'änni xun ngu u yú mi'israelhu dim 'bedi 'bu hin da numanho. Pe nu'u to'o da numanho da yan'a. Guehna dí fadi 'be'a im bɛm bu mbo yú mbui n'da ngu n'da yu ja'i. Ne nu'i María, gui nu ra dumbui xun u tho ngue 'be'a da t'ørpa na ni ts'ant'u, bi 'yɛn'a ra Simeón.

Ne'a ra Ana bim pøngahya

'bu mi nu ra Jesús

³⁶Ne'a n'da ra daɕ'yei xisu ngue í Ana mi 'bupu ja ra danija, ne'a xin rá pøngahya Oja a. Nu'a, rá t'ixu ra Fanuel a, rá m bom'beto ra Aser ngue n'da rá ts'ant'u ra Israel. Nu ra Ana, nu'a nyoto jeya bim 'buhmi rá ndø ne 'bex bi du. ³⁷Ne bim 'buse goho 'däte ma goho njeya, ya xun daɕ'yei a. Ne nu ra Ana, mi zam bu ja ra danija a. Min yaui Oja ra pa ne ra xui, ne ja yu pa him mi sihme 'bu i thande Oja. ³⁸Nu'bu min yahu ra Simeón ra María ne ra José, bi zøm bu ra Ana, ne 'bex bi xi Oja jamadi 'bu mi nu'a ra 'uere, nguetho bi baði gue yú yante u. Janangue'a bi 'yɛmp'u to'o mi tøm'p' yú yante ngue ya bi zøh ya.

Bi mbenc'a ra José bu ra

hnini Nazaret ne rá xisu

³⁹Nu'bu mi 'yot'u gätho mi man rán t'edi Oja ngue da 'yot'e, nu ra José ne ra María bi mbeng bu ja ra hnini Nazaret bu ja ra xequi Galilea. ⁴⁰Ne nu'a ra t'uhni bin te mán zaqui a, ne mi ja rán 'yomfɛni xun ho. Ne ɛmme bi jap Oja a.

De'mayon jeya pe'ts'a ra Jesús

'bu mi mba bu ja ra danija

⁴¹Nu ra José ne ra María zaí n'dandí n'da jeya i pa bu ja ra

hnini Jerusalén da nu ra d̄ampeti ngue ran d̄abaxjua. ⁴²Ne nu'bu mi mbe'ts'a 'de'mayon jeya ra Jesús, bi mbähä bu ja ra hnini Jerusalén ngue da nu ra d̄ampeti bu. ⁴³Nu'bu mi gua'a ram peti, bi mbeng bu yú ngu yu ja'i. Ne nu'bu mi mba bu 'yu ra José ne ra María, him mi pa'u ngue bá copu a ra Jesús. ⁴⁴Pe mim b̄eni min 'yohu yú amigo. Ne n'dapa bin 'yo bu ja ra 'yu. Ne nu'bu mín de bin säya büya, ne njo'o bu ra Jesús. Ne nu rá mbe ne rá ta bi 'yän'du yú amigo: “Ha gbán 'yohu a ra Jesús,” ne'u yú meni bi 'yänni. ⁴⁵Pe him bi d̄ini, janangue'a bi mbeng bu Jerusalén, bi hyom bu.

⁴⁶Ne ná hyupa büya ja bi d̄im bu ja ra d̄anija. Mi 'buhmbu bu yu xänbate nija. Ne nu'a ra Jesús mi øde 'be'a mi man'u ne bi 'yän yün t'änni 'be'a bi 'yøde. ⁴⁷Nu yu xänbate nija büya bi hyonya thoho nangue gätho 'be'a mi pa'a ra Jesús. ⁴⁸Ne nu'a rá mbe ne ra José, bi hyonya thoho 'bu mi nu i ya'hu yu xänbate. Nu'a rá mbe bi 'ȳmbi:

—Ts'unt 'u, hanja in jabu gá 'yørca'be, nguetho nu'a ni ta necä ḡmme dá hon'a'be ne mi tu ma mbui'be.

⁴⁹Nu ra Jesús bi d̄adi:

—Pe nde'bu hin xquí hyongüi, nguetho guí pa'hami ngue jatho ga øt'ä rá 'befi ma Ta.

⁵⁰Pe nu'u, him bi b̄adi 'be'a nam bøn'a bi man'a.

⁵¹Pe nu'a ra Jesús 'bex bi mbähä bu ja rá ngu bu ra hnini Nazaret, ne nzai mi øt'a i pa nsifi. Pe nu'a rá mbe mim b̄enthö bu ja rá mbui 'be'a gätho bin ja. ⁵²Nu ra Jesús, in te rá ja'i ne in te rán 'yomf̄eni. Ne

gätho yu ja'i mi numanho a ne'a Oja mi numanho a.

Xuua Nxixya bi du'mi bi man räm hma Oja bu ma'ueni

3 ^{1,2}Nu'bu ná 'de'ma cüt'a njeya in ts'ut'abi ra hmuts'ut'abi Tiberio, ne bin yaui Oja ra Xuua bu ja ra d̄apo mi 'bui, bi xifi di d̄amp'a rá 'befi. Ne gue'a ra Xuua rá ts'unt'u ra Zacarías a. Ne guet'a ra jeya bin ts'ut'abi ra Poncio Pilato bu ja ra xequi Galilea, ne n'dat'a ra jeya bin ts'ut'abi a ra Felipe bu ja ra xequi Iturea ne ra xequi Traconite. Nu'a ra Felipe ngue rán 'yohu ra Poncio Pilato. Ne guet'a ra jeya a bin ts'ut'abi ra Lisantias bu ja ra xequi Abilinia. Ne 'dat'a ra jeya mi ngurpa mbäjä ra Anás ne ra Caifás bu Jerusalén. ³Ne nubüya, bi d̄amp' rá 'befi ra Xuua Nxixya, bin 'yo bu n'danguadi ra d̄athe Jordán ne bi xih yu ja'i di päh yün 'yomf̄eni nangue yú ts'oqui, n'dahma da mba ma punbi. Ne bi xifi din xixya büya. ⁴Ne guehna ra Xuua bi man'a ra Isaías 'bu mi 'ȳna:

N'da ra ja'i din ya bu ja ra d̄apo ne da 'ȳna:

“Dami päh nin 'yomf̄enih̄u, ga simhb̄u ra Hmu mi ts'utho da z̄ocua.

Dami hoc ni mbuih̄u, ga t̄omhb̄u xun ho.

⁵Tengu yu mbothäi ne yu t'øhø din juani tengu n'da ra 'yu i pa ma hoqui, hingui ndaxni, i uenthö, din ja bu ni mbuih̄u.

⁶Ne gätho yu ja'i da nu'a ram p̄ørpate ba pend Oja,” da 'ȳna, bi 'ȳn'a ra Isaías.

⁷Ne bi zøm bu yu ja'i bu 'buh ra Xuua ngue in nde din xixya ɰ. Ne nu ra Xuua bi 'yemp'ɰ:

—Nu'ahɰ tengu thoho 'bu gyú pozuhɰ, ne guí ɛnsehɰ hin guin nuhɰ rá muui ni ts'oquihɰ 'bu gan xixyɰhɰ, ne hin gui hoc ni mbuihɰ. ⁸Pe nte di muui 'bu guí ɛmhɰ gán yɰmhɰ ngue ya nim bombotahɰ ra Abraham. Pe nehya yu do i 'bongua mi sä xtá 'yena yú t'uhni ra Abraham gue'bu gue'a xtán nde Oja a. ⁹Ne nu'a to'o gátho him bi päh yún 'yomfɛni nangue yú ts'oqui, tengu'bu yu za ngue hingui ho yún dät'o. Ne nu rán ts'onza Oja ya mahoqui xun ho ngue da 'yex'ɰ yu za hingui ho yún dät'o, ne da thøspɰ ja ra sibi din zø, bi 'yɛn a ra Xuua.

¹⁰Nu yu ja'i buya, bi 'yɛn'ɰ:

—'Be'a sä ga øt'ähe 'bɰ, bi 'yemp'a ra Xuua.

¹¹Nu ra Xuua bi ðati:

—Nu'a to'o i ja yoho yú pahni, di un'na n'da to'o hin'yɰ rá pahni. Ne nu'a to'o i ja 'be'a da zi, di unni ts'ɰ a to'o hin'yɰ da zi, bi 'yɛna.

¹²Ne'ɰ 'da yu hyaçahäi xí zøm bu ngue in nde da mba ma xixyabi, bi 'yän'du:

—Xänbate i, 'be'a sä ga øt'ähe.

¹³Nu ra Xuua bi ðati:

—'Yo guí huspahɰ man'da ra renta, pe hønt'a i man rán t'ɛdi ra häi gui hyajɰ.

¹⁴Ne'ɰ 'da yu dofui bi 'yänni:

—Necähe, 'be'a sä ga øt'ähe, bi 'yɛn'ɰ.

Nu ra Xuua bi ðati:

—O guí haçuahɰ ra mbeti yu ja'i nangue ni ts'edizehɰhɰ. Ne o gadí yɰfɰ n'da ra ja'i 'bu guí paħmbɰ

him majuaŋi a guí mamhbɰ. Ne hin guim bɛmhɰ ngue man'da ɛmme xun ngu gui taħmbɰ, pe hønt'a nin zäbi gui taħmbɰ, bi 'yɛn'a ra Xuua.

¹⁵Ne xun ngu ɰ ngue mi tøm'a ra Cristo mim bɛnse ɰ ngue ɛmbi ra Cristo a ra Xuua. ¹⁶Pe nu'a ra Xuua bi 'yemp'ɰ:

—Nugä dí xixya ahɰ ngue ra dehe thoho, pe ba ɛ'a n'da ja rá ts'edi xinda guecä, hin dí sɰcä tengu a. Nu'a di hoc'ahɰ nangue rá Hogandähi Oja tengu'bu xtí hoc'ahɰ ra sibi. ¹⁷Ne da huahn'du yu ja'i tengu 'bu i pa nt'ei yu trigo. Nu rá xi di 'uec ran ðähi, ne nu yu trigo da mba m'be'ts'i, pe nu yú xi da t'upɰ ja ra sibi njam'bu i huɛt'i, in jabɰ da 'yøt' 'bu bi huahn yu ja'i a ra Cristo, bi 'yɛn a ra Xuua.

¹⁸Ne xun ngu mi'da yɰm hma bi xi ɰ yu ja'i nangue ran ho ma'da'yo. ¹⁹Pe nu ra Xuua bi ðamhyɰ ra ts'ɰt'abi Herodes nguetho nu ra Herodes bi zin'a rá 'bepozehɛ, ngue rá xisu ra Felipe, í Herodías a ra xisu. Ne hinga hønt'a pe xun ngu mi'da yɰn ts'o bi 'yøt'a, janangue bi ðamhyɰ. ²⁰Pe nu ra Herodes man'da xun ngu rá ts'oqui bi 'yøt'e nguetho bi got'a fädi a ra Xuua.

Ra Jesús bin xixya

²¹Nu'bu mi xixyaba yu ja'i a ra Xuua, ne'a ra Jesús bi mba bu, bin xixya. ²²Ne nu ra Jesús 'bu mi yauí Oja, 'bex bá xoh mahɛts'i ne bá çá a rá Hogandähi Oja tengu n'da ra t'azɰ, ne bi zoxpɰ ja rá ja'i ra Jesús. Ne bi t'ø'a n'da ra nde mahɛts'i bi 'yɛna:

—Nu'i ma Ts'ɰnt'ɰ i, ɛmme dadí huçc'i i, ne dí numanho i, bi 'yɛn Oja.

Nu'u yúm bombøta ra Jesús

²³Nu ra Jesús mi pe'ts'a n'däte ma'det'a njeja 'bu mi dæmp' rá 'befi ua ja ra häi. Nu yu ja'i mim bæni rá ts'unt'u ra José a ra Jesús. Ne nu ra José rá ts'unt'u ra Elí a. ²⁴Nu ra Elí, nu'a rá ta, gue'a ra Matat a. Nu ra Matat, nu'a rá ta gue'a ra Leví a. Nu ra Leví, nu'a rá ta gue'a ra Melqui a. Nu ra Melqui, nu'a rá ta gue'a ra Jana a. Nu ra Jana, nu'a rá ta gue'a ra José a. ²⁵Nu ra José, nu'a rá ta ra Matatías a. Nu ra Matatías, nu'a rá ta ra Amós a. Nu ra Amós, nu'a rá ta ra Nahum a. Nu ra Nahum, nu'a rá ta ra Esli a. Nu ra Esli, nu'a rá ta ra Nagai a. ²⁶Nu ra Nagai, nu'a rá ta ra Maat a. Nu ra Maat, nu'a rá ta, ra Matatías a. Nu ra Matatías, nu'a rá ta ra Semei a. Nu ra Semei, nu'a rá ta ra José a. Nu ra José, nu'a rá ta ra Judá a. ²⁷Nu ra Judá, nu'a rá ta ra Joana a. Nu ra Joana, nu'a rá ta ra Resa a. Nu ra Resa, nu'a rá ta ra Zorobabel a. Nu ra Zorobabel, nu'a rá ta ra Salatiel a. Nu'a ra Salatiel, nu'a rá ta ra Neri a. ²⁸Nu ra Neri, nu'a rá ta ra Melqui a. Nu ra Melqui, nu'a rá ta ra Adi a. Nu ra Adi, nu'a rá ta ra Cosam a. Nu ra Cosam, nu'a rá ta ra Elmodam a. Nu ra Elmodam, nu'a rá ta, ra Er a. ²⁹Nu ra Er nu'a rá ta ra Josué a. Nu ra Josué, nu'a rá ta ra Eliezer a. Nu ra Eliezer, nu'a rá ta ra Jorim a. Nu ra Jorim, nu'a rá ta ra Matat a. ³⁰Nu ra Matat, nu'a rá ta ra Leví a. Nu ra Leví, nu'a rá ta ra Simeón a. Nu ra Simeón, nu'a rá ta ra Judá a. Nu ra Judá, nu'a rá ta ra José a. Nu ra José, nu'a rá ta ra Jonán a. Nu ra Jonán, nu'a rá ta ra Eliaquim a. ³¹Nu ra Eliaquim, nu'a rá ta, ra Melea a.

Nu ra Melea, nu'a rá ta, ra Mainán a. Nu ra Mainán, nu'a rá ta ra Matata a. Nu ra Matata, nu'a rá ta, ra Natán a. ³²Nu ra Natán, nu'a rá ta, ra David a. Nu ra David, nu'a rá ta, ra Isaí a. Nu ra Isaí, nu'a rá ta, ra Obed a. Nu ra Obed, nu'a rá ta, ra Booz a. Nu ra Booz, nu'a rá ta ra Salmón a. Nu ra Salmón, nu'a rá ta, ra Naasón a. ³³Nu ra Naasón, nu'a rá ta ra Aminadab a. Nu ra Aminadab, nu'a rá ta ra Aram a. Nu ra Aram, nu'a rá ta ra Esrom a. Nu ra Esrom, nu'a rá ta ra Fares a. Nu ra Fares, nu'a rá ta ra Judá a. ³⁴Nu ra Judá, nu'a rá ta ra Jacob a. Nu ra Jacob, nu'a rá ta ra Isaac a. Nu ra Isaac, nu'a rá ta ra Abraham a. Nu ra Abraham, nu'a rá ta, ra Taré a. Nu ra Taré, nu'a rá ta ra Nacor a. ³⁵Nu ra Nacor, nu'a rá ta ra Serug a. Nu ra Serug, nu'a rá ta ra Ragau a. Nu ra Ragau, nu'a rá ta, ra Peleg a. Nu ra Peleg, nu'a rá ta, ra Heber a. Nu ra Heber, nu'a rá ta, ra Sala a. ³⁶Nu ra Sala, nu'a rá ta, ra Cainán a. Nu ra Cainán, nu'a rá ta ra Arfaxad a. Nu ra Arfaxad, nu'a rá ta, ra Sem a. Nu ra Sem, nu'a rá ta, ra Noé a. Nu ra Noé, nu'a rá ta, ra Lamec a. ³⁷Nu ra Lamec, nu'a rá ta, ra Matusalén a. Nu ra Matusalén, nu'a rá ta, ra Enoc a. Nu ra Enoc, nu'a rá ta, ra Jared a. Nu ra Jared, nu'a rá ta, ra Mahalaleel a. Nu ra Mahalaleel, nu'a rá ta ra Cainán a. ³⁸Nu ra Cainán, nu'a rá ta ra Enós a. Nu ra Enós, nu'a rá ta ra Set a. Nu ra Set, nu'a rá ta ra Adán a. Ne nu ra Adán, bi zänd Oja a.

Ra Jesús bi nu rán ts'äte ra zïthu

4 Nu ra Jesús bi nexpæ ja ra dæthe Jordån ne min 'youi rá Hogandæhi Oja. Ne nu'a rá

Hogandāhi Ojā bi bēnbi da mba bu ma'ueni bu ja ra dāpo. ²Ne nyote pa ne nyote xui bim 'bupū ja ra dāpo ra Jesús. Ne bi ts'āp rá mbui, bi zā'a ra zīthu. Ne xíngui ts'ū bin sihme gātho yū pa bim 'bupū, ne bin tumanthuhu baya. ³Ne bi 'yēn'a ra zīthu:

—Nu'bu majuāni gue'e rá ts'unt'ū Ojā, dami japi dim hme ra do 'bengua, bi t'ēmp'a ra Jesús.

⁴Nu ra Jesús bi dāti:

—Nt'o't'i bu ja rām hman Ojā:
“Hinga hōnt'a ra hme dím 'būh yū jā'i pē ne'a gātho i man Ojā,” bi t'ēmp'a ra zīthu. Ne him bi 'yōt'a bi sifi.

⁵Pē nubaya, nu ra zīthu bi zix a ra Jesús bu ja n'da ra t'ōhō xun hēt's'i, ne bi 'yuti hapū gātho 'bū'ja yū ts'ēdi yū ts'ut'abi ua ja ra häi, ⁶ne bi 'yēmbi:

—Gātho guí nu ya ga 'da'a'i, nguetho ma mbetigä. Ya bin'daqui ne sä ga unni to'o gātho dín nde ga unni. ⁷Ne nu'bu gan dānyahmu bu ja ma gua ne gui thāndegui, ga 'da a i gātho guín nu ya, i ēn'a ra zīthu.

⁸Nu ra Jesús bi dāti:

—“Hōnt'a Ojā, ra Hmu, ga thāndehū ne ga ōrpahū rá 'befi a,” i ēm bu ja rām hman Ojā, bi 'yēn'a ra Jesús.

⁹Nubaya, nu ra zīthu bi zix mahōn'a a ra Jesús bu ra hnini Jerusalén, ne bin tōpū magāt's'i thoho ra dānijā. Ne bi 'yēmbi:

—Nu'bu majuāni gue'e rá ts'unt'ū i Ojā, damin säqui, gui sonū häi, ne hin hapū gui 'uaqui, ¹⁰nguetho nt'o't'i bu ja rām hman Ojā:

Nu'a Ojā ba pēn'dū yám 'behni da mbāx'i i.

¹¹Ne da bent'i i ne hin hapū gui 'uaqui, i ēm bu ja rá t'ohni Ojā, bi 'yēn'a ra zīthu.

¹²Nu ra Jesús bi dāti:

—Pē ne'a i mam bu ngue: “Nu Ojā ma Hmuhū njongui sä da zā'a ngue da bā 'bū majuāni da 'yōt'a im man'a,” i ēm bu ja rá t'ohni Ojā, bi 'yēn'a ra Jesús.

¹³Nu'bu mi gua'a bi man yún ts'āte ra zīthu, bi 'uepūya, bi zo'a ra Jesús 'da yū pa.

**Ra Jesús bi dāmp' rá 'befi
bu ja ra xequi Galilea**

¹⁴Nu ra Jesús bi mbeng bu ja ra häi Galilea, min 'youi rá Hogandāhi Ojā. Ne gātho yū jā'i mi 'bupū bi 'yō'a i ōt' ra Jesús. ¹⁵Ne bi xānba yū jā'i bu ja yū nijā, ne gātho bi numanho a.

**Nu ra Jesús bi mba bu ja ra
hnini Nazaret guepū bin te**

¹⁶Nu ra Jesús baya bi mba bu ja ra hnini Nazaret, guepū bin te. Nu ra pa ran säya bi mba bu ja ra nijā tengu zāi mi ōrpū hapū mí 'yo. Ne bim 'bāi ngue da neh rām hman Ojā. ¹⁷Ne bin t'un'na rá sōcuā bi 'yo't'a ra pōngahyā Isaías, ne bi tūnts'a ra sōcuā guepū i ēna:

¹⁸Nu'a Ojā bi 'yēnscä rá Hogandāhi nguetho bi huangä ne bá pengä ga xih yū hyoya ran ho ma'da'yo.

Bá pengä ngue ga hurpa yū mbui to'o i ja yū dumbui.

Ne ga xocua ū to'o xí bent'a ra zīthu tengu'bu i ofādi ū.

Ga xocpa yún 'yomfēni yū jā'i ne da bā'a majuāni rá 'yu Ojā ū.

Ne ga japi him man zä ran u u di ünba yú hmu.

¹⁹Ne ga xih yu ja'i ngue bi zøn ra ora da 'yörpa rá mate Oja u, i em bu ja rá söcuä ra Isaías guepu bi neh ra Jesús.

²⁰Nu ra Jesús 'bu mi gua'a bi neh ra söcuä, bi mbants'i, bi uni da 'bes' mahøn'a ra söcuä. Ne bi hyuh püya ngue da xi u 'be'a mí mam bu. Ne gätho yu ja'i mi 'bupü ja ra nija bi hyet'a ra Jesús. ²¹Nu'a bi 'yena:

—Nu'a dá necä ya, mi mam bu ja rá söcuä ra Isaías ngue mi ma din ja, ne bin ja a ya, nguetho dí 'bucä ua, bi 'yena.

²²Ne gätho yu ja'i bin yámanho nangué ra Jesús ne bi hyonya thoho nguetho mahotho a bi man ra Jesús bu ja ra nija. Ne en'u:

—Hanja ngubu i øt'e, en'u nguetho im bëni gue ra Jesús rá ts'ant'u ra José.

²³Nu ra Jesús büya bi 'yemp'u:

—Masque guí nde gui xiju a ram hma i ena: “Grá 'yøthebate, damin hoczehe,” masque guí nde gui xiju a, nguetho guím bënshe, hin dí øt'ua ja ma hnini zehé u yun t'øt'e nuixte tengu dá øt'a bu ja ra hnini Capernaum, bi 'yena. ²⁴Majuani dí xi ahü, n'da rá pøngahya Oja hingui hnumansu bu ja rá häizehe.

²⁵Njabu bi 'yøt' ra pøngahya Elías 'bu maya'bu. Xun ngu yu xisu xí du yú ndø mi 'bui ngue yú mijudíohü, gue'bu him bin 'ye hyu jeya made, ne bin ja ra thuhu bu. ²⁶Pe him bi mbäx'a n'da ra xisu xí du rá ndø bu ja rá häizehe, pegue bi 'ben bu ra hnini Sarepta guepu ra häi Sidón, da mbäx a n'da ra xisu mi 'bupü, bi 'yena. ²⁷Ne ngutho bi 'yøt' ra

pøngahya Eliseo, guexta'a xun ngu yú mijudíohü mi hemb ra t'axca'ya, pe xinga n'da bi hoc'a ra pøngahya ngue yú menguzehéü, hønt'a ra hmudofüi Naamán, ra mengu bu ra häi Siria, bi hoqui, bi 'y'en'a ra Jesús.

²⁸Ne nu'bu mi man'a ra Jesús a bi ma, nu yu ja'i mi 'bupü ja ra nija emme bin cue büya. ²⁹Ne bi ndants'u bi bent'a ra Jesús ne bi zixpu maya ra nyuni, im bëni da hyøm bu ja ra mba'ye. ³⁰Pe nu'a ra Jesús bi tho in de bu 'büh yu ja'i, ne bi zopü u, ne hin te bin jap'a.

Bi hoc'a n'da ran 'yohü min 'youi ra zïthu a ra Jesús bu ja ra nija

³¹Ne nu'a ra Jesús bi mbeng bu ja ra hnini Capernaum bu ja ra häi Galilea, ne i xänba yu ja'i 'bu ra pa ran säya. ³²Ne gätho yu ja'i bi hyonya thoho nangué rán xädi a, nguetho ra Jesús bi 'yuti xun ho ngue mi ja rán t'edi gue'bu mi xänbi.

³³Nu n'da ra pa mi 'bupü ra Jesús bu ja ra danija ne mi 'bupü n'da ran 'yohü min 'youi ra zïthu, ne emme nts'edi bi mbafi, ne bi 'yena:

³⁴—Gra Jesús, ra mengu Nazaret, 'be'a guí nde gui 'yørcahe, ha gui juaje ya. Nugä dí paçä to'o i, rá Hogam 'behni Oja i.

³⁵Ne nu ra Jesús bi 'yembi:
—Damin he ne gui pøm bu ja rá mbui na ran 'yohü.

Ne nu'a ra zïthu nts'edi bi hyømma häi ran 'yohü bu 'bäh yu ja'i ne bi bøm bu rá mbui ran 'yohü büya, pe hin hapü bi ünba ran 'yohü. ³⁶Ne bi hyonya thoho yu ja'i 'be'a bin ja na ran 'yohü. Ne

bin 'yɛmzɛhe n'da ngu n'da: "Be'a ní ts'edi i ja na ran 'yohu ne i sä i høn'a thi yu zĩthu, " bin 'yɛmzɛhe u.

³⁷Ne bi t'ode gätho ra xequi bu 'be'a bi 'yot'a ra Jesús.

**Ra Jesús bi hocpa rá suto
ra Simón Pedro**

³⁸Nu ra Jesús buya bi bøm bu ja ra nija, bi mba bu ja rá ngu ra Simón Pedro. Ne nu'a rá suto ra Simón Pedro, xun u, nts'edi ra pa mi ja. Ne bi si a ra Jesús ngue xun u a ra xisu. ³⁹Nu ra Jesús bim 'bäpü mi 'ben'a ra hyenni, ne bi ma ngue da bøn'a ra pa.'Bex bi bøn'a ra pa, hin hapu xun u buya. 'Bex bi ndants'a ra xisu ne bi hoc ran sihme, bi 'uĩn'u.

Nu ra Jesús bi hoqui xun ngu yu ja'i

⁴⁰Ne nu'bu mí yuh ra hyadi, gätho yu hyenni bi ts'ixpü 'buh ra Jesús. Ne 'bex bi yan'u yu hyenni 'bu mi mba nthädi n'da ngu n'da u, bi dä'a ra Jesús. ⁴¹Ne yu zĩthu min 'yohu 'da yu ja'i bi japi da bøn'u . Ne nts'edi i mba'u, i ɛn'u:

—Nu'i, rá Ts'unt'u i Oja, bi t'emp'a ra Jesús.

Pe nu ra Jesús him bi japi din ya nguetho mi pa'u gue ra Cristo a ra Jesús.

**Nu ra Jesús bi man rá m
hma bu ra xequi Galilea**

⁴²Ne nu'bu mi hyax buya, t'axuditho bi mbase bu ma'ueni ra Jesús. Nu yu ja'i bi hyoni gue'bu go mi dñi, ne him min nde'u da mba ra Jesús. ⁴³Pe nu'a ra Jesús bi 'yemp'u:

—Nugä jatho ga mbagä mi'da yu hnini, ga mam bu ran ho ma'da'yo, ga xih yu ja'i 'bepü ní manda rá ts'edi Oja ua, jananjabu bá pengä Oja, bi 'yena.

⁴⁴Ne bi thopü ja mi'da yu hnini ja ra xequi Galilea buya, ne bi mam bu rá m hma bu ja yu nija.

**'Da yu mbahuä bi jap'a ra
Jesús xun ngu bi de yu huä**

5 Ne man'da ra pa, ra Jesús mi 'bäpü ja ndendädehe Genesaret. Ne ɛmme mi du bu yu ja'i in nde da 'yoh rá m hman Oja, ne hingui sä bu dim 'bä'a ra Jesús. ²Ne bi nu, i hõpü yoho yu mbosa hin te i ja bu mbo. Ne bi zo'u yú mbeti bu ndenthe gue'bu mi mben yú xit'a. ³Nu'a n'da, rá mbeti ra Simón Pedro, ne bi hyu'a ra Jesús. Ne bi xi'a ra Simón da gon'i ts'u ra mbosa. Ne nu yu ja'i bim 'bäpü ndenthe u. Nu ra Jesús bi xänba u yu ja'i buya. ⁴Ne nu'bu mi gua'a bi man ra Jesús bi 'yemp'a ra Simón: —Dami thäm bu xun hɛ ra dehe, ne gui 'yem bu ni xit'a. Guepü da zä gui the yu huä.

⁵Pe bi 'yɛn'a ra Simón:

—Xänbate, gätho ra xui däm pehmbe ne hin te dá thehe yu huä, pe nu'bu guím ma, ga emhbe mahøn'a, bi 'yena.

⁶Ne bi 'yem buya, ne xun ngu bi de yu huä gue'bu go mi mbudi bin tun yú xit'a. ⁷Ne bi xi'u yú mimbahuähü di zɛ'i ts'u. Ne bi yuts'i gätho yoho yú mbosa, ne in nde da dom bu mbo ra dehe yu mbosa nangue nán hyu yu huä. ⁸Ne nu'bu mi nu ra Simón Pedro 'be'a

bin ja, bin danyahmu bu ja rá gua ra Jesús, ne bi 'yɛmbi:

—Dami 'ue'i ts'a nanguecä nguetho nugä drá dādits'oquigä, bi 'yɛn'a ra Pedro.

⁹Ngubu bi ma nguetho bi hyonya thoho ngue xun ngu yu huɔ bi de.

¹⁰Ne'a ra Jacobo ne ra Xuua ngue yú ts'unt'u ra Zebedeo, bi hyonya thoho u. Ne nu'u mi comhbu rá 'befi a ra Pedro. Pe nu ra Jesús bi 'yɛmp'a ra Simón:

—O guín su ne nuya gui dū'mi gui hyon yu ja'i to'o da 'yɛc'yeigui, bi 'yɛmbi.

¹¹Ne nu'bu mí zøm bu ndenthe u yú mbosa buya, bi den'na ra Jesús.

**Nu ra Jesús bi hoc'a n'da
mí hɛmb ra t'axca'ya**

¹²Nu n'da ra pa mi 'buɾu ja n'da ra hnini ra Jesús. Ne'a n'da ran 'yohu mi 'buɾu, mi hɛmb ra t'axca'ya gátho rá ja'i. Ne nu'a ran 'yohu 'bu mi nu a ra Jesús, 'bex bim 'bemfo bu ja rá gua ra Jesús, ne bi 'yáp ra mate ran 'yohu ngue in nde da yañi, bi 'yɛmbi:

—Ma Hmu i nu'bu guín nde, da zä gui jaqui da yañgä.

¹³Nu ra Jesús bi dāti ne bi 'yɛmbi: —Nugä, dín nde ngue 'bex da zä i. Nuya bi yañ'a ya, bi 'yɛmbi.

'Bex bi zä'a ran 'yohu buya.

¹⁴Ne nu ra Jesús bi hecua a ran 'yohu gue hin da mam bu 'buh yu ja'i, pe da mam bu 'buh yu mbäjä. Ne bi 'yɛmbi:

—Ní mba bu 'buh yu mbäjä, gui 'yot'a rán t'ɛdi ra Moisés ngue da 'yot'a n'da 'bu bi yañ'a ra t'axca'ya, n'dahma da bah yu ja'i ngue majuani bi yañ'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁵Pe nu'u yu ja'i guemhma mi ma hõnbu go hapu ja yu hnini 'be'a gátho øt'a ra Jesús, ne man'da xun ngu bi mba bu mi 'bui ngue da 'yøse u 'be'a i man'a, ngue in nde din hocpa yún u i hɛmp'i 'da'u. Ne xun ngu bi hoc'a ra Jesús, madague'a hõnt'a go mán u mi hɛmp'u. ¹⁶Nu'a ra Jesús buya mi pa bu ma'ueni gueru hingui 'buh yu ja'i, din yaqui Ojä.

**Nu ra Jesús bi hoc'a
n'da mi ts'a rá ja'i**

¹⁷Nu n'da ra pa bi xänba yu ja'i ra Jesús. Ne mi 'buɾu 'da yu fariseo ne 'da yu xänbate niñä, xpí 'yɛ'u hõnbu go hapu i ja yu hnini bu ra xequi Galilea ne ra xequi Judea, neru ra dāhnini Jerusalén. Ne nu'a ra Jesús bi 'yut'u ngue min 'youi xun ngu rá ts'edi Ojä 'bu mi hoc yun zāman'u.

¹⁸Ne bi zøm bu 'da yun 'yohu, bá tu n'da ran 'yohu xun u, mi ts'a rá ja'i a, ox ra 'beza. Ne min nde xtán yurpu mbo 'buh ra Jesús. ¹⁹Pe ɛmme dū yu ja'i bu ja ra goxthi, ne hin hapu sä dí yut'i. Janangue'a bi zix ra dārgɛhe bu maxøts'e ra ngu, ne bi xospa rá 'bet'e ne bi çä'ma ran 'yohu bu made i 'bä'a ra Jesús. Ne ox ra 'beza 'bu mi çamp'u. ²⁰Bi bah ra Jesús buya gue i ɛc'yei xun ho u yun 'yohu gue i ja rá ts'edi a, 'bu mi nu'a bi 'yot'u. Janangue'a bi 'yɛmp'a ra dārgɛhe:

—Amigo, ya ma punbi ni ts'oqui, bi 'yɛmbi.

²¹Pe nu'u yu fariseo ne yu xänbate niñä bin 'yɛmzehe u: “Hanja na ran 'yohu ngue ɛna da 'yot'a i øt' Ojä, ne ya ɛna sä di punba rá ts'oqui n'da ra ja'i. Hingui numansu

Oja na,” bi 'yɛmp'u yu xänbate ne yu fariseo.

²²Pe nu'a ra Jesús i pađi 'be'a im beŋ'u, ne bi 'yɛmp'u:

—Hanja in jabu guím beŋhbu.

²³Ha guím beŋhbu ngue nte ní mbatho dá xicá ran 'yohu, ngue rá ts'oqui ya xum punbi. Ha guím beŋhbu man'da xquí paŋmbu ngue i ja ma ts'edi 'bu ga xifi da ndants'i, din 'yo. ²⁴Pe ga ut'ahu ngue i ja man t'edi ua ja ra häi ga punba yú ts'oqui n'da ra ja'i, ngue ga japi din 'yo na ran 'yohu, guecá gue dán ja'igá ua ja ra ximhäi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ne nubuya bi 'yɛmp'a mí ts'a rá ja'i:

—Dami ndants'i, gui çax ni fiđi ne gui mba ni ngu, bi t'ɛmbi.

²⁵Bex bi ndants'a ran 'yohu bi çax rá fiđi ne bi mba rá ngu, ne bi 'yɛspa Oja bu ní mba. Ne gátho yu ja'i mi 'bupu bi nu 'be'a bin ja. ²⁶Ne gátho bi hyonya thoho u, ne bin su, bi 'yɛspa Oja ne bi 'yɛn'u:

—N'da ran t'ot'e nuixte dá nuhu ra pa jabu ya, bi 'yɛn'u yu ja'i.

Ra Jesús bi xih ra Leví da denni

²⁷M'bejua buya, bi bøm bu ja ra ngu ra Jesús, ne bi thopu mi hu'a ra Leví, guepu mí hac rán ju't'i ra häi, nguetho ra hyaçahäi a. Ne nu'a ra Jesús bi 'yɛna:

—Dami tengui, bi t'ɛmp'a ra Leví.

²⁸Nu ra Leví buya, 'bex bi ndants'a, bi zopu gátho mi ja ne bi den'na ra Jesús.

²⁹Ne nu'a ra Leví buya, bi 'yot'a n'da ran sihme xun ndoho bu ja rá ngu, ngue bin sihme bu ra Jesús. Ne bi zøm bu ja ran sihme xun ngu yu

hyaçahäi ne xun ngu mi'da yu ja'i, 'darpu bin sihmeu ra Jesús. ³⁰Pe nu'u yu fariseo ne yu xänbate nija bi 'yɛna:

—Hanja gní sihmeu yu dađits'oqui ne yu ziyate hyaçahäi, bi t'ɛmp'u yú xädi ra Jesús.

³¹Nu ra Jesús bi xi a n'da ran t'uti 'bu mi da't'u:

—To'o i 'buh män zaqui hingui hon'a to'o da 'yøthe, pe hont'a to'o xun u i hon'a da 'yøthe. ³²Nugä ma 'befigä ngue ga xih yu dađits'oqui di päh yún 'yomfɛni. Pe nu'u to'o ɛnse mahoqui yú mbui, ne hingui sä ga ze'u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Bi t'än'na ra Jesús hanja him bi 'ye't' yún sihme yú xädi

³³Ne bi t'ɛmp'a ra Jesús:

—Nu yú xädi ra Xuua Nxixya nzaï ɛ't' yún sihme 'bu i yaui Oja, ne'u yú xädi yu fariseo, pe nu ni xädi hin jam'bu ɛ't' yún sihme. Hanja ngue in jabu, bi 'yɛmbi.

³⁴Nu ra Jesús bi dați:

—Pe nu'u i 'bupu ja ran thați, hin da du yú mbui nguetho 'bupu a ran 'yohu din thați. Hin da 'yɛna ngue hin din sihme u. ³⁵Pe da zøn ra ora da ts'ispa a ran 'yohu, ne ja da 'ye't' yún sihme buya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³⁶Ne xø bi xih man'da ran t'uti, ngue da 'yuti hingui sä yú xädizehe ra Jesús da den'na ran yonxädi, ne bi 'yɛmp'u:

—Njo'o n'da ra ja'i da xen ma'da'yo rá pahni ngue da mbørba rá 'yapahni, nguetho nu'bu da mbørba a, hin da bømanko ne di ts'ontho a ma'da'yo. ³⁷Ne njo'o to da xirpu ra 'yaxfani mbot'asɛi ra vino ma'da'yo, nguetho nu'bu bin

hogui, da fòh ra 'yaxfani buya. Ne dim fän ra vino ne di ts'on'a ra 'yaxfani, gätho dim 'bedi. ³⁸Nu'a ra vino ma'da'yo da sirpu ma'da'yo ra xifani, ngue hin dim 'beh ra vino, ne xín din ts'on'a ra xifani.

³⁹Ne to'o in zai i si ra nyomvino, pe hingui nde a ra vino ma'da'yo, nguetho man'da xu cühi ra nyomvino, ñn'ü. Guín jahü bü ngue hin guí numanhohü man xädigä, bi 'yén'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi ma 'be'a da t'öt' ra pa ran säya

6 Nu n'da ra pa ran säya, nu ra Jesús ne yú xädi bi thopü ja n'da ran uatrigo. Nu ü yú xädi bi duc'i 'da yu trigo. Bi dent yú 'ye'ü yu trigo, bi za buya. ²Ne nu'ü 'da yu fariseo bi 'yemp'ü:

—Hanja in jabü guí øthü, nguetho i mam bü ja man t'edihü hingui sä gui 'yøthü ra 'befi a ra pa ran säya, bi 'yén'ü.

³Nu ra Jesús bi dät:

—Ha hin guí pämbü 'be'a mam bü ja rá søcuä Ojä ngue ne'a ra David bi mbesta man'da rán t'edi Ojä, ne'ü min 'yohü, nu'bü mi tumanthuhu. ⁴Nu'a ra David bi yurpu ja rá ngu Ojä ne bi zi yu thuhme rán t'unni Ojä oxpu ja ra mexa, ne bi un'dü min 'yohü. Ne hønse yu mbäjä i sä da zi ü. Pe hin guím bëmhbü ra ts'oqui bi 'yøt'a ra David ne yün 'yohü nguetho xün ho bi 'yøt'ü, bi 'yén'a.

⁵Ne man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yëna:

—Ne nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, dra Hmugä, ne ja man t'edi ga mangä 'be'a da 'yøt' yu ja'i ra pa ran säya.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohü mi mbedi rá 'ye

⁶Ne xø man'da ra pa ran säya, nu ra Jesús bi xänba yu ja'i bü ja ra nijä. Ne mi 'büpu n'da ran 'yohü ra mbedi rán 'yei. ⁷Ne'ü 'da yu xänbate nijä ne 'da yu fariseo mi 'büpu, mi tømthoho, in nde da nu 'be'a da 'yøt'a ra Jesús ra pa ran säya, nguetho in nde di yap'a. ⁸Pe nu ra Jesús i pädi 'be'a im bën'ü. Ne bi xi'a ran 'yohü mi ja rá mbedi'ye: —Ba ñcua, damim 'bäcua da nu'a yu ja'i, bi 'yëmbi.

Ne 'bex bi mba bü ran 'yohü. ⁹Nu ra Jesús bi 'yemp'ü buya:

—'Be'a i mam bü ja man t'edihü, nda'a xün ho ga øthü. Ha i mam bü ga øthü ran ho uague ran ts'o ga øthü ra pa ran säya. Uague i man bü gan yänbahü rá te n'da uague i mam bü ga jafu da du n'da a ra pa ran säya, bi 'yén'a ra Jesús.

¹⁰Nubüya, nu ra Jesús bi hyet'ü yu ja'i, ne bi 'yemp'a ran 'yohü:

—Dami juän ni 'ye.

Nu'a ran 'yohü bi juän rá 'ye, ne bin hogui xün ho. ¹¹Pe nu yu fariseo ne yu xänbate nijä emme bin cue'ü ne bi hyoni 'be'a sä da 'yörpa ra Jesús.

Ra Jesús bi huahn'dü 'de'mayoho yú xädi

¹²M'bejua buya bi mba bü ja n'da ra nyuni ra Jesús, haxa ín yäui Ojä. ¹³Nu'bü mi hyats'i bi zohn'dü yú xädi ngue i ja a da xifi mahøn'a. Ne bi huahni 'de'mayoho din 'yohü ngue yú 'bäihü. ¹⁴Ne nu'ü bi huahni, gue'a ra Simón t'ëmbi ra Pedro, gue'a rá thuhu bi xih ra Jesús a.

Ne'a ra Andrés , rán 'yohu a ra Simón, ne ra Jacobo, ne ra Xuua, ne ra Felipe, ne ra Bartolomé. ¹⁵Ne ra Mateo, ne ra Tomás, ne man'da ra Jacobo rá ts'unt'u ra Alfeo, ne ra Simón Zelotes, ¹⁶ne ra Judas rán 'yohu ra Jacobo, ne ra Judas Iscariote, gue'a xí dá'a ra Jesús 'bu m'bejua. Ne gue'u bi huan'na ra Jesús u ngue yú 'bäihü.

Xün ngu yu ja'i bi xänba a ra Jesús

¹⁷Nubäya, nu ra Jesús ne yú xädi bi gapu ja ra nyuni ne bin thehu xün ngu yu ja'i bu xün juani, bí nexpu yu hnini ra xequi Judea, nepu ra dahnini Jerusalén, nepu ndendadehe, guepu i ja ra hnini Tiro ne ra hnini Sidón. Ne nu'u, bi zom bu ngue in nde da 'yode 'be'a man ra Jesús, ne nu'u mi'da büya, in nde da mba ma hoqui u. Ne nu ra Jesús bi hoc'u. ¹⁸Ne xün ngu u min 'yohu ra zithu bi zom bu, ne nu'a ra Jesús bi hyon'a thi u. ¹⁹Ne gätho u min nde da därpa rá ja'i ra Jesús, nguetho gätho yu hyenni bi hoc'a nangué rá ts'edi.

Ra Jesús bi ma to'o din johya ne to'o da nu ra dumbüi

²⁰Ne nubäya, nu ra Jesús bi hyet'u yú xädi ne bi 'yemp'u: —Gui hyoyahu, pe ya gá cuthu bu di manda rá ts'edi Oja janangu'e'a majapi ahü.

²¹Ne guí tumanthuhuhü, pe Oja di ja ahü gui tímhbü a guí homhbü, janangu'e'a majapi ahü.

Ne guí sähu ra dumbüi ya, pe Oja da hyut'a ni mbüihü, janangu'e'a majapi ahü.

²²Ne nguetho 'bu i san ahü yu ja'i, ne'bu i 'uegue nangué ahü,

ne'bu di c'aman'u ahü, ne'bu da ndom mants'o ni thuhuhü ngue guí tengahü, guecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, guemhma majapi ahü. ²³Gan johyahü, da hyu ni mbüihü 'bu din jabu da 'yot'ahü yu ja'i, nguetho nguetho bi t'orpa u yu pongahya mam'bet'o, ne i ja 'be'a din 'da ahü ngue am 'be'ts'i mahets'i, bi 'yén'a ra Jesús.

²⁴Ne xø bi 'yemp'u:

—Pe í huëhi maha ahü gyü membetihü ngue hont'a ni mbeti guím bémhbü, nguetho ya hin guin nuhü man'da ran johya njam'bu da guadi.

²⁵Ne í huëhi maha ahü, ngue guí emhbü hin te gadí 'behmbü, pegue gan tumanthuhuhü.

Í huëhi maha ahü, ngue ja nin johya zehéhü, nguetho m'bejua da du ni mbüihü.

²⁶Í huëhi maha ahü ngue gätho i mamanho nangué ahü yu ja'i. Bin jabu yu hyäte pongahya bi numanho gätho yu ja'i, bi 'yén'a ra Jesús.

Dami huëc nin süihü, bi 'yén'a ra Jesús

²⁷Pe dami 'yøhmbü na ga xi ahü ya, bi 'yén'a ra Jesús:

—Gui huëc nin süihü ne gui 'yörpa ran ho u to'o i numan'u ahü.

²⁸Ne dami 'yöp Oja da mbäx'u di c'aman'u ahü, ne gui 'yöp Oja da 'yenspá rán japi u di un'nahü. ²⁹Ne nu'bu n'da da mbep'a ni 'yoguhü, gui 'bät ni hmihü da mbep'a man'da nguadi ni 'yoguhü. Ne nu'bu n'da da gän'na ni cotohü, ne'a ni pahni gui unhdü. ³⁰Dami unhdü 'be'a gätho da 'yá ahü, ne

nu'a da than'nahü hingui 'yähmbü.
³¹Nu'bü guí ndehü da 'yøt'ahü ran ho ni mija'ihü nde'bü gui 'yørpahü ran ho.

³²Pe nu'bü hønt'ü di huç'ahü gui huçju, hin te di muui a 'bü, 'da'angu gá 'yøthü ü him mahoqui yú mbüi. ³³Ne nu'bü hønt'ü bi 'yøt'ahü ran ho guí ørpahü ran ho, hin te di muui 'bü, nguetho in jabü øt'ü him mahoqui yú mbüi. ³⁴Ne nu'bü hønt'ü guí pähmbü i jut'i guí hmit ni mbetihü, hin te di muui 'bü, nguetho gue'a i øt' yü ts'om'bäi, di hmit yú mits'om'bäihü ngue im bñi da mba ma cospi rá mbeti. ³⁵Pe dí xi ahü, dami huç nin süihü, ne gui 'yørpahü ran ho ü, ne gui hmithü madague'a guí paði hin di cos'ahü. Nu'bü ngübü gui 'yøthü, gue'a nám faði gue yú t'ühni ahü Oja. Ne i ja 'be'a di 'da ahü Oja büya. Nguetho gue'a i øt' Oja, gätho i ørpa ran ho madague'a hin da 'yøn'ü: “Jamadi Oja.” Ne gätho i ørpa ran ho madague yü ts'om'bäi ü. ³⁶Dami huç ni mija'ihü tengutho bü í huç'ahü Oja ma Tahü, bi 'yøn'a ra Jesús.

Hin gui 'yëmhbü bi 'yøt' yü ts'oqui ü mi'da yü ja'i

³⁷Ne man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yøn'a:

—“Nuna bi 'yøt' yü ts'oqui,” hin gui 'yëmhbü, ne hin da t'øn'ahü gá 'yøthü yü ts'oqui 'bü. Ne 'yo gadí yaftü ni mija'ihü ne hin da zep'ahü Oja, pe gam punbahü ne Oja di pun'nahü büya. ³⁸Dami un'dü 'be'a i hon ni mija'ihü, ne Oja man'da xün ngu di co'ts'ahü ne dim fons thofo a di 'da ahü xinda gue'a gadí

un ni mija'ihü. Nguetho da 'yøt'ahü Oja tengü guí ørpahü ni mija'ihü, bi 'yøn'a ra Jesús.

³⁹Ne xø bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yøn'a:

—Hingui sä n'da ra xädä da 'yut ra 'yu rá mixädäui, ts'ärpü thofo da däpü ja ra hyç ü. Ne nguetho n'da ra ja'i hingui sä da 'yut ran ho rá mija'iuü 'bü hingui paçe ran ho. ⁴⁰Ne nguetho n'da ra xädi, man'da hingui ngu paði xinda gue'a rá xänbate, ne nu'bü bi juah rán xädi, 'da'ingu i pähmi a. Nu'bü ts'ütho i pa'a ra xänbate ne ts'ütho i pa'a rá xädi.

⁴¹Ne hingui sä gui mamhbü nangue to'o i ja zü ts'ü ran ts'o 'bü xün ts'o ni mbühü. ⁴²Hanja gní 'yëmhbü gui zehmbü ü mi'da yü ja'i di hoc yú mbüi, ne emme go xün ts'o ni mbüizehehü. Jatho 'be gui hoczehe ni mbühü, ja da zä gui zehmbü ü mi'da, bi 'yøn'a ra Jesús.

Nangué rán dät'o dí fa'a ra za

⁴³Ne man'da bi man'a ra Jesús ngue bi 'yøn'a:

—Nu n'da ra hogaza hingui sä din züh yün dät'o ngue hingui ho. Ne nguetho a n'da ra za hingui ho, hingui sä din züh yün dät'o xün ho. ⁴⁴Nu yün dät'o i zupü, gue'a ctí pähmbü 'be'a ní za a ra za, nguetho hingui sä din züh yün dät'o ngue yü higo bü ja ra 'uünza. Ne xín din züh yün dät'o ngue yü uva bü ja yü t'ax'üjü. ⁴⁵Ngutho n'da ra ja'i xün ho rá mbüi, i øt' ran ho tengü i ja bü mbo rá mbüi. Ne nguetho n'da ra ts'om'bäi i øt' ran ts'o tengü i ja bü mbo rá mbüi, nguetho gätho a i ja bü mbo rá mbüi n'da, gue'a ní bøn rá nde n'da a, bi 'yøn'a ra Jesús.

**Rán t'uti ɯ i ɔt'a man ra
Jesús ne'ɯ hingui ɔt'e**

⁴⁶Ne xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Hanja gní 'yɛnjɯ ni hmuɯ ne hin guí ɔthɯ 'be'a dí xi ahɯ. ⁴⁷Ga xi ahɯ rán t'uti ɯ i ɔt'a dí mangä. ⁴⁸Nu'ɯ, i ɔt'e tengu bi 'yɔt'a n'da ran 'yohɯ bi hyø'a n'da rá ngu, ne xɯn hɛ bi 'yamp' ra häi ngue da mbämp'ɯ yɯ ɟado. Ne nu'bu mam bá ɛh ra mboxthe, nte bi jap'a ra ngu, nguetho mbo bim foxa ra ɟado. ⁴⁹Pɛ nu'ɯ i øh ma nde ne hingui ɔt'a dí mangä, rán t'uti ɯ tengu n'da ran 'yohɯ bi hyøh rá ngu ne bi 'yɛx maxøts'e yɯ ɟado, ne nu'bu mambá ɛ'a n'da ra mboxthe, 'bex bi yøt rán ngu bɯya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

**Ra Jesús bi hocpa rá 'yɛhe
n'da ra hmudofui**

7 Ne nu'bu mi gua'a man'a ra Jesús, bi mba mahøn'a bɯ ja ra hnini Capernaum. ²Ne mi 'bɯpɯ n'da ra hmudofui, ra mengu bɯ Roma a. Ne xɯn'ɯ n'da rá 'yɛhe, nde da du. Ne nu'a ra hmudofui ɛmme madi huɛc'a rá 'yɛhe. ³Ne nu'bu mi 'yøde 'bɯpɯ ra Jesús bá pɛhni 'da yɯ ngɯrbi bɯ ja ra hnini ngue da zix'a ra Jesús di hocpa rá 'yɛhe. ⁴Ne nu'bu mi zøm bɯ 'buh ra Jesús, bi 'yäp ra mate da mba, ne bi 'yɛmbi:

—Dín nde gui 'yørcahe ra mate gui mba, nguetho nu'a ra hmudofui ra hocɟa'i a, ⁵ne ɛmme di huɛgahɯ ngue dyɯ judíohɯ. Ne nu'a bi guzehe a í thøh ma nijahɯ, madague hing ra judío a, bi 'yɛmbi.

⁶Nu ra Jesús bi mbähä, ne nu'bu mi ts'ɛtho da zøm bɯ ja rá ngu a ra hmudofui, pɛ nu'a ra hmudofui bá

pɛhni 'da yú amigo mahøn'a, din c'athɯ a ra Jesús, da 'yɛmbi:

—Hingui jatho gui søm bɯ ja ma ngu, nguetho nugä hin dí sucä tengu i, ⁷xíngui sä ga ɛna ga mba gan yäui, ne hin drá judíogä. Pɛ dí paði ngue i ja ni ts'edizehe, ngue nu'bu guim ma da yäni, ne 'bex gue da yäni. ⁸Tengu thohogä bin 'dac'i ts'ɯ man t'ɛdi, ne nu'bu i ja 'be'a dí xi ɯ ma dofui, ne'ɯ ma 'yɛhe, 'bexgue 'dahmantho in ja. Ne ngutho i, sä guim mantho bɯ guí 'bäi ne 'bexgue da yän bɯya, bi 'yɛn'a ra nde bá pɛhna ra hmudofui ngue bi man'ɯ yú amigo. ⁹Nu ra Jesús bi hyonya thoho 'bɯ mi 'yø'a bi man'ɯ yæn 'yohɯ ngue bá pɛhna ra hmudofui, ne bin yɛgui bi xi'ɯ mí tenni, ne bi 'yɛna:

—Xínga n'da ma mijudíohɯ dá ɕingä ngue i ɛc'yɛi i ja ma ts'edi tengu a ran 'yohɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús. Nuya bin ja a bi 'yäqui, bi 'yɛna.

¹⁰Ne bi mbeng bɯ ja ra ngu ɯ yú amigo a ra hmudofui bɯya, ne bi nu'a rá 'yɛhe ra hmudofui ngue ya xí zä.

**Nu ra Jesús bi xox rá ts'ɛnt'ɯ
n'da ra xisu xí du rá ndø**

¹¹Man'da ra pa bɯya, ra Jesús bi mbähä yú xädi bɯ ja ra hnini Naín. Ne xɯn ngu yɯ ɟa'i mi tenni. ¹²Ne nu'bu mi zøm bɯ ndehnini, ba ɛpɯ yɯ 'yägui, ba tu rá ts'ɛnt'ɯ n'da ra xisu xí du rá ndø. Ne njo'o man'da rá ts'ɛnt'ɯ. Ne xɯn ngu yɯ ɟa'i min 'yohɯ yɯ 'yägui. ¹³Ne nu ra Jesús 'bɯ mi nu a ra xisu bɯya, bi huɛc'a ne bi 'yɛmbi:

—O guí zoni, ɛn'a.

¹⁴Ne nubɯya, bi dä'a ra huada mi o ra du a ra Jesús ne bim 'bä'ɯ yæn

dute. Nu ra Jesús bi 'yɛmp'a ra du bɔya:

—Grá ts'unt'ɔ, dami ndants'i, bi 'yɛmbi.

¹⁵Ne nu'a xí du 'bex bi ndants pɔ ja rá huada ne bin yá. Nu ra Jesús bɔya, bi xi'a rá mbe da zits'i. ¹⁶Ne gátho yɔ ja'i mi 'báɔɔ bin su, ne bi 'yɛspa Ojɔ ɔ.

—Nuya, n'da ra pɔngahyá nuixte dí 'bɔhmbɔ ua, ne Ojɔ da yɔnjɔ ya, yú ja'ligáhu Ojɔ ya, bi 'yɛn'ɔ.

¹⁷Ne gátho yɔ ja'i mi 'bɔɔɔ, neɔɔ ra xɛqui Judea, bi ma 'be'a bi 'yɔt'a ra Jesús.

Ra Xuua Nxixyá bi mbehni 'da da 'yánni to'o a ra Cristo

¹⁸Ne bi si'a ra Xuua Nxixyá 'be'a bi 'yɔt'a ra Jesús, bi man ɔ yú xádi.

¹⁹Janangue'a nu ra Xuua bi zon'dɔ yoho yú xádi ngue da mben bɔ 'bɔh ra Jesús ne da 'yánni: “Ha gue'e ra Cristo mi hma ba ɛhe, uague ga thoqui ga tɔmhbe,” gui 'yɛnui, bi 'yɛn'a ra Xuua. ²⁰Ne nu'bu mi dɔn'a ra Jesús ɔ yám 'behni ra Xuua, bi 'yɛmbi:

—Nu'a ra Xuua Nxixyá bá pengá'be nguetho in nde da bádi gue'bu gue'e ra Cristo i hma ba ɛhe, uague ga thoqui ga tɔmhbe, bi 'yɛn'ɔ.

²¹Ne 'bex bi hoc'ɔ 'da yɔ hyɛnni a ra Jesús bɔya, ne bi hyɔn'a thi yɔ zɔtho ngue mín 'yohɔ 'da yɔ ja'i, ne bi xocpa yú dá yɔ xádá. ²²Ne nubɔya, bi 'yɛmp'ɔ yú xádi ra Xuua:

—Ní mbe ya, gui xihmi ra Xuua 'be'a gá nuui ua, ne 'be'a gá 'yɔhmi ya. Gui 'yɛnui: “Nu yɔ xádá i nu ran nequi ya, ne yɔ dogua i sá i 'yo ya, ne nu'ɔ mi hɛmb ra t'axca'ya bi

yɔn'ɔ ya, ne yɔ gogu i ɔhnahyá ya, ne'ɔ xí du bi ndants'i, ne yɔ hyoya i ɔ'a ran ho ma'da'yo ya. ²³Din johya ɔ to'o i ɛ'cyei xɔn ho, ne hin di ɔt' yú mbui ɔ,” gui 'yɛnui, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁴Ne nu'bu mi mbenc'ɔ yám 'behni ra Xuua bɔya, nu ra Jesús bi ma 'be'a ɔt' ra Xuua, ne bi 'yɛmp'ɔ yɔ ja'i:

—Nu'bu gá mbähá bɔ ma'ueni ngue gá nuhu ra Xuua, 'be'a gá bɛmhbu ngue gua nuhu bɔ. Ha guá nuhu n'da ran 'yohɔ xɔn güent'i tengu n'da ra xithi i en ran dáhi.

²⁵Uague gá nuhu n'da ran 'yohɔ mi he ra pahni xɔm hmadi. Pe nu'ɔ, 'bɔɔɔ ja ra ngunts'ɔt'abi ɔ. ²⁶Uague guá nuhu n'da rá pɔngahyá Ojɔ.

Majuɔni a gá nuhu, ne hinga hɔnt'a n'da rá pɔngahyá Ojɔ, pe nu'a, xɔn hɛts'i rá ts'edi xinda gue'ɔ mi'da yɔ pɔngahyá. ²⁷Gue'a ra Xuua i hmam bɔ ja rá sɔcuɔ Ojɔ, gue i ɛna:

Nugá, ga pehn'na n'da mam 'behni dim 'bet'o bɔ gní mba, da xih yɔ ja'i da dɔp'e xɔn ho, i ɛm bɔ ja rá m hman Ojɔ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁸Xínga n'da ra ja'i mi 'bui ngue nuixte rá 'befi tengu ra Xuua. Pe nu'a to'o dim 'bɔɔɔ di manda rá ts'edi Ojɔ, nu rá 'befi da 'yɔɔɔ madague'a ts'utho, pe man'da nuixte a xinda gue'a ra 'befi i ɔt' ra Xuua ya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁹Ne nu yɔ hyácahäi ne mi'da yɔ ja'i xí xixyába ra Xuua Nxixyá, 'bɔ mi 'yɔ a bi man ra Jesús, bi bá'ɔ xɔn ho i ɔt' Ojɔ. ³⁰Pe nu yɔ fariseo ne yɔ xánbate nijá, ngue him bi nde'a ran xixyá bi 'yɔt' ra Xuua, him bi numanho'a bi nde Ojɔ da 'yɔɔɔɔ. ³¹Ne xɔ bi 'yɛn'a ra Jesús:

—'Be'a nín t'uti ga xi ahü ngue gui pãhmbü 'be'a guí øthü. ³²Guí øthü tengu øt' yu t'ühni 'bü in ñni ne i ñmp'ü yú mit'ühniü: “Nugähe, dá pehmbe ra 'bida pe nu'ahü hin gán nehmbü,” ñn'ü 'da. Ne xø ñn'ü mi'da büya: “Pe nugähe, dá pehmbe yu thuhu tengu'bü xün du n'da, ne nu ahü hin gán zomhbü,” ñn'ü mi'da. ³³Ne ngutho guí øthü tengu øt' yu t'ühni, ngue nu ra Xuua Nxixya bi zøcua, ne him bin sihmeü yu ja'i ne xím bi zi ra vino. Pe nu ahü gá 'yemdahü in 'youi ra zïthu. ³⁴Pe nugä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ne bá ñcä ne dí sihmehe yu ja'i, ne nu ahü sä guí ñjü drá hyugugä ne drá mihniägä, ne guí ñjü dín amigogähe yu ziyate hyaçahäi ne yu ts'om'bäi. ³⁵Pe nu'bü majuañi i ja rán 'yomfëni n'da, da baði to'o ü ngue majuañi bi un rán 'yomfëni Oja, bi 'yën'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bin sihme bü ja rá ngu n'da ra fariseo í Simón

³⁶Ne n'da ran 'yohü mí ten rán xädi yu fariseo, bi xi'a ra Jesús din sihme bü ja rá ngu. Ne bi mbähä ra Jesús büya, din sihme bü. ³⁷Ne nu'a n'da ra xisu ra 'yomt'ëni a, ne nu'bü mi 'yøde 'büpü ra Jesús, bi yürpü mi hu a ra Jesús, i tu n'da ra xito án t'øt'e ra do alabastro, mi po ra 'yëthi yümanho, xüm hmadi di muui. ³⁸Ne nu'a ra xisu mi hupü ja rá gua ra Jesús, ne mi zoni. Janangue bi mboxpü ja rá gua ra Jesús a rá guidä, ne bi ducua rá gua yú xtä, ne ñmme züspara rá gua ra Jesús, ne bi xispa rá gua ra 'yëthi yümanho. ³⁹Ne nu'a ra mengü

bü, 'bü mi nu 'be'a i øt'a ra xisu, bi ñense: “Him majuañi rá pøngahya Oja a ra Jesús,” nguetho ñmbi hingui paði ra 'yomt'ëni a ra xisu.

⁴⁰Nu ra Jesús büya, bi 'yëmp'a:

—Nu'i grá Simón i ja'a ga xi'i.

Nu ra Simón bi 'yëna:

—Gra xänbate, dami xic 'bü.

⁴¹Nu ra Jesús büya, bi xih ra Simón n'da ran t'uti, ne bi 'yëmbi: —Mi 'bü a n'da ran 'yohü zaði di hmih ra mbeti. Ne mi 'bü'a n'da ran 'yohü bi hmiti cüt'a ciento, ne man'da büya bi hmiti yote ma'det'a thoho. ⁴²Ne nu'ü gätho yoho hin'yü 'be'a dí col'ts'a ra mbeti xí mba ma hmiti. Janangue nu'a xí hmih ra mbeti büya, bi punba thoho ü. Dami xic ya, Simón, nda'a man'da da ñën'a ra mate bi t'ørpe, bi 'yën'a ra Jesús.

⁴³Nu ra Simón bi dañ püya, ne bi 'yëna:

—Masque gue'a ran 'yohü min dupate xün ngu, man'da da ñën'a ra mate bi t'ørpe, bi 'yëna.

—Majuañi a guím ñëni, bi 'yën'a ra Jesús.

⁴⁴Nu ra Jesús büya, bi hyët'a ra xisu ne bi 'yëmp'a ra Simón:

—Guí nu na ra xisu 'bücua, nu'bü má cüt'ua ja ni ngu xingui ts'ü gá 'dac ra dehe gue xcä pe't'ä ma gua, pe nu ra xisu i hucua, rá guidä í mbercä ma gua ne yú xtä í dugä ma gua. ⁴⁵Pe nu'i, hin gá süsca ma 'yogu ngue xquí zenguagui, pe nuna ra xisu him hë a ní züsca ma gua. ⁴⁶Ne nu'i, hin gá cosca ma ya ra aceite, pe nuna ra xisu i hucua, bi xisca ma gua ra 'yëthi yüman'ü. ⁴⁷Guehna dí xi a i na, xün ngu rá ts'oqui na ra xisu ne xün ngu

rá punbi ya, janangue ɛmme im bɛngä na. Pe nu'ɥ im bɛnse ts'ɥtho ra punbi i honi, man'da ts'ɥtho im bɛngä ɥ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁸Ne nubɥya, bi 'yɛmp'a ra xisu:

—Ya ma punbi ni ts'oqui ya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁹Ne nu'ɥ i sihme bɥ bin 'yɛmzehe ɥ:

—To'o nín 'yohɥ na, gue i ɛna sä di punba yú ts'oqui n'da, bin 'yɛmzehe ɥ.

⁵⁰Pe nu ra Jesús bi 'yɛmp'a ra xisu:

—Gá 'yɛc'yɛigui, janangue ya ma punbi ni ts'oqui ya. Ní mba ya ne gan johya, bi 'yɛmbi.

Yɥ xisu bi mbäxa ra Jesús

8 Nu'bɥ mi tho'i 'da yɥ pa, nu ra Jesús bi mbähä 'de'mayoho yú xädi bɥ ja yɥ hnini, ne bi mam bɥ 'bɛpɥ ní manda rá ts'edi Ojã. ²Ne bi mbähä a ra Jesús 'da yɥ xisu xí hoc 'bɥ mí ɥ, ne'ɥ 'da xí hyɔnba thi yɥ zĩthu min 'yohɥ, ne'a ra María ra mengu bɥ ra hnini Magdala, gue mín 'yohɥ yoto yɥ zĩthu 'bɥ mi hoc'a ra Jesús. ³Ne'a ra Juana , rá xisu ra Chuza, n'da ran 'yohɥ im hmu bɥ ja rá ngu ra ts'ɥt'abi Herodes. Ne'a ra Susana, ne xun ngu mi'da yɥ xisu bi mbähä, mi fäx'a ra Jesús ne yú xädi nanguue yú mbeti zehe.

Rán t'uti ra mbomhmudä

⁴Ne xun ngu yɥ ja'i bi nexpɥ i ja mi'da yɥ hnini, ne bim peti bɥ 'bɥh ra Jesús. Ne nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yɛmp'ɥ:

⁵—Nu n'da ran 'yohɥ bi mba bɥ ja rá huɥhi bá pom bɥ yɥ hmudä.

Nu'ɥ 'da yɥ hmudä bi zo bɥ ja ra 'yɥ, ne nu yɥ ja'i bi nɛm bɥya ne yɥ doja bi za. ⁶Ne 'da'ɥ yɥ hmudä bi zo bɥ ja yɥ ndaxnado, ne nu'bɥ mi bɔts'e 'bex bi hmanc'a n'dihi, nguetho hin'yɥ ra dehe bɥ ja yɥ do. ⁷Nu'ɥ mi'da yɥ hmudä bi zo bɥ ja yɥ 'uĩni, ne nu'bɥ mi bɔts'e, bi gom' yɥ 'uĩni ɥ, ne him bin te. ⁸Ne'ɥ 'da yɥ hmudä bi zo bɥ ja ra hogahäi ne bin te xun ho bɥ, ne bin xandi, xun ngu bin ja, bi 'yɛm 'bɥ mi man ran t'uti.

Nu'ɥ i ja yú zagu, bi 'yø'a dá ma, bi 'yɛmp'ɥ yɥ ja'i ra Jesús.

Hanja bi xih yun t'uti yɥ ja'i a ra Jesús

⁹Nu'ɥ yú xädi, bi 'yän'na ra Jesús: —'Be'a nam bɔn'a ran t'uti gá ma.

¹⁰Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɥ:

—Nu'ahɥ, Ojã bi ja ahɥ gui pɥhmbɥ 'bɛpɥ ní manda rá ts'edi. Pe nu'ɥ mi'da, dí xih yun t'uti ɥ, nguetho in nu yú dä pe hingui pɥdi 'be'a in nu, ne i ja yú zagu, pe hingui pɥdi 'be'a i øde, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a nam bɔn'a rán t'uti ra mbomhmudä

¹¹—Nuya, ga xi ahɥ 'be'a nim bɔn'a ran t'uti dá mangä. Nu'ɥ yɥ hmudä, ra hmɛpya rá m hman Ojã ɥ. ¹²Nu'ɥ bi zo bɥ ja ra 'yɥ, ra hmɛpya ɥ to'o bi 'yøh rá m hman Ojã, pe nu ra zĩthu bi japi 'bex bi pumbɛni, ne him bi zä bi 'yɛc'yɛi ngue da mba nhyani. ¹³Ne nu yɥ hmudä bi zo bɥ ja yɥ do , ra hmɛpya ɥ to'o bi 'yøh rá m hman Ojã ne bin johya 'da yɥ pa. Pe him bi gopɥ mbo yú mbɥi rá hman Ojã ne nu'bɥ bi zä ra zĩthu

u, 'bex bi 'ueh pɔya. ¹⁴Ne nu'u yu hmudä bi zo bu ja yu 'uini, ra hmeɣya u to'o bi 'yøh räm hman Oja, pe hønt'a bi beɲi 'be'a dí hyuse yú mbúi, ne 'be'a i ja ua, ne 'be 'a bi numanhose, hinga xøt'a din te bu yoho yu hmudä, ne nte bin ja a ra hoga hmudä. ¹⁵Ne nu'u yu hmudä bi zo bu ja ra hogahäi, ra hmeɣya u to'o bi 'yøh räm hman Oja, ne bi mbes'pɔ mbo rá mbúi, ne bi xi'u mi'da yu ja'i, ne xun ngu mi'da bi 'yɛc'yɛi nangue'u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran nequi hinga nt'agui

¹⁶Ne man'da ran t'uti bi ma ra Jesús, bi 'yɛna:

—Xínga n'da ra ja'i di søc yu bombilla ngue da go'mi, o gue da mbøxpɔ 'bit'ots'i, pe da 'yɛxpɔ m' batho ngue di nec bu mbo ra ngu. ¹⁷Ngutho mam hmangä. 'Be'a gätho dí xi a zehehu, pe jatho gui xihmbu mi'da yu ja'i, janangue'a din ja ran nequi yú mbúi.

¹⁸Dami jamansuhu xun ho 'bu guí øhmbu mam hmangä, nguetho nu'bu guí øhmbu xun ho, sä guí pähmbu xun ho a mam hmangä. Pe nu'u to'o hingui øde xun ho, di pumbɛni a zø ts'u bi 'yøde, bi 'yɛmp'u yú xädi ra Jesús.

Ra Jesús bi ma to'o rá mbe ne yú cu

¹⁹N'da ra pa bi mba bu rá mbe ne'u yú cu ngue da nu'a ra Jesús. Pe him bi zä da nu nguetho ɛmme du yu ja'i bu mi 'búi. ²⁰Ne bi si'a ra Jesús i 'bäpɔ thi rá mbe ne yú cu, in nde da nu a. ²¹Nu ra Jesús bi daɲi, bi 'yɛna: —Nu ma mbe ne ma cu, gue'u to'o i øh räm hman Oja, ne øt'a i mam bu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu ra Jesús di japi din he ran dahi ne ra dehe

²²Nu'a ra Jesús n'da ra pa bi hyu n'da ra mbosa, bi mbähä yú xädi, ne bi 'yɛmp'u:

—Ga mbähä bu 'danguadi ra daɲehe, bi 'yɛna. Ne 'bex bi mba buya.

²³Pe nu'bu i 'yo'a ra mbosa bu ja ra dehe, bin a'a ra Jesús. Ne ɛmme nts'edi ran dahi bi 'yɛn'a ra dehe, gue'bu go mi mbo ra dehe bu mbo ra mbosa, nts'utho a bin ja. ²⁴Pe nu'u yú xädi, bi 'yents'a ra Jesús:

—Xänbate i, xänbate i, nde da goguahɔ ra dehe, bi 'yɛmbi.

Bi ndants'a ra Jesús, bi hecua ran dahi ne ra dehe, bin he'u buya, ne xun ho ra dehe buya. ²⁵Nu ra Jesús bi 'yɛmp'u yú xädi:

—Hanja, ha zø ts'utho guí ɛc'yeigahɔ.

Pe nu'u yú xädi bin su, ne bi hyonya thoho. Ne bin 'yɛmzehe u:

—'Be'a din 'yɛt'ui na ran 'yohu, ne ya 'bexque in he'a ran dahi ne ra dehe di hecpi, bi 'yɛn'u.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohu min 'youi ra zithu

²⁶Ne nu'bu min he ran dahi, bi thopɔya, bi zøm bu ja ra häi Gadara, din hyant'ui bu 'danguadi ra häi Galilea. ²⁷Ne nu'bu mi ga'a ra Jesús bu ja ra mbosa, bin c'at'ui n'da ran 'yohu ra mengu bu, min 'yohu yu zithu a. Ne nu'a ran 'yohu, him mí he rá he, ne him mi 'bäpɔ ja rá ngu, pe mi 'bäpɔ ja yun 'yägüi. ²⁸Ne nu'bu mi nu'a ra Jesús buya, 'bex bin daɲyahmu bu ja rá gua ne nts'edi bi mba'a ra zithu:

—Nu'i Jesús, rá ts'ant'u i Oja nuixte, 'be'a gui 'yörcähe ya. 'Yörcähe ts'u ra mate, o gadí ungahe, ²⁹bi 'yæn'a ra zïthu 'bú mi xifi da bøm bú rá mbúi ran 'yohú.

Nguetho na ya'a thoho bi ãnba ran 'yohú ne i xecta yú cadena i pa thu't'i, nangue rá ts'edi ra zïthu, ne i sixpú ma'ueni mahøn'a. ³⁰Nu ra Jesús bi 'yänba rá thuhu a ran 'yohú.

—Dí n'dan nets'igähe, bi 'yem 'bú mi ðadi.

Nguetho min 'yohú xún ngu yú zïthu. ³¹Ne nu'u yú zïthu bi 'yáp ra mate ra Jesús hin da 'yentpú hapú bí nets'i, nguerpú ja ra mba'ye xún hëtho ne nts'utho. ³²Ne mi 'búpú xún ngu yú ts'údi mi sihme bú. ³³Ne nu yú zïthu bi bøm bú ja rá mbúi ran 'yohú ne bi yúrpu 'búh yú ts'údi. Ne gätho yú ts'údi 'bex bin tihi, bin gøxpú ja ra nguani, gätho bi zo bú dehe, bim 'bedi.

³⁴Nu'u yún 'yohú mi fäh yú ts'údi, 'bex bi 'dah pæya 'bú mi nu 'be'a bi 'yöt'u yú ts'údi. Bi mba bú ja ra hnini nerpú ja yú huähi, bi ma 'be'a bin ja. ³⁵Ne xún ngu bi mba bú, ba nuse 'be'a bin ja. Ne bi nu'a ran 'yohú min 'yohú yú zïthu, mi hupú ja rá gua ra Jesús, mi he rá he. Ya xí yám búya. Ne gätho yú jà'i bin su 'bú mi nu 'be'a bi 'törpa ran 'yohú. ³⁶Ne nu'u yú jà'i in 'yohú a ra Jesús, 'bú mi hoc'a ran 'yohú, bi xi'u m'bejua bi zøm bú 'be'a gätho bi 'yöt'a ra Jesús. ³⁷Ne gätho mi 'búpú ja ra häi Gadara bi 'yáp ra mate ngue hin din 'yo bú ja ra xequi a, nguetho emme min su gätho u. Janangue'a nu ra Jesús, bi huyu ra mbosa mahøn'a ne bi mbähä

yú xädi búya. ³⁸Nu'a ran 'yohú min 'yohú ra zïthu, emme in ndehma da den'na ra Jesús. Pe nu'a ra Jesús him bi japi da mba. Pe bi 'yëmbi: ³⁹—Ní mba ni ngu ne gui mam bú 'be'a bi 'yöt'a'a Oja.

Ne nu'a ran 'yohú bi mba rá ngu búya, ne bi mam bú rá hnini a ran ho bi 'yörpa ra Jesús.

**Nu ra Jesús bi xoxa rá t'ixu
ra Jairo, ne bi hocpú 'yu n'da
ra xisu mi hëmb ra mbeji**

⁴⁰Nu'bú mi mbeng bú ra Jesús 'danguadi ra ðädehe, emme bin johya yú jà'i nguetho xún ngu mi tøm'p'u. ⁴¹Ne 'bex bi zøm bú 'búh ra Jesús a ra Jairo, n'da ra ngürpi bú ja ra nijä, ne bin ðanyahmu bú ja rá gua, ne bi 'yáp ra mate da mba ra Jesús bú ja rá ngu. ⁴²Nguetho hont'a n'datho rá t'ixu mi 'búi, ngue 'de'ma yonjeya mi pe'ts'i, ne in nde da du. Ne nu'bú mi mbähä ra Jesús, emme ðu bú yú jà'i bú ní mba.

⁴³Ne nu'bú mi mba bú 'yu, hin ní zøm bú ja rá ngu ra Jairo, bi zú'a n'da ra xisu mí hëmb ra mbäji, ngue 'de'ma yonjeya mi hëmp'a ran u.

⁴⁴Pe nu'a ra xisu búya bi ðärpa rá nyämpahni bú ja rá xuthä ra Jesús, ne 'bex bin hë'a ran u mi hëmbi.

⁴⁵Bex bi 'yän'na ra Jesús:

—To'o bi ðärca ma pahni, bi 'yëna.

Pe gätho u mi 'bäpú bi 'yëmbi: “Njom bi ðä'i.” Ne'a ra Pedro ne mi'da yú xädi bi 'yëmp'a:

—Hanja gní 'yëna 'bo'o bi ðä'a i, ne emme i ðu yú jà'i bú gní mba, bi 'yëmbi.

⁴⁶Pe nu ra Jesús bi 'yëmp'u:

—Pe dí ðadi ngue n'da ra jà'i bi ðäqui nguetho ma ts'edigä ín ho'a, bi 'yëna.

⁴⁷Ne nu'bu mi ba'a ra xisu hingui sä din cöni, emme bin su, ne di fet'i, ne bin danyahmu bu ja rá gua ra Jesús, ne bi xifi 'be'a í dädi. Ne bi 'yëna ngue 'bex bi yam 'bu mi dädi.

⁴⁸Nu ra Jesús bi 'yëmthoho:

—Grá xisu, bi zä bi yan'i nguetho gá 'yëc'yei i ja ma ts'edi. Ní mba ya ne da hyu ni mbui, bi 'yëmbi.

⁴⁹Ne yaui ra xisu a ra Jesús 'bu mi zøm bu 'da yú 'yëhe ra Jairo xí nexpu ja rá ngu, ne bi 'yëmbi:

—Nu ni t'ixu ya bi du'a, säti thoho guí pah na ra Hmu, bi t'ëmp'a ra Jairo.

⁵⁰Pe nu'a ra Jesús mi øde 'be'a bi man'a, ne bi 'yëmp'a ra Jairo büya:

—O guín su, pe dami 'yëc'yei ne din nu'a ni t'ixu, bi 'yëmbi.

⁵¹Ne nu'bu mi zøm bu ja rá ngu a ra Jairo büya, nu ra Jesús him bi japi da tho'a mbo yu ja'i bu 'ben'a ra hmute xí du. Hønt'a ra Pedro ne ra Jacobo ne ra Xuua, ne rá mbe ne rá ta ra hmute bi thopu. ⁵²Ne mi 'bupu xun ngu yu ja'i mi zoni ngue xí du'a ra hmute. Nu'a ra Jesús bi 'yëmp'u:

—O guí zomhbü nguetho hingui tu na, i aþho na, bi 'yën'a.

⁵³Pe nu yu ja'i bi den'na ra Jesús nguetho mi paði ya xí du'a ra hmute. ⁵⁴Nu'a ra Jesús bi bentpa rá 'ye ra hmute ne bi 'yëmbi:

—Nu'i grá hmute, dami ndants'i.

⁵⁵Ne 'bex bi ndants' püya, bin ja rá te, bim 'bui mahøn'a.

Nu ra Jesús bi 'yëna:

—Dami 'uimmi na ni t'ixuui ya, bi t'ëmp'a rá ta ne rá mbe.

⁵⁶Nu rá ta ne rá mbe bi hyonya thoho ngue bi dambëni rá t'ixu. Pe nu'a ra Jesús bi xifi njon da xifi 'be'a bin ja.

Nu ra Jesús bi mbegni 'de'mayoho yú xädi da mamp'a rá m hma

9 Nu ra Jesús bi zohn'du 'de'mayoho yú xädi ne bi un yún t'ëdi ngue da hyøn'a thi yu zithu in 'yohu 'da yu ja'i, ne di hocua yun u i hëmb yu ja'i. ²Ne bi mbegn'du yú xädi din 'yo bu ja yu hnini bu, ne da mam bu 'bepu ní manda rá ts'edi Oja, ne di hoc yun zäman'u. ³Ne bi xi'u hin te da hyats'i, ne hin da hyax rá tøhø xing ra mbeti xinga gue mi'da yú pahni. Da mbatho. ⁴Ne bi 'yëmp'u:

—Hønt'a to'o rá ngu bu guí cuthu, gam 'buhmbu bu gue'bu go gá thohmbu bu ja man'da ra hnini. ⁵Ne nu'bu gá cuthu bu ja 'da yu hnini ne hin da 'yømanho yu ja'i bu 'be'a guí mamhbü bu, ne 'bex gui pømhbü bu ja yu hnini ne gui huaju rá häi i päti ni mbonguahü, ra hmepya ngue gui zohmbü bu u, bi 'yën'a ra Jesús.

⁶Nu yu xädi büya bi mba hønbu go hapu ja yu hnini ne bi mam bu ran ho ma'da'yo. Ne bi hoc yu hyënni.

Nu ra Herodes bi ma bi hyecpa rá 'yuga ra Xuua Nxixya

⁷Ne mí ø'a ra ts'ut'abi Herodes 'be'a gätho i øt'a ra Jesús, ne bi hyonya thoho. Nguetho nu'u 'da yu ja'i bi bëni gue'a ra Xuua Nxixya a, gue bi ndants' mahøn'a. ⁸Nu'u mi'da bi bëni gue gue'a ra Elías a ra Jesús, uague man'da rá pøngahya Oja ngue bi dambëni. ⁹Pe nu'a ra Herodes bi 'yëna:

—Nugä dá manda bi thecpa rá 'yuga ra Xuua Nxixya, janangu'e'a

dí pađi hinga gue'a ra Xuua a guí mamhbũ. Pe to'o maha a, bi 'yɛn'a ra Herodes.

Janangue ɛmme min nde da nuse a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi 'uɪn'u cut'a mahuąhi yu ja'i

¹⁰Nu yú xádi buya bá peng bu xí 'behni, ne bi xih ra Jesús 'be'a bi 'yɔrpũ bin 'yo. Ne nu'a ra Jesús buya bi mbäsehũ yú xádi bu ja ra hnini Betsaida. ¹¹Pe nu'bu mi ba'u yu ja'i hapũ ní mba a ra Jesús, bi denni. Ne nu'a ra Jesús bi zomanho u 'bu mi zúdi, ne bi xi'u buya 'berũ ní manda rá ts'edi Oja, ne bi hoc'u gátho yun záman'u.

¹²Pe nu'bu mi ts'uttho da yuh ra hyadi, gátho u 'de'mayoho yú xádi ra Jesús bi xifi da 'yet' yu ja'i, da mba bu n'danni ja yu hnini, din sihme bu ne bá opu 'bu bin xui. "Nguetho hin'yũ 'be'a da zi ua ma'ueni, " ɛn'u.

¹³Pe nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'u yú xádi:

—Pe nu'a zehheũ gui 'uimhbũ.

Nu'u yu xádi buya bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Pe hont'u cut'a yu hme ne yoho yu t'uhua i ja ua. Pe hinda høn 'bu ga támhbe mi'da yu hme, sä ga 'uimhbe gátho yu ja'i i 'bucua buya.

¹⁴Nguetho mbe cut'a mahuąhi mi 'burũ yun 'yohũ. Nu'a ra Jesús buya bi xi'u yú xádi di japi 'da n'danni da hyu'i yote ma 'det'a yu ja'i. ¹⁵Ne bi hyu pu ya gátho tengu xi xifi.

¹⁶Ne nu'a ra Jesús bi hyan'a ra hme ne yu hua, bi ndos' mahɛts'i, ne bi jap'u. Ne bi xeni bi un yú xádi di darpa u yu ja'i. ¹⁷Ne gátho na ngu

yu ja'i bin niya ne bi bong thoho, 'de'mayo 'bɔts'e bi mbes'u yú xádi.

Nu ra Pedro bi ma gue'a ra Jesús ra Cristo

¹⁸N'da ra pa bin yaŕseui Oja ra Jesús, min 'yohũ u yú xádi. Nu'bu mi gua'a bin yaui Oja, bi 'yan'du yú xádi:

—'Be'a man yu ja'i nanguecä, 'be'a im ben'u to'ogä.

¹⁹Nu yú xádi bi 'yɛmp'a:

—Nu'u 'da i ma gue'e grá Xuua Nxixya. Ne nu'u mi'da i ma gue'e gra Elías, ne nu'u mi'da i ma gue'e man'da ra pøngahya mi 'buh maya'bu ngue bi dambeni, bi 'yɛn'u.

²⁰Ne nu'a ra Jesús bi 'yanzehe yú xádi:

—Pe xi ahũ, 'be'a guím bɛmhbu to'ogä.

Ne nu'a ra Pedro bi 'yɛmbi:

—Nu'i gra Cristo rá Thahni i Oja, bi 'yɛmbi.

²¹Ne nu'a ra Jesús buya bi hecpa yú xádi njon da xifi to'o a.

Nu ra Jesús bi man rán ɔte

²²Ne bi 'yɛmp'u:

—Nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, i jatho ga nu ran unbi xun ngu. Nu ma ngurpihu yu ɔɔc'yei ne yu ngurpa mbäja ne yu xänbate niya hin da 'yɛc'yeigui. Ne nu'u da hyogä u, pe ná hyu pa ga thambenigä ne dam 'bui mahøn'a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²³Ne man'da bi xi'u yú xadi, bi 'yɛmp'u:

—To'o gátho in nde da dengui da hyeh rán t'ɛdi zehe ne da hyät yun unbi n'da pa ngu n'da pa, madague da tho. Ne da beni tengu dí m bɛngä.

²⁴Pe nu'bu 'bu a n'da im bɛn rá te, ne i su da nu yɛn ɛnbi, pe da nu ran ɛnbi mazai a. Pe nu'a hinguim bɛn rá te madague da tho 'bu da dengä, di pøh rá te a. ²⁵Hin te di muui n'da ran 'yohu 'bu da 'yøt'e rá mbeti 'be'a gä i ja ua ja ra ximhäi, 'bu hin da dɪn'a ra temazai.

²⁶Ne nu'a gätho to'o i pes' rá sä nanguecä ne nanguie mam hmangä, necä hín ga ɛmbi ma t'ɛhni ɛ 'bu bá ɛcä ua ne gan 'yohe yú hoga m'behni Oja mahɛts'i, ne din jagä rá ts'edi Oja ma Ta, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ²⁷Pe majuani dí xi ahɛ, 'bucua 'da hin da nu ran dɛte asta gue'bu go di dɛ'mi di manda rá ts'edi Oja ua ja ra ximhäi.

**Ra Jesús 'dan'yo bu í
nequi bu ja ra t'øhø**

²⁸Mbe ná hyäto pa bɛya, ra Jesús bi mbähä bu ja n'da ra nyuni ra Pedro, ra Jacobo ne ra Xuua, ngue din yaui Oja. ²⁹Ne nu'bu min yaui Oja a ra Jesús, 'dan'yo bu í nequi a rá hmi ne nu rá pahni ɛmme xɛn t'axi, di fɛxni a. ³⁰Ne 'bex bi nequi bu ra Moisés ne ra Elías bin yaɛu ra Jesús, mi 'buh maya'bu ɛ. ³¹Ne bi hyärpɛ n'da ran nequi hapɛ mi 'bä ɛ. Ne nu'ɛ bi mamhbɛ 'be'a da t'ørpa 'bu bi tho bu Jerusalén a ra Jesús. ³²Pe nu'a ra Pedro ne'ɛ min 'yohu bi zɛh ra t'aha ɛ, pe nu'bu min nuhu bi nu di hyärpɛ n'da ran nequi bu 'bäh ra Jesús ne ra Moisés ne ra Elías. ³³Ne nu'bu ma guepɛ da mba ra Moisés ne ra Elías, nu ra Pedro bi 'yɛna:

—Ma Hmu i, ɛmme xɛn ho ngue dí 'buhmbɛ ua ya, ga høcähe hyu yu t'angu, 'da'a n'da ni mbetiɛu.

Nu'i, ne ra Moisés ne ra Elías, bi 'yɛna.

Pe him mim bɛn'a mi man'a. ³⁴Ne nu'bu mi 'yɛn'a ra Pedro, 'bex bá cɛ n'da ra güi bi go'ma ra Moisés ne ra Elías, ne ɛmme bin su'ɛ yú xadi ra Jesús. ³⁵Ne bi t'ørpɛ n'da ra nde bu ja ra güi ngue bi 'yɛna:

—Nuna ma ts'ɛnt'ɛ dadí huɛcä na, dami 'yøhmbɛ 'be'a i man na, bi 'yɛn'a ra nde.

³⁶Ne nu'bu mi gua'a bi man'a ra nde bu ja ra güi, nu yɛ xädi bi nu 'bäse bu ra Jesús. Ne nu'ɛ yɛ xädi, njom bi xi'ɛ 'be'a bi nu'ɛ.

**Ra Jesús bi hoc'a n'da ra
t'ɛhni min 'youi ra zɪthu**

³⁷Nu'bu mi hyax bɛya, bi gapɛ ja ra nyuni ra Jesús ne'ɛ hyu yú xädi min 'yohu. Ne xɛn ngu yɛ ja'í bin c'athɛ ra Jesús. ³⁸Nu n'da ran 'yohu nts'edi bi mbafi:

—Xänbate i, nurqui ts'ɛ ma ts'ɛnt'ɛ nguetho hønna zɛ n'datho dí si. ³⁹Ne ja'bu im bent ra zɪthu ne ɛmme di ɛnba a, i texa hai, ne ɛmme mbafi, ne di fet rá ja'í, ne i soh yɛ fɛgui. Ne zai di ja bu ra zɪthu. ⁴⁰Ne dá xi'ɛ ni xädi di hoqui, pe nu'ɛ him bi zä bi hoqui, bi 'yɛn'a ran 'yohu.

⁴¹Nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Nu'ahɛ guexta'a hin guí ɛc'yeihɛ 'be'a dí xi ahɛ. Ham'mi pa ngue ga tøp'a thohohɛ ngue guí 'yɛc'yeigahɛ.

Ne xø bi 'yɛmp'a ran 'yohu bɛya:

—Bá si ua ni ts'ɛnt'ɛ.

⁴²Ne nu'bu bá si ra ts'ɛnt'ɛ, bi bent mahøn'a a ra zɪthu, bi dɛxa häi ne nts'edi bi ɛnbi. Pe nu'a ra Jesús bi xi'a ra zɪthu da bøni, ne bi hoc'a

ra ts'unt'u buya. Bi xi'a rá ta da zix buya. ⁴³Ne gátho yu ja'i bi hyonya thoho a rá ts'edi Oja.

Ra Jesús bi ma mahøn'a rán dæte

Ne guexta'a i ya u yu ja'i ne i ma 'be'a gátho i øt'a ra Jesús. Nu ra Jesús buya, bi 'yemp'u yú xádi:

⁴⁴—Dami 'yøhmbu xun ho a dí xi ahü ya, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, da mba ma dägä bu 'buh yu ts'om'bäi, bi 'yembi.

⁴⁵Pe nu'u yú xádi him mi paði 'be'a nam bøn'a i man'a ra Jesús, nguetho Oja hin ní japi da ba'u, ne bi zu da 'yän'na ra Jesús 'be'a nam bøn'a bi man'a.

Ra Jesús bi 'yut yú xádi nda'a dim 'bet'o

⁴⁶Nu'u yú xádi bin junzehe u nanguela to'o dim 'bet'o. ⁴⁷Ne nu'a ra Jesús mi paði 'be'a mim bæn u, ne bá si n'da ra t'ähni bi mbämp'u i 'bäi, ⁴⁸bi 'yemp'u yú xádi:

—Hønt'a go to'o da zimanho n'da ra t'ähni tengu na ngue i çc'yeigui, necä bi zimanhog 'bu ya bi 'yøt'a. Ne to'o bi zimanhogä nam bøni bi zimanho ma Ta. Ne nu'a to'o i øt'e ngue nte di muui, gue'a dim 'bet'o a, bi 'yæn'a ra Jesús.

Nu'u hingui sũju, ma amigohu u, bi 'yæn'a ra Jesús

⁴⁹Nu ra Xuua buya bi xi'a ra Jesús, bi 'yembi:

—Nugähe dá nuhe n'da ran 'yohu bi ndøn'na ni thuhu 'bu mi hyøn'a thi yu zĩthu, ne dá hecuahе nguetho him man 'yogähe a ran 'yohu.

⁵⁰Pe nu'a ra Jesús bi 'yembi:

—Nde'bu hin xquí hecuahü, nguetho nu'u hingui sũju ma amigohu u, bi 'yembi.

Nu ra Jesús bi dæmhyä ra Jacobo ne ra Xuua

⁵¹Ne ya mi ts'utho da zøn ra pa da mba mahçts'i ra Jesús. Ne bi nde bi mba bu Jerusalén, madague i paði da mba ma unbi bu. ⁵²Nu'bu mi mba bu 'yu, bi xifi da tho'u 'da yú xádi, da hyonbi hapu din säya. Ne nu'u yú xádi buya, bi yærpu ja n'da ra hnini bu ra xequi Samaria. ⁵³Pe nu yu ja'i bu hinguin ndepe din säya bu'a ra Jesús, nguetho him bi numanho ngue ní mba ba nu ra dæmpeti bu Jerusalén. ⁵⁴Ne nu ra Jacobo ne ra Xuua emme bin cue 'be'a bi man yu ja'i bu buya. Ne bi 'yemp'a ra Jesús:

—Ha guín nde ngue ga mandagä'be ra sibi ba çah mahçts'i, ne din zø'u gátho 'bucua, bi 'yæn'u.

⁵⁵Pe nu ra Jesús bi dæmhyä u yú xádi buya, gue hingui ho a im bæn'u. ⁵⁶Ne bi thopu man'da ra hnini buya.

Hyu yun 'yohu æna da den'na ra Jesús

⁵⁷Ne nu'bu mi 'yo bu 'yu ra Jesús bi 'yæn'a n'da ran 'yohu:

—Ma Hmu i, nugä ga ten'ni i hønbu go hapu guí mba, bi 'yembi.

⁵⁸Nu ra Jesús bi 'yemp'a:

—Nu yu haho i ja yú oi bu ja yu hyädo, ne yu doja i ja hapu din säya u, pe nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, hin hapu i jase ma oigä ua, bi 'yembi.

⁵⁹Nu ra Jesús buya, bi 'yemp'a man'da ran 'yohu:

—Dami tengui, bi 'yembi.

Pe nu'a ran 'yohu bi 'yem buya:

—Grá Hmu, 'be ga äcä ma ta 'bu bi du.

⁶⁰Nu ra Jesús bi 'yẽmbi:

—Pe gue'u hingui ja ra te ma'da'yo, da 'yá'u xøn du. Pe nu'lí gui tengui, gui xih yu ja'lí 'bepu ní manda rá ts'edi Oja.

⁶¹Xø man'da ran 'yohu bi 'yẽmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu i, dín nde ga ten'ni i, pe 'be ga mbagä bu ma ngu dan 'yẽ'be ma ta ne ma mbe.

⁶²Pe nu ra Jesús bi 'yẽmbi:

—Gätho to'o ɛna da dengui ne im bɛn'a bi zogui, hing yún sähu bu di manda rá ts'edi Oja u. Nu'a i øt'u tengu øt'a n'da ran 'yohu 'bu i henhäi ne in yɛh rá xuthä, hingui uɛntho yú the i hɛqui.

Ra Jesús bi mben'du hyäte ma'det'a bu ja yu hnini

10 Nubuya nu'a ra Jesús bi huan'du hyäte ma 'det'a yá xädi ne bi mbehni 'da'lí yoho bu ja yu hnini guepu da those ra Jesús.

²Ne bi 'yẽmbi:

—Tenguthoho 'bu ya xø 'yo't'a n'da ra huahi, pe zu yonja'lí tho u yu xofo, xun ngu u yu ja'lí da 'yɛc'yei, pe go zu yoho thoho u da xifi. Dami 'yãfu Oja ra Hmu ba penh mi'da yu mbefi da xih yu ja'lí da 'yɛc'yei.

³Bex gui mbähä ya, ne nugä dí pen'nahu tengu'u yu de'yo 'bu da mba bu 'buh yu zate. ⁴Ne o guí hax ni mbetihü, xín ni buxahu, xín gui cuxhu ná yopare ni thixfanihü, gui mbäthohü ne hinga nya'a gui zenguahu yu ja'lí bu 'yu.

⁵Ne nu'bu guí cuthü bu ja n'da ra ngu ngue di säya ahü a ra mengu bu, gui zenguahu, ne gui 'yãfu Oja da 'yenspa rán japi a ra mengu bu.

⁶Ne nu'bu in nde rán japi Oja a ra

mengu bu, da gohmi a rán japi Oja 'bu, pe nu'bu hinguin nde, nte da gohmi 'bu. ⁷Ne nu'bu gá sømhbu bu ja n'da ra hnini, gam 'buhmbu bu hapu rá mbudi da mba ma säya ahü. Hin gui päpu gam 'buhmbu. Ne gui sihü 'be'a gätho dín 'da ahü, ne hin gui pes' ni sä gui sihü nguetho gue'a guí tãhmbu a ngue guí xihmbu rá m hman Oja u. Ne njo'o n'da ra mbefi ngue hin da mba njut'i. ⁸Ne hønt'a go má hnini nguepu da ts'in ahü, gui sihü 'be'a gätho di 'da ahü yu ja'lí.

⁹Ne gui hoc'u yun zäman'u i 'bupü, ne gui xihmbu yu ja'lí ngue mi ts'utho di manda rá ts'edi Oja ua. ¹⁰Pe hønt'a go nda'a má hnini gui cuthü, ne nu'bu hin da zin ahü yu ja'lí bu, gan 'yohu bu ja ra hnini, ne gui 'yẽmfu yu ja'lí: ¹¹“Nugähe dí huac ma guahe ra fonthäi ua ja ni hninihü, ra hmepya ngue ga sogae ua. Pe gui pãhmbu ɛna xtí manda maha ua rá ts'edi Oja,” gui 'yẽmfu u. ¹²Ne dí xi ahü, nu'bu bi zøn ra pa ran juanbi, man'da xun u tho ran unbi da nu'u, xinda gue'u mi 'bupü ja ra hnini Sodoma, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bu mi 'yẽmp'u yá xädi.

Da ts'anba rá muui yá ts'oqui u him bi 'yɛc'yei ra Jesús

¹³Í huɛhi gätho ahü guí 'buhmbu bu ja ra hnini Corazín, ne gätho ahü guí 'buhmbu bu ja ra hnini Betsaida, nguetho ya gá nuhu yun t'øt'e nuixte dá øt'ä ne hin gá päh nin 'yomfɛnihü. Nu yu ja'lí mi 'bupü ja ra hnini Sidón ne'u mi 'bupü ja ra hnini Tiro, nu'bu xtá nu'u yun t'øt'e nuixte gá nuhu ya, xtí päh yún 'yomfɛni u, ne xtá hye yu pahni tengu yu 'døzã ne xtá 'yux yu

'bospí yá jà'í, ra hmépya ngue émmé tu yá mbúi nangué yú ts'oquí u. ¹⁴Ne nu'a ra pa rán juǎnbi Ojá, nu ahú man'da da zǎn'nahú ran ǎnbi xinda gue'u mi 'bupú ja ra hnini Tiro nepú ja ra hnini Sidón. ¹⁵Ne ahú guí 'buhmbú bú ja ra hnini Capernaum, gnín 'yexhú a ngue guí émhú guí sómhbú bú mahéts'í, pé hin'na, pé guepú ja ran ǎnbi mazá guí mbähá, bi 'yén'a ra Jesús.

¹⁶Ne bi 'yemp'u yú xádi búya:

—Nu'u i óh ni ndehú, tengu'bu ma ndesegá bi 'yò'u. Nu'u to'o hin da zin ahú tengu tho'bu him bi zingá'u, ne nu'u him bi zingá, xím bi zin'a ma Ta bá pengá, bi 'yén'a ra Jesús.

Bá penc'u hyáte ma 'det'a xí mben'na ra Jesús

¹⁷Nu'bu mambá penc'u hyáte ma'det'a yú xádi a ra Jesús bú bi mbéhni,émmé bin johya u. Ne bi 'yemp'u:

—Grá Hmu, hinga hont'u yún zǎman'u dá hoje pé ne'u yú zǐthu dá hómhbé thi 'bu má ndómhbé ni thuhu, bi 'yémbi.

¹⁸Nu ra Jesús bi 'yemp'u búya:

—Dá nugá rá hmu yú zǐthu 'bu gmí tafú, bi mba hái tengu ra huei 'bu xún gáí, bi 'yéna, ne ya dá 'da ahú ra ts'edi guí tafú rá ts'edi man suiú. ¹⁹Pé madague guí nes'hú yú pozú bú guí thohmbú, ne yú mbozú, pé nte da ja ahú. ²⁰Pé hin gan johyahú ngue bi zǎ guí hómhbú thi yú zǐthu, pé nu'a gdín johyahú ngue bi zin ahú Ojá ne bi hyux ni thuhuhú bú mahéts'í, bi 'yén'a ra Jesús 'bu mi 'yemp'u yú xádi.

Bin johya ra Jesús

²¹Nubúya nu rá Hogandáhi Ojá bi japi émmé di johya ra Jesús, ne bi 'yéna:

—Dí é'ts'a i nguetho gá japi bi bá'a ni ts'edi u i hon'í, tengu yú t'áhni ngue hin te i paquí, ne hinga gue'u im bense ja yún 'yomfénise gá japi bi bá'u. Ne gue'a gá 'yò't'e ma Ojá i, ngue gue'a gá numanhose guí ót'e, bi 'yemp'a Ojá.

²²Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yéna:

—Gátho i ja a ma Ta bi 'daqui. Ne hónse ma Ta i paçá xún ho ngue rá Ts'ant'ugá, ne hónsegá rá Ts'ant'ugá dí paçá xún ho a ma Ta, ne'u to'o ga japi da bá'a, bi 'yén'a ra Jesús.

²³Ne bi 'yemp'u yú xádi:

—Gan johyahú ngue guín nuú a dí ót'á ya. ²⁴Majuáni dí xi ahú, xún ngu yú póngahyá Ojá ne xún ngu yú ts'at'abi mi 'búi, mi nde da nu'a guín nuú ya, ne da 'yò'a guí óhmbú ya, pé him bi zǎ, bi 'yemp'u yú xádi ra Jesús.

Rán t'uti a ran 'yohú bi huç rá mija'íui

²⁵Ne bi zóm bú 'buh ra Jesús n'da ra xánbate nija, im bēni da zǎ'a ra Jesús, ne bi 'yǎnni:

—Xánbate i, 'be'a sǎ ga ót'á n'dahma din jagá ra te mazá, bi 'yéna.

²⁶—Be'a mam bú ja yún t'edi ra Moisés, bi 'yén'a ra Jesús.

²⁷Nu'a ra xánbate nija bi 'yéna:

—I mam bú: “Gam bémhbú Ojá ra Hmu ngue gátho ma mbúihú ne gátho ma tehú, ne gátho ma ts'edihú, ne gátho man 'yomfénihú, ne ga huç ma mija'íhu tengu bú nan huç zehéhú,” i éñ rán t'edi Ojá, bi 'yén'a ra xánbate nija.

²⁸Bi dá'a ra Jesús búya:

—Majuáni guí ma. Nuya guí 'yò't'u ne dín ja'a ra te mazá, bi 'yémbi.

²⁹Nu ra xänbate nija mi papu mbo rá mbui ngue hinga gue'a mí øt'e, ne bi 'yemthoho:

—Pe to'lo ma mija'l'be ga huçä, bi 'yæn'a.

³⁰Ne nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti ne bi 'yembi:

—Nu n'da ran 'yohu mi 'yo bu ja ra 'yu, bí nexpu Njerusalén ní mba bu Jericó. Ne nu'u 'da yu be gi gorpa'yu ne bi unba'a ran 'yohu, ne gátho u yú pahni mi he bi gaspi ne'a rá mbeti. Ne bi zopu nden'yu a ran 'yohu buya, ña da du. ³¹Ne bi thopu n'da ra mbäjä, ne bi nu'a ran 'yohu 'bem bu pe bi mbäcthoho.

³²Ne'a man'da ran 'yohu, ra mbefi bu ra nija a, bi thopu, bi nu'a ran 'yohu 'bem bu, ne'a bi mbäcthoho tengu bi 'yøt' ra mbäjä. ³³Pe nu'a n'da ran 'yohu, ra mengu Samaria, 'bu mi thopu buya, bi nu mi 'bem bu a ran 'yohu, ne bi huç'a. ³⁴Ne bi xispa ra aceite ne ra vino bu xí ts'erbi, ne bi mbantpa ra 'bøt'e. Ne bi 'yexa rá fani buya, bi zixpu ja n'da ra ngun'oi ne bi jamansu'a.

³⁵Ne nu'bu mi hyats'i, bi thopu ní mba, ne bi zocpi ts'u ra mbeti a ra mengu bu, ne bi xifi di jamansu'a ran 'yohu, ne da gurpa rá gasto 'bu hin dí gua'a 'bu bá peng bu ní mba, bi 'yæn'a ra Jesús 'bu mi man ran t'uti.

³⁶Nubuya bi 'yän'na ra xänbate nija:

—Xiya, nda'a nín 'yohu bi 'yørpa ran huçate rá mija'iu.

Bi da'a ra xänbate nija:

³⁷—Nu'a bi mbäts'i.

Nu ra Jesús bi 'yemp'a buya:

—Ní mba din jabu gui 'yørpa ni mija'ihu, bi 'yembi.

Ra Jesús bi mba bá nu'a ra Marta ne ra María

³⁸Ra Jesús ne'u yú xädi mi 'yo bu ja ra 'yu ní mba bu ja ra hnini Jerusalén, ne bi zøm bu ja n'da ra hnini guepu 'bu'a n'da ra xisu í Marta a. Ne nu'a ra Marta bi xi'u din säya bu ja rá ngu. ³⁹Ne mi 'bupu n'da rá juhue í María. Nu'a mi hupu i ya ra Jesús, bi 'yø'a bi man'a. ⁴⁰Pe nu'a ra Marta, xun ngu ra 'befi i øt'e. Ne bi 'yemp'a ra Jesús:

—Ma Hmu'i, ha hin gui urpa ra güenda 'be'a øt' ma cu, nde'bu gui xifi di zequi, bi 'yembi.

⁴¹Nu ra Jesús bi da'ta:

—Ma zu Marta, emme guím ben'a ni 'befi. ⁴²Pe n'datho a mahyoni xun ho, ne gue'a bi huan'na ra María, ne njon di 'uecpa'a mam hmangä i øde, bi 'yæn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi xänba yú xädi din yahu Oja

11 N'da ra pa bi 'ue'a ra Jesús ne bin yaui Oja. Ne nu'bu mi gua'a bin yaui Oja, n'da rá xädi bi 'yembi:

—Ma Hmu'i, dami xängahe dan yahe Oja tengu thoho ra Xuua bi xänba yú xädi.

²Nu ra Jesús bi 'yæna:

—Ngubu gui mamhbu 'bu gui yahu Oja:

Ma Ta ahe,

Da hnumansu ni thuhu

Ne dín ndehe din ja ua n'dihi ni ts'edi ngue di manda ua.

³Ne dami 'daje ra hme dí homhbe ra pa i ja bu ya.

⁴Dami punga ma ts'oquihe tengu thoho bu na punbahe u i ørcahe ran ts'o.

O guí hegähe da daje ran ts'o,
pe dami yanje nangué ran ts'o,
gui 'yemhbü, bi 'yên'a ra Jesús.

⁵Ne xø bi xih man'da ran t'uti ü,
bi 'yëna:

—Xi'bü n'da ran 'yohü xtí mba
bü rá ngu n'da rá amigo, made
ra xui, ne xtá 'yëmbi: “Hmiqui
ts'ü hyun thuhme, ⁶nguetho nu'a
n'da ma amigo ja bi zøm bü ja ma
ngu, ne hin'yü 'be'a ga unni da zi,”
xtá 'yëmbi. ⁷Ne xi'bü xtá 'yëmp
thoho: “Yo gadí paqui, nguetho
ya án thüt'i ma ngu ne ya dá
ohmbe gätho ma t'ühni, ne hingui
sä ga ndants'i ngue ga 'da'i,” xtá
'yëntho. ⁸'Be'a hmaha xtá 'yøt'a ran
'yohü 'bü. Nu'bü hingui pes' rá sä
di thoqui da 'yäpi, ne guehma da
ndants'a rá amigo ne di un'na bi
'yädi, bi 'yên'a ra Jesús. ⁹In ja bü 'bü
guí yähu Ojä, gui thoqui gui 'yäfü
ne sä thocua thoho gui hyämhbü.
Thocua thoho gui hyomhbü ne
thocua thoho da zä gui tïmhbü.
Thocua thoho guin zohmbü ne Ojä
da xoc'ahü. ¹⁰Nguetho gätho to'o
da 'yädi da hyäni, ne gätho to'o da
hyoni, da dïni, ne gätho to'o da zofa
da xocpi, bi 'yëna.

¹¹⁻¹³Ne nu ahü madague gyü
ts'om'bäihü, xínga n'da ahü gadí
unhdü ra pozü ni t'ühnihü 'bü i ä ahü
ra huä, ne xíng ra mbozü gadí unhdü
'bü i ä'ahü ra do'øni, pe hønt'a xün ho
gadí un ni t'ühnihü. Ha maguet'a Ojä
ma Tahü 'büpü mahëts'i ngue him ba
pen'nahü rá Hogandähi 'bü guí äfü a,
bi 'yên'a ra Jesús.

Bi t'ëmp'a ra Jesús in 'youi ra zïthu

¹⁴Ne mi 'büpü n'da ran 'yohü
hingui sä din yä, nguetho madi

goreba ra zïthu. Ne nu ra Jesús
bi hyøn'a thi ra zïthu ne bin yä
ran 'yohü büya. Nu yü jä'i ëmme
bi hyonya thoho. ¹⁵Pe nu'ü 'da bi
'yëna:

—Nuna ran 'yohü sä i høn'a thi
yü zïthu, nguetho gue'a rá hmu yü
zïthu bi un rán t'ëdi na, sä ën'ü 'da.

¹⁶Ne nu'ü mi'da bi zä ra Jesús 'bü
ya majuäni Ojä bi un rá ts'ëdi, ne bi
'yäp ra hmëpya mahëts'i. ¹⁷Pe nu ra
Jesús mi päp'a yün 'yomfëni n'da
ngu n'da'ü ne bi 'yëmp'ü:

—Nu'bü din heczëhe yü jä'i 'büpü
ja n'da ra hnini, ne ba ëh yün süihü,
hin da zä din tunhdü yün süihü
'bü. Da mba ma juadi ü. Ne ngutho
ü 'büpü ja n'da ra ngu, 'bü din süse
ü dim 'bedi. ¹⁸Ne ngutho rá ts'ëdi
ra zïthu, ha da zä din süse ü ngue
di 'beh yü ts'ëdi, ne sä guí ëmhbü,
ngue'a rá ts'ëdi ra zïthu a ná høn'a
thi yü zïthu ü. ¹⁹'Be'a ni ts'ëdi guí
ëmhbü i ja ni xädi'ü 'bü i høn'a thi
yü zïthu. Guesë'ü i ut ahü ngue him
majuäni guím mamhbü. ²⁰Nugä dí
høn'a thi yü zïthu nangué rá ts'ëdi
Ojä, gue'a ctí pähmbü ngue ya di
manda rá ts'ëdi Ojä ua guí 'bühmbü,
bi 'yên'a ra Jesús.

²¹Ne man'da ran t'uti bi ma, ne bi
'yëna:

—Nu'bü 'bü'a n'da i ja rá ts'ëdi
ne i ja 'be'a däm fädi xün ho bü ja
rá ngu, hin te da ja. ²²Pe nu'bü da
zøm bü n'da ngue man'da i ja rá
ts'ëdi ne da däpi, da hyänba a nám
fädi ne da duspi 'be'a gätho i ja bü
ja rá ngu büya.

²³Nu'a to'o hinga 'da'ingu dí
mam'be, man süi'be a. Ne nu'a to'o
hingui øt' ma 'befi, di japi dim 'be'ü
mi'da.

**Rán t'uti ra zı̄thu bá peng
bũ ja rá mbũi n'da ra ja'ı**

²⁴Ne man'da ran t'uti bi ma, bi 'yęna:

—Nu'bũ bi bøm bũ ja rá mbũi n'da ra ja'ı ra zı̄thu, bin 'yo bũ ja ra 'yõnhäi, bi hyoni hapũ sä dim 'bũi, ne nu'bũ him bi dı̄ni, bi bense ba peng mahõn'a hapũ mi 'bũi. ²⁵Ne nu'bũ mi zøm bũ, bi nu njongui 'bũpũ, ne ma hoqui xũn ho. ²⁶Ne nubũya, bi mba bá hom mi yoto yũ zı̄thu man'da xũn ts'o xinda guese'a bin honte, ne gätho bim 'bũhmbũ bũ. Ne nu'a ra ja'ı bũya, bi gohi man'da xũn ts'o xinda gue'bũ mi 'bũpũ n'datho ra zı̄thu, bi 'yęn'a ra Jesús 'bũ mi man ran t'uti. Din ja bũ ı hinga gätho rá mbũi i ęc'yei.

Ran jaıpi majuani

²⁷Gätho na ya ra Jesús ne bi da'ı n'da ra xisu, bi 'yęna:

—Majapi'a ra xisu bi te'le, bi 'yęmbi.

²⁸Pę nu ra Jesús bũya bi 'yęmp'a:
—Pę ne'ı man'da majapi gätho to'o i õh rãm hman Oja ne i øt'a gätho i mam bũ, bi 'yęmbi.

**Yũ ts'om'bäi bi 'yäh yũ
hmepya mahęts'i**

²⁹Bi munts'ı yũ ja'ı bũ 'bäh ra Jesús, ne nu ra Jesús bi xi'ı man'da ram hma, ne bi 'yęmp'a:

—Nu'ahũ guı 'bũhmbũ yũ pa ja bũ ya, gyú ts'om'bäihũ, guı äjũ ra hmepya mahęts'i, pę hin te ma hmepya da t'ut'ahũ, pę hõnt'a n'da ra hmepya da t'ut'ahũ tengu bi 'yøt'a ra Jonás. ³⁰Ne gue'a ra hmepya bi 'yøt' ra Jonás, bi baı yũ

ja'ı bũ ja ra hnini Nınive majuani Oja bí mbehn'na. Ngutho ahũ, sä gui pãhmbũ majuani bá pengä Oja 'bũ gá nuhũ 'be'a din jacä, nugä ngue dán ja'ıgä ua ja ra ximhäi, bi 'yęna. ³¹Ne dí xi ahũ, nu'a ra xisu min ts'ut'abi bũ Sur, 'dat'a gui ndans'hũ a 'bũ bin ja ran juanı 'bũ ran zegui. Ne da 'yut'ahũ ngue i ja ni ts'oquihũ. Nguetho nu'a yatho bá ęhe ngue mın nde da 'yø'a bi man'a ra ts'ut'abi Salomón nanguie rán 'yomfęni bi und Oja, pę nu ahũ, hin guın nde gui 'yøhmbũ a dí mangä ngue dí 'bũhmbũ ua. Pę nugä man'da i ja rá ts'edi mam hmangä xinda gue ra Salomón, bi 'yęn'a ra Jesús.

³²Ne xø bi 'yęna:

—Ne'ı mi 'bũpũ ja ra hnini Nınive 'dat'a gui ndans'hũ ı 'bũ bin ja ran juanı 'bũ ran zegui, ne da 'yut'ahũ ngue i ja ni ts'oquihũ, nguetho nu'ı 'bex bi päh yú mbũi 'bũ mí 'yø'a bi man'a ra Jonás, pę nu ahũ, xø hin guın nde gui päh ni mbũihũ nanguie ni ts'oquihũ. Ne nugä, man'da xũn hęts'i mam hmangä xinda gue ra Jonás, bi 'yęn'a ra Jesús.

Nu'a dá pãhmbũ rán nequi Oja

³³Ne xø bi 'yęn'a ra Jesús:

—Pę njon di søc'a n'da ra sibi ngue da go'mi, uague di cõt' pũ ja ra huada. Pę i tixpũ ja ra mbøxasibi, ndepe di yot'ı gätho to'o ba ęhe.

³⁴Gue'a ni dähũ di ja ahũ guı hanythũ ran nequi. Nu'bũ xũn ho ni dähũ, guı hanthũ xũn ho ran nequi, ne nu'bũ hingui ho ni dähũ, xãm 'bexuitho bũ guı hanthũ. ³⁵Ne ngutho ni mbũihũ di ja ahũ gui pãhmbũ rán nequi Oja. Nu'bũ i

hon ni mbũihũ rán ho Ojã, i ja ahũ ran nequi 'bũ, nu'bũ hin'na, sã guí ẽmhũ i ja ahũ ran nequi, pe hõnt'a ra 'bexui i ja ahũ. ³⁶Nguetho hõnt'bũ guín ndehũ bũ ni mbũihũ, di 'uec'ahũ ra 'bexui a Ojã ne di 'da ahũ rán nequi, ne nubũya gui 'yõthũ tengu'bũ gyú sibihũ ne gui 'yuthũ mi'da rá 'yu Ojã, tengu ra nyot'i di yorpu ní mba n'da, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi xi'ũ yũ fariseo ne yũ xãnbate nijã maxõts'e thoho i yã'ũ

³⁷Ne nu'bũ mi gua'a man ra Jesús, n'da ra fariseo bi xih ná ts'ihme a ra Jesús, ne bi mba bin sihmehũ.

³⁸Ne nu ra fariseo bi nu him bin xũ'yẽ ra Jesús, tengu i man yán t'ẽdizehẽ yũ fariseo, ne bi hyonya thoho. ³⁹Pe nu'a ra Jesús bi 'yẽmp'a:

—Nu ahũ gyú fariseohũ, guí pethũ xũn ho ni ja'ihũ, pe guexta'a xũn ts'o ni mbũihũ. Hõnt'a ran ts'iyate guím bẽmhũ, gyú ts'om'bãi thohohũ. ⁴⁰Xõgue, xũm me tho ni mbũihũ. Nu Ojã i pãdi 'be'a gadí jafũ ni ja'ihũ, pe ne'a ni mbũihũ i pãdi 'be'a im bẽni, nguetho Ojã gãtho bi zãn'dũ, bi 'yẽna. ⁴¹Pe nu'bũ gui huẽc ni mija'ihũ ne gui fãxhũ, da fãh pũya mahoqui ni mbũihũ.

⁴²Í huẽhi maha ahũ, gyũ fariseohũ, nguetho guí hãxhũ bũ ja ra nijã a ná 'det'a yú 'yẽthi yũ tuhũ bi bõxpu ja ni huãhĩhũ, pe go hin gá 'yõthũ a man'da in nde Ojã ngue 'da xquín numanhohũ ni mija'ihũ ne xquí huẽju ẽ. Guehya nde'bũ man'da gui 'yõthũ, madague'bũ gui thoqui gui 'yõthũ ẽ mi'da. ⁴³Huẽhi maha ahũ, gyú fariseohũ, ẽmme guí

homhũ ngue da hnumansu ahũ bũ ja ra nijã, ne gadí hohũ yũn zengua 'bũ guí 'yohũ bũ ja ra tãi. ⁴⁴Í huẽhi maha ahũ, nu'ahũ tenguthoho n'da ran 'yãgui hingam fãdi, ne nu'a da thopũ hin da bãdi o bũ xũ 'ya. Ngutho ahũ, im bẽn yũ ja'i ngue xũn ho ahũ, pe him majuãni.

⁴⁵Ne mi 'bũpũ n'da ra xãnbate nijã, ne bi 'yẽna:

—Nu'i grã Jesús, gra xãnbate i, ẽmme gadí ũnga ma mbũihe a gã ma, bi 'yẽmbi.

⁴⁶Bi ãt'a ra Jesús:

—Ne ahũ, gyũ xãnbatehũ, í huẽhi maha ahũ, nguetho ẽmme xũn hẽi a gã hyuspahũ yũn t'ẽdi ra Moisés ngue guí xihmbũ yũ ja'i da 'yõ't'e, pe nuse ahũ xĩngui ts'ũ guí õthũ a guí xihmbũ da 'yõ't'ũ.

⁴⁷Í huẽhi maha ahũ, guí hocpahũ yú jãdon'yãgui ẽ yú põngahyã Ojã bi hyo'ũ nim bombõtahũ, ngue guí nde da 'yẽn'ahũ yũ ja'i xũn ho ahũ. ⁴⁸Pe gue'a gní 'yuhmbũ ngue guín numanhohũ yũn t'õ't'e ẽ nim bombõtahũ, bi hyo'ũ yú põngahyã Ojã ne go gadí hocpahũ yú jãdon'yãgui bi 'yo ẽ.

⁴⁹Pe nu Ojã i pãdi 'be'a gãtho din ja, janangue'a bi 'yẽna: “Ga pehndã ẽ ma põngahyã, ne'ũ mi'da da mam mam hmangã. Nu'ũ 'da da tho, ne nu'ũ 'da da t'ethoho,” bi 'yẽn Ojã. ⁵⁰Janangue'a gue'a ctí nuhũ rán ts'ẽmbi Ojã nangue gãtho yú põngahyã Ojã ne yúm 'behni bi mba ntho gue'bũ go rá mbũdi ra ximhãi. ⁵¹Nu rá mbũdi ra Abel bi tho asta gue'bũ ne'a ra Zacarías bi tho bũ mbo ra ãnijã, tengu thoho 'bũ ni ts'oquihũ a gãtho í tho'ũ yú põngahyã Ojã, ne gue'a dí ũn'nahũ a.

⁵²Í huçhi maha ahü gyú xänbathü, guí paḥmbü 'be'a nam bön'a rá hman Oja pe hinga gue'a guí xänbahü yu ja'i. Him majuaḡi guí tenhdü a ne hín gadí jafü da den'dü in nde da denni, bi 'yën'a ra Jesús. ^{53,54}Ne bi bøm bü ra Jesús büya. Pe nu yu xänbate nija ne yu fariseo ɛmme bin cue, ne xø bi dæ'mi ɛmme bi 'yän yün t'änni, ngue i honi 'bepü dí yap'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a din ja to'o i mam maxøts'e thoho

12 Ne bim peti bü 'büh ra Jesús xün ngu yu ja'i, ne ɛmme din tønthoho. Nu ra Jesús bi 'yëmp'ü yú xädi:

—Gam fähmbü nangue yú ixi yu fariseo ngue hin gui tenbahü yün t'øt'e, ɛna xün ho bü na hnu ü pe n'dan'yo thoho im bën yú mbüi. ²Hin gui 'yøthü tengu'ü nguetho gätho 'be'a im bëm bü mbo rá mbüi n'da, da faði. Madague'bü ɛn'ü njon da baði, pe guehma din c'a yú ts'oqui. ³Ne gätho a i man'a n'da bü njongui øde, da hmam bü 'büh yu ja'i. Ne gätho i mam mant'aḡui n'da bü ja rá ngu, da faḡü 'büh yu ja'i, bi 'yëmp'ü yú xädi ra Jesús.

Gui suhü Oja, bi 'yën'a ra Jesús

⁴Ne xø bi 'yëna:

—Nu'ahü, ma amigo ahü, o guí suhü ü in nde da hyo ahü. Nu'ü, sä da hyo'a ni ja'ihü pe hin'yü 'be'a man'da i sä da 'yøt'e. ⁵Ga xi ahü to'o a gui suhü. Dami suhü Oja nguetho nu'a, i sä da hyo ahü ne i ja rá ts'edi da 'yent'ahü bü ja ran ünbi mazai. Majuaḡi dí xi ahü, jatho gui suhü Oja.

⁶Ne njom man'da gui suhü. Guim bëmhbü yu doja, ts'utho di muui, høn'ta zu yocentavo di muui ü cut'a ndoja, pe guexta'a i pa mfëni ü, Oja im bën'ü. ⁷Ne nu ahü man'da di mu ahü xinda gue yu doja bü ní bën Oja, ne asta i paði hangu na ngu i ja ni xtähü. Janangue'a o guín suhü.

To'o hingui su da ma nangue ra Jesús

⁸Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yëna:

—Majuaḡi dí xi ahü, gätho to'o hingui su da mangua ja ra häi gue i paqui, nugä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ga mam bü ja yú hmi yám 'behni Oja, gue dí paçä ü. ⁹Pe nu'a to'o da gøngä ua ja ra häi, necä ga cøngä bü mahçts'i a.

¹⁰Nu'a to'o di c'aman'ugä nguecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, sä da mba ma punbi 'bü da bën'a bi ma. Pe nu'ü to'o di c'aman'ü rá Hogandähi Oja, hin'yü rá punbi ü.

¹¹Nu'bü pa ma yap'i'ahü ne da ts'ix ahü bü 'büh yu ngürpi ja ra nija o guepü 'büh yu ze'mi ne yu ts'üt'abi, pe o ɛmme guím bëmhbü 'be'a sä gui mamhbü 'bü da mba ma juaḡni ahü, ¹²nguetho nu'bü gám 'bähmbü bü ja rá hmi ü, nu'a rá Hogandähi Oja 'bex di bën'nahü gui mamhbü, bi 'yën'a ra Jesús.

Rán t'uti ra membeti bi bënse 'be'a da hyoni

¹³Ne nu'bü min ya'a ra Jesús, mi 'bä inde bü 'büh yu ja'i n'da ran 'yohü, ne bi 'yëmbi:

—Xänbate i, dami xih man 'yohü da xegäts'ü ra häi bi zoh ma ta'be.

¹⁴Nu ra Jesús bi 'yëna:

—Nu'i, grán 'yohu, hin dra ze'migä ngue ga øt'ä a guí ma, bi 'yẽmbi.

¹⁵Ne xø bi 'yẽmp'u 'bũpũ:

—Dami jamansu ni mbũihũ hin din ja ahũ ran 'yũya. Nguetho hinga gue'a i ja n'da dãm 'bũ'a n'da, madague'a xũn ngu i ja.

¹⁶Ne nubũya, bi xi'a n'da ran t'uti, ne bi 'yẽmp'u:

—Mi 'bũ'a n'da ran 'yohũ ra membeti. Ne nu'a rá häi ẽmme xũn ho, ne xũn ngu 'be'a gätho bin ja bũ. ¹⁷Ne nu'u yú ngump'e'ts'i, ẽmme bi yudi ne bi bongthoho 'be'a mi ja bũ ja rá huãhi. Ne nu'a ran 'yohũ bũya, bi bẽni 'be'a sä da 'yøt'e. ¹⁸Ne bi bẽnse: “Nuya, ga xo't' ma ngump'e'ts'i ne ga høh mi'da xũn ndoho, n'dahma din ja hapũ ga pe'ts'ä 'be'a gätho i jagä. ¹⁹Ne nubũya, dam 'bũtho, hønt'a dí hyu ma mbũi ga øt'ä,” bi 'yẽnse ran 'yohũ. ²⁰Pe nu'a Ojã bi 'yẽmp'a: “Nu'i, hin guí paði 'be'a guím ma, nguetho nán xui ya gui tu. Ne to'o hmaha da gohmi 'be'a gätho guím bẽni gui hyonse,” bi 'yẽmbi, bi 'yẽn'a ra Jesús.

²¹Ngubũ din ja gätho yũ 'yũya, ngue'a hønt'a i ja ua ja ra ximhäi im bẽni, pe hinga gue'a rá mbeti dí yãnba yú te u, bi 'yẽn a ra Jesús.

Nu Ojã di jamansu yú t'ũhni

²²Ne nubũya, bi 'yẽmp'u yú xädi:

—'Yo ẽmme gui hyãdumbũihũ 'be'a gui sihũ ne 'be'a gui hyehũ. ²³Ne man'da xũn ho guim bẽmhũ ni tehũ xinda gue nin sihmehũ, nguetho man'da di muui ni tehũ, ne'a ni ja'ihũ man'da di muui xinda gue ni hehũ. ²⁴Damin 'yomfẽnihũ

ts'u 'be'a i øt' yũ ca. Nu'ũ, hingui øt' yú huãhi ne hin te i pe'ts'i 'be'a i honi, pe nu Ojã di jamansu'ũ. Pe man'da di jamansu ahũ Ojã xinda gue yũ doja, nguetho man'da di mu ahũ. ²⁵Nte sä gui tĩnsehũ, xinga gue nin sihmehũ, xinga gue ni hehũ, xinga gue ni tehũ, gue gam 'bũhmbũ ua nya'a thoho.

²⁶Janangue'a hin gui hyãdumbũihũ u nte di muui.

²⁷Dami nuhũ yũ døni. Hin te má 'bẽfi i øt'e, pe guehma i te. Ne nu'a ra ts'ut'abi Salomón mi he rá pahni mahotho ne xũm hmadi. Pe nu yũ døni man'da mahotho xinda gue rá pahni mi he ra Salomón.

²⁸Nu'a Ojã di jamansu yũ døni ne di japi din te, madague n'da pa thoho i døni. Xi ahũ, ha hin guím bẽmhũ ngue man'da xũn ho di 'da ahũ Ojã. Xøgue ts'ũtho guí ẽc'yẽihũ. ²⁹Janangue o guí hãdumbũihũ 'be'a gui sihũ n'da pa ngu n'da pa, ³⁰nguetho nu'ũ hingui ẽc'yẽi Ojã, gue'a i øt'ũ. Pe nu'ahũ ni Tahũ 'bũpũ mahẽts'i i paði 'be'a gätho guí homhbũ. ³¹M'bet'o thoho guin unsehũ di manda ahũ rá ts'edi Ojã, ne nubũya di 'da ahũ Ojã 'be'a gätho guí homhbũ, bi 'yẽn'a ra Jesús.

To'o di membeti bũ mahẽts'i

³²Xø bi 'yẽn'a ra Jesús:

—O guín suhũ, madague'a hingui ngu ahũ, nguetho i hu rá mbũi Ojã ngue ya guí 'bũhmbũ bũ di manda rá ts'edi. ³³Dami pãhũ 'be'a i ja ahũ, gui unhũ yũ hyoya, ne din ja ahũ xũn ngu bũ mahẽts'i. Nubũ, nte dim 'bẽpũ ne njãm'bũ din thegue, hingui sä n'da ra bẽ da yũrpũ, xinga

gue'u yu zu'uē. ³⁴Nu'bu guecua ja ra ximhäi i ja 'be'a pe'ts'a n'da, hont'ua im bēn'a n'da, ne nu'bu guepə mahęts'i, guepə im bēn'a n'da bu, bi 'yęn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma da thø'mi xun ho

³⁵Ne xø bi 'yęn'a ra Jesús:

—Dami tøgbahə ne gan sähə tengu'bu i sø ni sibihi. ³⁶Tengu i øt' yu 'yęhe 'bu i tøm'bu yú hmu da mbeng bu xín sihme bu ja ran thąti, n'dahma 'bex da xocpa n'dihi 'bu bi zofo. ³⁷Emme din johya u bi dø'mi, nguetho da xi'ua da hyupə ja rá mexa, go guesə'a ra hmu din 'yęhe bəya, ngue da 'uįn'ua yú 'yęhe. ³⁸Din johya u bi dø'mi madague'a made nxui uague t'uxuditho 'bu bi zøh ra hmu. ³⁹Nu n'da ran 'yohu 'bu xtám bađi 'be'a ní pa da yurpə ra bę bu ja rá ngu, xtán dø'mi, hin di japi da fępi 'be'a pe'ts'i. Pe hingui pađi 'be'a ní pa da yurpə ra bę, janangue i tøm'i gátho yu pa. ⁴⁰Ngutho ahə gui tøgbahə nguetho hin guí paħmbə 'be'a ní ora ba pengä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yęn'a ra Jesús.

Rán t'uti yu 'yęhe xun ho ne'a hingui ho

⁴¹Nu'a ra Pedro bəya, bi 'yänni 'be'a bi man ra Jesús, bi 'yęmbi:

—Ma Hmu i, ha høngdähe guí xije ran t'uti, uague gátho u mi'da guí xifi.

⁴²Nu ra Jesús bi dąti:

—Nu'a ra 'yęhe xun ho, nzai i øt' rá 'befi xun ho, ne di manda bu ja rá ngu rá hmu, ne di darpa yú mi'yęhehə. Ne nu'bu bi zøn ra ora din sihme ts'ə yú mi'yęhehə, i 'uįni

xun ho. ⁴³Ne nu'a ra 'yęhe, da dįn'a rá hmu bu dim peh 'bu bi zøhø, da nu ran johya a bəya. ⁴⁴Nguetho majuaņi dí xi ahə, nu rá hmu di un man'da ra 'befi ngue di manda bəya 'be'a gátho i pe'ts'i. ⁴⁵Pe nu'bu n'da ra 'yęhe im bense him ba ę'a n'dihi rá hmu, ne di dų'mi di unba yú mi'yęhehə, madague yu xisu o gue yun 'yohu, ne i sihmezehe ne i mihni, ⁴⁶ts'urpə thoho ba ęh rá hmu ne bi dįn'a rá 'yęhe bu hin di jamansu rá 'befi, ne da zų'a rá 'yęhe bəya. Ne da hyøn'a thi, ne da 'yęmbi nte rán jai a. Ne da mbenpə ba nu ran unbi bu 'buh mi'da guexta'a him bi 'yøt'a xí sifi, bi 'yęn'a ra Jesús.

⁴⁷Ne man'da ran t'uti bi xi'ua, ne bi 'yęmp'ua:

—Nu n'da ra 'yęhe 'bu mi bađi 'be'a in nde rá hmu, ne him bi 'yøt'e, pe xun u tho ram fei din jap'a. ⁴⁸Pe nu'a n'da ra 'yęhe 'bu hingui pađi 'be'a in nde rá hmu, ne him bi 'yøt'a i numanho rá hmu, pe ts'ətho ram fei din jap'a. Nu'a to'o bin japi da bađi xun ngu, jatho da 'yøt'e xun ngu. I jatho da 'yøt'e n'da ngu n'da hangu na ngu bin japi da bađi, bi 'yęn'a ra Jesús.

Din ja yun heque

⁴⁹Ne xø bi 'yęn'a ra Jesús:

—Nugä bá ęcä, pe hinga gátho yu ja'i da numanhogui, janangue din sų'ua 'da. Pe guexta'a hinga nan ja xun ho. ⁵⁰M'bet'o ga nu xun ngu yun unbi, ne nu'bu bi zøn ra pa din ja'a dí m ma, n'da ran unbi xun utho ga nugä bəya. Ne xun ho 'bu ga nu n'dihi. ⁵¹Pe o guí ęmhəbə din hę yu sųi ngue bá ęcä ua, pe man'da

din ja yu sui. ⁵²Nuya din hec yún 'yomfëni u 'bupä ja n'da ra ngu. Tengui'bu hyu'u 'bupä da dengui, yoho u hin da dengui. ⁵³Ne din hec yún 'yomfëni yün 'yohu ne din sümbu yú ts'ant'u nanguecä. Ne yu xisu din sümbu yú t'ixu ne din sümbu yú ts'ihue, hinga 'da'angu da bëmhbü, bi 'yën'a ra Jesús.

**Nu yu ja'i him bi ba'a rá
hmpya ra Jesús**

⁵⁴Ne xø bi 'yën'a ra Jesús:

—Nu'bu guí nuhü n'da ra güi ní bøxpu ní yüh ra hyadi, guí emhbü din 'ye, ne din 'ye büya. ⁵⁵Ne nu'bu guí nuhü ba ëh ran dahi bü sur, guí emhbü xtám pa ra pa büya, ne xtám pa büya. ⁵⁶Maxøts'e tho guím mamhbü, guí pähmbü 'be'a din ja ra pa, pe ne hin guí pähmbü 'be'a ní hmpya guí nuhü ya, bi 'yën'a ra Jesús.

Damin hocpazehë nin suihü

⁵⁷—Hanja ngue hingui sä gan 'yomfëni 'be'a xün ho gui 'yøthü, bi 'yën'a ra Jesús. ⁵⁸Nu'bu 'bu'a n'da da zix ahü bü 'büh ra ze'mi in nde di yap'ahü, nu'bu gá mbe bü 'yu, gan hocuazehë bü 'yu. Nu'bu hin'na, guehma gui sømmi bü 'büh ra ze'mi, ne di manda da jo ahü. ⁵⁹Ne hin da zä gui pømhbü bü asta gue'bü go gá juthü gätho bi zänni gui juthü, bi 'yën'a ra Jesús.

**Hnehi thoho di päh
rán 'yomfëni n'da**

13 Ne bi si'a ra Jesús 'be'a xí t'ørpa 'da yu mengu bü Galilea ne bi t'ëmbi:

—Nu'a ra Pilato bi manda dí ho'u 'da nu'bu mim bøx yú 'bøts'e bü ja ra danija Njerusalén, bi 'yëmbi.

²Nu'a ra Jesús bi 'yëmp'u:

—Ha guím bëmhbü man'da i ja yú ts'oqui u to'o bi mba ntho xinda gue'u mi'da yú menguhü. ³Pe hin'na maha. Pe dí xi ahü, ngubü dín ün'nahü. Gui nuhü ran ts'embi mazai 'bü hin gui päh nin 'yomfënihü. ⁴Ne'u 'de'ma hyäto bi du bü Siloé 'bü mi yøt' ra jado, ha guí emhbü man'da mi ja yú ts'oqui u xinda gue'u mi'da 'bupä Jerusalén. ⁵Hin'na maha, ne ngutho ahü guin nuhü ran ünbi 'bü hin gui päh nin 'yomfënihü, bi 'yën'a ra Jesús.

**Ra hmpya ra za him
bin züh yún dät'o**

⁶Ne nubüya, bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yëna:

—Mi 'bü'a n'da ran 'yohü mi ja n'da rá huähi. Ne bi 'yët'a n'danza ra higo. Ne mi pa ran 'yohü da nu 'bü di zupü yún dät'o, pe xinga n'dandj bin züh yún dät'o ra higo. ⁷Janangue bi zon'na rá mbefi bü ja rá huähi ne bi xifi da 'yexa ra za: “Nuya, ná hyu jeya ya ngue dí tø'mi din ja yún dät'o na ra za, pe hin te i züdi. Dami 'yex ya, ndetho í sunba yú dehe ra häi a ra za,” bi 'yëmbi. ⁸Pe nu'a rá mbefi bi 'yëna: “Dím 'bäpü man'da jeya, ga zünspa ra häi bü rán düi, ne ga ponbä xün ho yu häi. ⁹Xøhma din züh yún dät'o büya. Pe nu'bu hin din züdi, ga exä 'bü,” bi 'yën'a ra mbefi büya, bi 'yën'a ra Jesús 'bü mi man'a ran t'uti.

**Nu'a ra Jesús bi hoc'a
n'da ra mbedi xisu**

¹⁰N'da ra pa ran säya büya, min xänbate bu ja ra niја ra Jesús.

¹¹Ne mi 'bäpü n'da ra xisu ngue ná 'de'ma hyäto jeya madí ünba ra zı̄thu, him madi japi di juan rá ja'í. ¹²Ne nu'bu mi nu'a ra Jesús, bi 'yęmbi:

—Grá xisu, ya bi zä ni ja'í ya, bi 'yęmbi.

¹³Ne bi mba nthädi ra xisu büya, bi dä'a ra Jesús, 'bex bi juan rá ja'í a büya. Ne nu'a ra xisu bi 'yęspa Oja. ¹⁴Pe nu'a ra ngurpi bu ja ra niја ęmme bin cue nguetho bi nu ra Jesús bi hoc'a n'da ra ja'í ra pa ran säya. Ne bi 'yęmp'ü mi 'büpü:

—Nts'änni 'dato pa gam pęhmbü n'da semana, ne gue'ü yu pa gua ęhmbü ngue din hoc'ahü ua, pe hinga gue ra pa ran säya gua ęhmbü da mba ma hoc'ihü ua, bi 'yęn'a ra ngurpi bu ja ra niја.

¹⁵Nu ra Jesús bi 'yęna:

—Xi ahü, ha hin guí xoјu nin danihü ne guí sixhü bu ja ra dehe madague ra pa ran säya. ¹⁶Ne mi 'bäcua n'da ra xisu rá m bom'бето ra Abraham, ná 'de'mahyäto njeya madi ünba ra zı̄thu tengu'bu án thu't'i, ne guí ęmhbu hingui ho ngue dá xocpä a nangue rá ts'edi ra zı̄thu, nguetho ra pa ran säya ya, bi 'yęn'a ra Jesús.

¹⁷Bin hętho ü yün suihü ra Jesús büya, ne bi mbes' yú sä. Pe nu'ü yu ja'í bin johya 'bu mi nu yün t'öt'e nuixte bi 'yöt'a ra Jesús.

Rán t'uti ra hmuđä ra mostaza

¹⁸Ne xø bi 'yęn'a:

—'Be'a ní hmeþya sä ga xi ahü ngue ga ut'ahü 'bepü ní manda rá ts'edi Oja ua. ¹⁹Nu'a, tengu rá hmuđä ra mostaza. Zü ts'ü 'bü xü 'boni, pe nu'bu xum böts'e, i te tengu n'da ra za, ne yu doja i øt' yú 'bafi bu ja yú 'yę, bi 'yęn'a ra Jesús.

Ran t'uti rá íxi ra thuhme

²⁰Ne xø bi 'yęna:

—'Be'a man'da ra hmeþya sä ga xi ahü ngue ga ut'ahü 'bepü ní manda rá ts'edi Oja ua. ²¹Nu'a, tengu ra íxi 'bü din jap'a ra jüni, ne gätho bi nden'a ra jüni büya, bi 'yęn'a ra Jesús.

Ran t'uti ra goxthi xün ts'it'i

²²Nu ra Jesús i 'yo ra 'yu ní mba bu Jerusalén, ne bi xänba yu ja'í bu ja yu hnini bi thogui. ²³Ne nu'ü 'da yu ja'í bi 'yänni:

—Ha hin ę ngu'ü yu ja'í dim pøhø, gue da mba nhyani, ęn'ü.

²⁴Nu'a ra Jesús bi dāti:

—Nu'a ní yut'a n'da bu mahęts'i, tengu n'da ra goxthi xün ts'it'i. Dami hyomhbu gui cuthü bu, nguetho dí xi ahü, da zøn ra ora xün ngu da nde da yurpü, pe ya him man zä. ²⁵Nguetho da zøn ra ora da gut ra goxthi ra Hmu, ne dim 'bäpü thi ü 'da da zo'a, da 'yęmbi: “Ma Hmu i, dami xogahe.” Pe nu'a ra Hmu da 'yęmda'ü: “Hin dí pa ahü,” da 'yęmbi. ²⁶Ne nu'ü da 'yęn'ü: “Pe dán sihmehü, ne gá xängahe bu ja ma hninihe,” da 'yęmbi. ²⁷Pe nu'a ra Hmu da 'yęna: “Pe dí xi ahü, hin dí pa ahü, ní mbähä bu, hin da zä gui cuthü ua, gyú ts'om'bäihü,” da 'yęmthoho ü.

²⁸Ne ęmme da bęndumbü ü 'bu dim 'bäpü thi bu di manda rá ts'edi

Oja. Ne din zom bu di cuxt' pu yú ts'i u nangué ran unbi da nu bu. Ne da hyant'a ra Abraham 'bupu mbo, ne ra Isaac, ne ra Jacob, ne gátho mi'da yú pøngahya Oja, ²⁹ne da hnu u xun ngu mi'da yu ja'i ngue bi nexpu gá na nguni ra ximhäi i hupu di manda rá ts'edi Oja. ³⁰Ne dí xi ahü, to'o gna i 'bet'o ua, dim 'bejua bu u, ne nu'u t'ëmbi i 'bejua ua, dim 'bet'o bu u, bi 'yæn'a ra Jesús.

**Ra Jesús min nde xti
huç'u 'bupu Jerusalén**

³¹Nu'bu mi man'a ra Jesús, bi zø'i 'da yu fariseo ne bi 'yæn'u:

—Nde'bu gui pøn'a n'dihi ua di manda rá ts'edi ra Herodes, ne in nde da hyo'a i.

³²Bi da'a ra Jesús:

—Nu ra Herodes ra hyäte a. Ní mbähä gui xihmbu ngue nuya ne nixudi ga thoqui ga øt' ma 'befi, ga høn'a thi yu zithu, ne ga hoc yu hyenni bu ga thogui. Nimani büya ga juacä ma 'befi, gui 'yemfu, bi 'yëmbi. ³³Nuya, ne nixudi, ne nimani dan 'yogä, i jatho ga søm bu Jerusalén, nguetho gueru i tho bu yú pøngahya Oja, bi 'yæn'a ra Jesús.

³⁴Ne emme bi du rá mbui ra Jesús nangué'u i 'bupu Jerusalén, ne bi 'yæna:

—Nu ahü gyu menguhu Jerusalén, guí hohu yú pøngahya Oja, ne gadí bat'adohu u bí pen'nahü Oja. Hangu yu pa dá nde ga jamansu ahü tengutho n'da ra c'u'øni i comp' yú baši 'bu xun de, pe nu ahü hin gá ndehü. ³⁵Nuya njon da mbäh ni hninihu ne hin din ja ahü rán japi Oja. Ne dí xi ahü, hin gui nuju mahøn'a jague'bu bá çcä mahøn'a.

Ne nu'bu gá nuju, gui 'yænju: “Majapi a bá ghe nangué rá thuhu ra Hmu,” gui 'yænju, bi 'yæn'a ra Jesús 'bu mi 'yemp'u yu mengu bu Jerusalén.

**Nu'a ra Jesús bi hoc'a
n'da xun nden rá ja'i**

14 Nu n'da ra pa ran säya, bi mba bán sihme bu rá ngu n'da ra ngurpa fariseo a ra Jesús. Ne gátho i 'bupu ja ran sihme emme bi dø'mi da nu 'be'a da 'yøt'a ra Jesús. ²Nguetho mi 'bupu n'da ran 'yohu xu nden rá ja'i. ³Ne nu'a ra Jesús bi 'yän'du yu fariseo ne yu xänbate nijä büya:

—Ha din theui yun t'edi 'bu di hoc'a n'da ra hyenni 'bu ra pa ran säya, gna.

⁴Pe xinga n'da'u bi dat'a. Nu ra Jesús büya, bi hoc'a ran 'yohu ne bin 'yehmi. ⁵Ne nubüya, bi 'yemp'u yu fariseo ne yu xänbate nijä:

—Xi'bu n'da ahü, 'bu xtan däh nin danihu oque ni buruhu bu ja ra hyähäi a ra pa ran säya, ha hin guí juxhu madague ra pa ran säya, bi 'yæn'a ra Jesús.

⁶Pe xinga n'da bi zä bi dadi.

**Ra Jesús bi ma hin da hyoni
din nuixte zehé n'da**

⁷Nu ra Jesús büya, bi nu'u 'da i hon yün thuts'i, in nde 'darpu da hyuhmbu u i pa nt'ëspi bu ja ran sihme, ne bi 'yæna:

^{8,9}—O guí homhbu ngue 'darpu gui hyuhmbu u ja yú ts'edi, nguetho nu'bu 'darpu guí huhmbu u, xi'bu da zøm bu n'da ngue man'da da t'ëspi, ne da xi ahü ra mengu bu, “Gui ndanjü nguetho

rán säui da hyupü na,” da 'yɛn'ahü. “Bá huhnü,” da 'yɛn'ahü, ne ɛmme gui pes' ni sähu büya. ¹⁰Man'da xün ho gui hyuxhü bü ma'ueni ts'ü 'bü gá cüthü bü ja ran sihme, ne nu'bü bi nu ahü ra mengü bü, da xi ahü: “Amigo ahü, ba ɛhmbü ua, gui hyuxhü ua man'da xün ho,” da 'yɛn'ahü. Ne gätho'ü 'büpü da numanho ahü büya, bi 'yɛn'a ra Jesús. ¹¹Nguetho gätho'ü din 'yɛzɛhe, da zön ra pa da go'ahäi. Pe gätho to'o hin din 'yɛzɛhe, da zön ra pa da t'ɛspi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹²Ne xø bi 'yɛn'a ra Jesús, bi 'yɛmp'a ra mengü bü:
—Nu'bü gui 'yøt'a n'da ran sihme, o guí zon'dü ni amigo, xínga gue'ü ni cu, xínga gue'ü ni meni, xínga gue'ü yü membeti guin töt'am'büihü, nu'ü, m'bejua da zix'i i gan sihme, tengu gá 'yørpe. ¹³Pe nu'bü gui 'yøt'a n'da ran sihme, dami zon'dü yü hyoya, ne yü mbedi, ne yü dogua, ne yü xädä, ¹⁴ne di jap'ahü Ojå büya. Nguetho nu'ü, hin da zä di co'ts'a'i 'be'a gá 'yørpa ü. Pe Ojå di co'ts'a 'bü bi zön ra pa da xox'ü yü 'yɛc'yɛi xün du, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran t'uti ra dānsihme

¹⁵N'da ran 'yohü mi sihmehü bü, 'bü mi 'yø'a bi man ra Jesús, bi 'yɛna:
—Majapi gätho to'o din sihme bü di manda rá ts'edi Ojå, bi 'yɛn'a ran 'yohü.

¹⁶Ne nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti nangu'e'ü to'o njuantho din sihme bü di manda rá ts'edi Ojå, ne bi 'yɛmp'ü:

—Mi 'bü'a n'da ran 'yohü bi 'yøt'a n'da ra dānsihme, ne ɛmme xün ngu

ü bi xifi din sihme bü. ¹⁷Ne nu'bü mi gua'a bi hoc ran sihme, bi mben'na rá 'yɛhe da xi'ü 'bex ba ɛhe. ¹⁸Pe gätho ü bi ma hingui sä da mba. Nu n'da ran 'yohü bi 'yɛna: “Nugä ja dá tängä n'da ma huqhi, jatho ga mba ba nugä. Dami pungagui, hingui sä ga mba,” bi 'yɛn'a n'da. ¹⁹Ne nu'a man'da ran 'yohü xø bi 'yɛna: “Nugä ja dá tängä cut'a pare yü mbündani, jatho ga säpi ga pepi, dami pungagui, hingui sä ga mba,” bi 'yɛn'a man'da. ²⁰Ne xø man'da büya bi 'yɛna: “Ja dá singä n'da ma xisu ne hingui sä ga mba bü,” bi 'yɛn'a.

²¹Nu'a ra 'yɛhe büya, bi mbengbü ja rá ngu'a rá hmu, ne bi xifi 'be'a gätho bi man'ü yün 'yohü. 'Bex bin cue'a rá hmu büya, ne xø bi mbenh mahøn'a ngue da mba n'dihi bü ja yü 'yu ra hnini, ne ba si'ü yü hyoya, yü mbedi, ne yü xädä, ne yü dogua da dīm bü, ba ɛhe din sihme. ²²Nubüya, nu ra 'yɛhe bi 'yɛmp'a rá hmu: “Bücu ya bá sigä ya, pe him bi yuh ni ngu.” ²³Nu rá hmu büya, bi 'yɛmbi: “Ní mba bü ma'ueni ts'ü ra hnini, ne dami 'yørpa ts'edi ba ɛ'ü hont'a go to'o gui tīm bü 'yu, da yuh ma ngu. ²⁴Pe xínga n'da ran 'yohü rá mbüdi dá zohndä da zi na man sihmegä,” bi 'yɛn'a rá hmu, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bü mi man na ran t'uti. Bi ma nangu'e'ü t'ɛmbi hin yün sähu, pe man'da go da yørpü di manda rá ts'edi Ojå ü.

Da nu yün ünbi to'o da den'na ra Cristo

²⁵Ne xün ngu yü jap'i mi ten bü 'yu ra Jesús. Nu ra Jesús büya, bi nyɛgui ne bi 'yɛmp'ü:

²⁶—To'o gätho in nde da dengui, jatho man'da xün ngu da bəngä xinda

guepə nam bən'a rá ta o gue rá mbe, oque rá xisu, oque yú t'uhni, o gue yú cu. Jatho man'da da bəngä xinda guepə nín huəczehe. Nu'bu hin'na, hin da zä da dengui. ²⁷Ne to'o gätho hin da hyät yən ənbi, ngue i su da tho 'bu da dengui, hin da zä da dengä ə.

²⁸Ne 'be gan 'yomfənihə ts'ə 'bu gui hyäthə gui tengahə, tenguthoho n'da ran 'yohə 'bu da 'yəna da hyøh rá ngu. ²⁹M'bet'o din 'yomfəni 'be'a da 'yøt'e, nu'bu hin'na, ts'ərpə thoho hinga xøt'a dí jua'a rá ngu. Nu yə jə'i bəya da dentho, ³⁰ne da 'yən'ə: “Nuna ran 'yohə bi də'ma rá ngu, pe hinga xøt'a bi juadi,” da 'yən'ə, bi 'yən'a ra Jesús. ³¹Ne ngutho n'da ra ts'ət'abi 'bu i 'bu'i 'det'a mahuəhi yú dofui, pe m'bet'o din 'yomfəni 'bu da zä din tunhui a man'da ra ts'ət'abi 'bu'i 'däte mahuəhi yú dofui. ³²Ne nu'bu im bəni hingui sä da dəpi, pe da mbəhna n'da rá m 'behni da 'yän 'bu da zä din hocpadahə.

³³Ne ngutho ahə, pe jatho 'be gan 'yomfənihə 'bu da zä gui 'yə'ts' ni pähä zehəhə, ne him man guim bəmhəb 'be'a i ja ahə, janangue da zä gui tengahə bəya, bi 'yən'a ra Jesús.

Hingui ho ra ɥ 'bu di 'beh rán ho

³⁴Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yəna:

—Nu ra ɥ mahyoni a, pe nu'bu di 'beh rán ho, hin'yə 'be'a din hogui. ³⁵Ne nte da mbəfi, xinga gue ra häi sä di hoqui, ne da mba ma bənt'i thoho. Guín jahə bə 'bu hin'yə nin hohə, bi 'yən'a ra Jesús.

Ran t'uti ra de'yo bim 'bedi

15 N'da ra pa, xən ngu yə hyəcahäi ne mi'da yə

ts'om'bäi bim peti bu, da 'yøde 'be'a i man'a ra Jesús. ²Janangue'a nu'ə yə fariseo ne yə xänbate niə bi c'əman'ə ra Jesús, ne bi 'yən'ə:

—Hingui ho øt'na ran 'yohə, nguetho i yəhə ne i sihmehə yə ts'om'bäi, sä bi 'yən'ə.

³Ne nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti, ne bi 'yəmp'ə:

⁴—Xi'bu n'da ran 'yohə i 'bu'a n'da ciento yú de'yo, ne xtim 'be'a n'da, ne hønt'ə goho 'däte ma'de'ma guto di 'bəpə, 'be'a da 'yøt'a. Ha hin da zopə goho 'däte ma'de'ma guto, ngue da mba ba hon'a bim 'bedi gue'bu go bi dīni. ⁵Ne nu'bu bi dīni, da gəx rá xixi, din johya bəya. ⁶Da duxpə ja rá ngu, da zon'də yú amigo, ne'ə din tət'am'bəihə, ne da 'yəmp'ə: “Dan johyahə ya, nguetho dá tīngä na ma de'yo bim 'bedi,” da 'yəmp'ə. ⁷Ngutho bu mahəts'i, əmme di johya ə bí 'bəpə 'bu bi päh rán 'yomfəni n'da ra dədits'oqui ua ja ra ximhäi. Man'da di johya nangue'a, xinda gue'ə mbəni hingui dim 'bedi, ngue əna hin'yə yú ts'oqui, bi 'yən'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ra xisu bi 'beh rá mbeti

⁸Ne man'da ran t'uti bi man ra Jesús, bi 'yəna:

—Ne ximangutho n'da ra xisu mi ja 'det'a yú mbeti ne bi 'be a n'da, pe 'be'a hmaha da 'yøt' ra xisu bəya. Ha hin di søc rá sibi ne da goc rá ngu, da hyoni gue'bu go bi dīni.

⁹Ne nu'bu bi dīm bəya, da zon'də yú amigo ne'ə din tət'am'bəihə, ne da 'yəmbi: “Dan johyahə nguetho dá tīngä ma mbeti dá 'becä,” da 'yəmbi. ¹⁰Ngutho ə yám 'behni Ojə bí 'bəpə mahəts'i, əmme di johya 'bu bi päh

rá mbúi n'da ra ja'i ua, bi 'yɛn'a ra Jesús.

**Ran t'uti n'da ran 'yohu
bi huɛc rá ts'unt'u**

¹¹Ra Jesús bi ma man'da ran t'uti 'bɛpɛ ní huɛgahɛ Oja ne bi 'yɛna:

—Mi 'bɛ'a n'da ran 'yohu yoho yú ts'unt'u mi 'bɛi. ¹²Nu'a ná yoho rá ts'unt'u bi 'yɛmp'a rá ta: “Dami 'dac ya 'be'a guím bɛni gui sogá 'bɛ gá tu,” bi 'yɛmbi. Janangue nu'a ran 'yohu bɛya, bi unni 'be'a gátho in ndepe da gohmi'u yú ts'unt'u. ¹³Mi tho'i ts'u yɛ pa bɛya, bi hyaxa bin t'un'na to'o xí 'yäh ra erencia, ne bi mba. Bi mba n'danni ra häi, yatho, ne 'bexque 'dahmantho bi jua'a bi hyats'i, nguetho bi 'yøt'e 'be'a bi numanhose. ¹⁴Gátho bi juadi, xíngui ts'u nte bi 'yɛgui. Ne guɛpɛ ra häi xí zøni bin ja n'da ra dathu, ne xíngui ts'u 'be'a da zi.

¹⁵Pɛ nubɛya bi hyon ra 'bɛfi ra ts'unt'u. Ne nu n'da ran 'yohu, ra mengu bɛ, bi xifi di jamansup yú ts'udi. ¹⁶Pɛ njon bi 'uɛn'a ra ts'unt'u ne in nde da zi'a mi si yɛ ts'udi, nguetho ɛmme tumanthuhu. ¹⁷Ne nu'bɛ mi thoh yɛ pa, bin 'yomfɛni bɛya, bi bɛni: “Nubɛ ja rá ngu ma ta, mbongui thoho 'be'a da zi yú 'yɛhe, ne nugä dí sägä ran unbi ngue hin'yɛ ga sigä ua. ¹⁸Pɛ man'da xɛn ho 'bɛ ga pengä ne ga xi'a ma ta: “Nu'i ma ta'i, nugä dá øt'ä ram fɛ'ts'i nangue'e ne nangue Oja, ¹⁹ne him man sä'be gui 'yɛngui ni ts'unt'ugä ya. Gui 'yɛngui ni 'yɛhethohögä ya, ga ɛmbi,” bi 'yɛnse a ra ts'unt'u.

²⁰Bex bi mba bɛya bi hyax ra 'yu í mba bɛ 'bɛh rá ta. Pɛ nu'bɛ mi ts'utho da zøn rá ngu, 'bex bi

hyant'a rá ta ngue ba ɛpɛ, ne ɛmme bin johya, bi huɛc'a rá ts'unt'u. Bin ti'a rá ta, bin c'at'ui bu 'yu, bi hyafi ne bi zuspa rá 'yogu. ²¹Pɛ nu'a ra ts'unt'u bi xi'a rá ta: “Nugä, dá øt'ä ram fɛ'ts'i nangue'e ne nangue Oja. Ne him man sä'be gui 'yɛngui ni ts'unt'ugä ya,” bi 'yɛmbi.

²²Pɛ nu'a rá ta, bi xih yú 'yɛhe: “Dami hethu ra pahni man'da xɛn ho, ne dami cärpahɛ n'da ram fo'ye rá xä, ne gui 'yurpahɛ yú zapato. ²³Ne ba sihu ra t'undani xɛn zaqui ne gui hyohu, gui hoju ran sihme ne dan johyahɛ. ²⁴Nguetho nuna ma ts'unt'u tengu'bɛ bi du, pɛ nuya, tengu'bɛ bim 'bɛi mahøn'a. Bim 'bedi pɛ nuya dá tɛn ya,” bi 'yɛn'a rá ta.

Ne 'bex bin ja ran sihme.

²⁵Pɛ nu'a ra 'bet'o ts'unt'u mi 'yo bu huahi, ne nu'bɛ mi mba bu ja rá ngu, i øh ra 'bida ne ran johya mi ja bu ja rá ngu rá ta. ²⁶Ne nu'a, bi zohn'na n'da rá 'yɛhe bi 'yänni: “Be'a i ja bu ja rá ngu ma ta,” bi 'yɛmbi.

²⁷Ne nu ra 'yɛhe bi 'yɛmbi: “Nu'a nin 'yohu bi zøhø, ne ni ta bi hyo ran dani xɛn zaqui, bi 'yøt'a n'da ran sihme xɛn ndoho. Nguetho bin johya ngue ya bá penc'a nin 'yohu,” bi 'yɛmbi.

²⁸Pɛ nu'a rá mbɛdi ts'unt'u bin cue ne him bi nde bi yurpɛ mbo ra ngu. Ne nu'a rá ta bi bøni, bi 'yørpa ts'edi da yurpɛ mbo. ²⁹Pɛ nu rá ts'unt'u bi 'yɛmp'a: “ɛmme xɛn ngu yɛ jɛya dá øt'ä ni 'bɛfi ne xínga n'dandj dá festhoho a gá xiqui. Ne hin jam'bɛ xcá 'dac'a n'da ra t'uchibo ngue dan sihmehe ma amigo. ³⁰Pɛ nu'bɛ go mi zø'a

ni ts'unt'u bi juat'a ni mbeti ne xun ts'o bi 'yøt'e, 'bex gá hyo ra t'undani xun zaqui," bi 'yɛmbi.

³¹Pe nu'a rá ta bi 'yɛmbi: "Pe ma zú ts'unt'u i, thocua thoho dí 'buhmi ua, ne gátho 'be'a i jagá, gátho ni mbeti. ³²Pe xun ho 'be'a dá øt'á nguetho nu nin 'yohu tengu'bu ya xí du ne i 'bui mahøn'a, nu'a bim 'bedi pe ya dá tĩmhbu," bi 'yɛn'a rá ta, bi 'yɛn'a rá Jesús 'bu mi man ran t'uti.

Ra nt'uti ra ngurpa 'yɛhe hinga gue'a bi 'yøt'e

16 Ne xø bi ma man'da ran t'uti a ra Jesús, ne bi 'yɛna: —Mi 'bu'a n'da ra membeti, ne mi si n'da rá ngurpa 'yɛhe bi xifi di manda 'be'a gátho i pe'ts'i. Pe bi si'a ra membeti hingui ho øt' rá ngurpa 'yɛhe nguetho i haczehé 'be'a i ndese. ²Janangue'a bi zon'na rá 'yɛhe ne bi 'yɛmbi: "Dá øcá hingui ho'a guí øt'e. Nuya, dami dáqui hangu din theui ma 'befi nguetho ya him man gam pecua," bi 'yɛmbi.

³Nu'a ra 'yɛhe bi bɛm baya 'be'a da 'yøt'e. Bi 'yɛnse: "Nuya him man zä dam pecua ya, ne hingui sä dam peh na huqhi, ne dí pe'ts' ma sä ga ätho ra mbeti, 'be'a hmaha ga øt'ya," bi 'yɛnse. ⁴Bi bɛm baya 'be'a da 'yøt'e n'dahma dim 'buh yú amigo di ze 'bu hin'yú rá 'befi.

⁵Ne nu ra ngurpa 'yɛhe bi zon'du to'o i tup'a rá hmu. Ne bi 'yän'na n'da hangu in dupate. ⁶Ne bi ðati, bi 'yɛna: "N'da ciento ðambot'egui ra aceite dí tupi." Ne nu'a ra 'yɛhe bi 'yɛmbi: "Dami ts'on ni søcuá ne gui 'yo't' ma'da'yo gui hyuxpø ngue høn't'a yote ma'det'a yø ðambot'egui

guí tupa ma hmu," bi 'yɛmbi. ⁷Ne xø bi 'yän'na man'da ran 'yohu hangu xø in dupate a. Nu'a bi ðati: "N'da ciento t'eni ra trigo dí tupi." Ne nu'a ra 'yɛhe bi 'yɛmbi: "Dami päh ni søcuá, ne dami hyuxpø goho 'ðäte t'eni thoho guí tupi."

⁸Ne nu'bu mi pa'a rá hmu 'be'a bi 'yøt' rá 'yɛhe, bi 'yɛmbi: "Émme guí paði 'be'a sä gui 'yøt'e ngue din jase 'be'a gátho gui hyoni," bi 'yɛn'a rá hmu. Nu yø ja'i 'buh ya, émme i paði da hyät' yú mijá'ihü n'dahma da ðase. Pe nu'u i 'yo bu ja ran nequi, hingui paði da 'yøt'e tengu na, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁹Ne dí xi ahü ngue nu ra mbeti di ts'onba rán 'yomfɛni u 'da, pe da zøn ra pa ngue hin te di muui a, pe nu ni mbeti'hü xun ho 'bu gui fäxhü yø ja'i, ne dim 'buh ni amigohü ngue 'darpø gním 'buhmbü bu mahɛts'i.

¹⁰Bu'i 'da zø ts'utho i ja da 'yøt'e, pe i paði di jamansu a, janangue'a mfädi da baði di jamansu 'bu di ja xun ngu 'be'a da 'yøt'e. Pe 'bui 'da zø ts'utho i ja da 'yøt'e, ne hingui paði di jamansu a, janangue mfädi ngue hin da baði di jamansu 'bu di ja xun ngu 'be'a da 'yøt'e. ¹¹Nu'bu hingui paði di jamansu 'be'a i ja ua ja ra ximhäi, ne xín da baði di jamansu rá 'befi Oja. ¹²Ne nu'bu hingui paði di jamansu a hin rá mbeti zehé, njon da zä di un'na njuantho rá mbeti 'bu.

¹³Njo'o n'da ra ja'i sä dim 'bu'i yoho yú hmu, nguetho nu'a n'da ra hmu hin da numanho a, ne nu man'da di huɛ'ca. Uague da 'yørpa rá 'befi a n'da ne da zocpada bu rá 'befi a man'da rá hmu. Ngutho n'da

ra ja'i hingui sä da 'yɛmbi rá hmu a Oja 'bɛ ɛmme di ho ra mbeti, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁴Nu yɛ fariseo ɛmme di ho ra mbeti ɛ, ne nu'bu mi 'yø'a bi man ra Jesús, bi denthoho.

¹⁵Pe nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Nu ahɛ gyú fariseohɛ, guí øthɛ 'be'a ní numansu ahɛ yɛ ja'i, pe nu Oja i paði 'be'a i ja bu mbo ni mbuihɛ. Ne nu'ɛ gátho im bɛnse yɛ ja'i ngue di muui, pe hin te di muui bu na nu Oja ɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

**Ra Jesús bi ma din theui ɛ
yɛn t'ɛdi a rá ts'edi Oja**

¹⁶—Nu mam 'bet'o gán xähmbɛ yɛn t'ɛdi ra Moisés, ne gán xähmbɛ 'be'a bi 'yo't' yɛ pøngahyá maya'bu, bi 'yɛmp'ɛ. Pe nu ra Xuua Nxixyá bi dɛ'mi bi man ran ho ma'da'yo ne bi ma 'bɛpɛ ní manda rá ts'edi Oja. Ne xɛn ngu yɛ ja'i ya i øt'ra ts'edi da yurpɛ di manda rá ts'edi Oja.

¹⁷Pe madague'a, pe xínga n'dant'ohni dim 'be'ɛ yɛn t'ɛdi. Nu ra ximhäi ne mahɛts'i da guadi, pe hin dim 'be'ɛ yɛn t'ɛdi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hingui ho ran hyegui

¹⁸—Ne nu'a to'o da hyeh rá xisu ne da zim man'da, ra 'yomt'ɛni a. Ne nu'a to'o da zin'a ra xisu bi thegui, ne gue'a dín 'yomt'ɛni a buya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

**Ran t'uti ra membeti ne
ra hyoya í Lázaro**

¹⁹Ne bi ma man'da ran t'uti ra Jesús, bi 'yɛna:

—Mi 'bu'a n'da ra membeti ne mahotho rá pahni xɛm hmadi a mi

he, ne ɛmme mi 'bɛmanho bu ja rá ngu, tengu thoho 'bu i ja ra ngo.

²⁰Ne i 'bu'a n'da ra hyoya, ɛmme mi sä ran ɛnbi, í Lázaro a. Ne gátho rá ja'i mi ja yɛ 'ya. Ne mi hupɛ ja rá goxthi ra membeti, ²¹ngue mim bɛni da zi 'be'a da hyepɛ ja rá mexa a ra membeti. Ne nu'ɛ yɛ xɛ'yo bi decpa yú 'ya bu i hudi.

²²Bi zøn ra pa bi du'a ra hyoya. Ne nu yám 'bɛhni Oja bi zixpɛ mahɛts'i nguepɛ 'bu'a ra Abraham. Mbejua buya bi du'a ra membeti. ²³Ne nu'bu mi du'a ra membeti buya, ɛmme bi nu ran ɛnbi bu bi mba.

Ne bi ndøts'e, bi nu yabɛ bí 'bu'a ra Abraham ne ra Lázaro 'darpɛ bí 'bɛhmi. ²⁴Nu ra membeti bi mbafi, bi 'yɛmp'a ra Abraham: “Nu'i mam bombøta i Abraham, dami hugui ts'ɛ, ba penhua ra Lázaro da dɛt'ra dehe rá xä, da dārca ma jañi, nguetho ɛmme di ɛng na ra sibi i ja ua.” ²⁵Pe nu ra Abraham bi 'yɛmp'a: “Nu'i, mam bom'beti i, dami bɛn'i ts'ɛ 'be'a gá 'yøt'e 'bu gmi 'bɛpɛ ja ra ximhäi. Gátho xɛn ho 'be'a mi ja i, pe nu'a ra Lázaro hønt'a ran ɛnbi bi nu bu. Pe nuya din johya ua ra Lázaro ya, pe go hønt'a ran ɛnbi guí nu ya. ²⁶Ne man'da dí xi'i, hingui sä n'da da nexua da zørpɛ guí 'bui, nguetho i ja inde n'da ra mba'ye xɛn ndoho. Ne nu'i hingui sä gua nexpɛ guí 'bui gui søcua, nguetho i cot'a ra mba'ye bu,” bi 'yɛn'a ra Abraham.

²⁷Nu ra membeti xø mahøn'a bi xi'a ra Abraham: “Pe nu'bu hin da zä ba penhua, pe gui pen'na ra Lázaro bu ja rá ngu ma ta da xi'ɛ 'bɛpɛ 'be'a dí sägä. ²⁸Nguetho i

'bupũ cut'a man 'yohũ, nẽ dí ndepe nẽ'u da zom bũ guí 'buhmi 'bũ bi du, nẽ him ba ģcua ja ran unbi," bi 'yẽn'a. ²⁹Pe nu ra Abraham bi 'yẽmp'a: "Nubũ 'bũh nin 'yohũ, i ja bũ rãm hman ra Moisés nẽ yú pongahyã Ojã, i sã da 'yøxũ 'be'a i man'u." ³⁰Pe nu ra membeti bi 'yẽn'a: "Pe nu'i ma ta Abraham, hinga xõt'a rãm hman ra Moisés ngue da 'yø'u man 'yohũ, pe nu'bu da ndants'a n'da xũn du ngue da xifi, da 'yø 'bũ." ³¹Pe nu ra Abraham bi 'yẽmbi: "Nu'bu hin da 'yũrpa ra güenda 'be'a i man ra Moisés nẽ yú pongahyã Ojã, xín da 'yũrpa ra güenda 'bũ da ndants'a n'da xũn du," bi 'yẽn'a ra Abraham, bi 'yẽn'a ra Jesús 'bũ mi man ran t'uti.

Xũn duxqui ra ts'oqui

17 Nu'a ra Jesús bi xih yú xãdi, bi 'yẽmp'a:
—Hin'yũ n'da ra pa hin da ts'ã a ni mbũihũ gue i nde di 'bep ahũ gui 'yøthũ ra ts'oqui. Pe ndumbũitho da nu'a to'o di japi da 'yøt' yũ ts'oqui rá mijã'iui. ²Dí xi ahũ, to'o di japi da 'yøt' ran ts'o n'da hinga na te rá mbũi, man'da xũn ho 'bũ xtín thãrpa n'da ra dojũni rá 'yũga nẽ xtã t'ẽntpũ ja ra dejã, xinda gue'bu xtí japi xta 'yøt' ran ts'o a n'da hinga na te rá mbũi. ³Dami jamansu 'be'a guí øthũ. Nu'bu 'bũ'a n'da ni mijã'ihũ bi 'yøt'ahũ ran ts'o, dami xihmbũ hingui ho'a bi 'yøt'ahũ. Nẽ nu'bu da 'yømanho a guí xihmbũ, damim punbahũ 'bũ. ⁴Nẽ nu'bu yoto nidi n'dapa da 'yøt'ahũ ran ts'o, nẽ n'dandĩ ngu n'dandĩ da 'yã ahũ ra punbi, dami punbahũ gãtho, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Gãtho xũn hẽi sã da 'yøt'a n'da 'bũ i ģc'yẽi xũn ho

⁵Nu'u yũ xãdi bi 'yẽm bũya:
—Grá Hmu, dami jaje ga ģc'yẽihe xũn ho, bi 'yẽmp'a ra Jesús.

⁶Nu'a ra Jesús bi 'yẽmp'a:
—Madague'a ģmme zũ ts'ũtho gui 'yẽc'yẽigahũ, tengu bũ ni nẽqui rá hmudã ra c'u, sã gui xihmbũ ra za 'bãcua da 'uegue díim 'bãpũ ja ra dejã nẽ da 'ueh pũya. Hin'yũ 'be'a xũn hẽi 'bũ gui 'yẽc'yẽigahũ, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Hin ga ģmfũ xũn ho dí øthũ 'bũ dí øthũ'a i siju

⁷—Nu'bu n'da ran 'yohũ 'bũh rá 'yẽhe di jamansup yú de'yo uague dim pẽpũ rá huãhi, nẽ nu'bu bin de bá epũ ja rá ngu bũya, ha da sifi din sihme. ⁸Pe hin'na, pe da sifi di hocpa rán sihme rá hmu, nẽ nu'bu bi niyã, ja din sihme ra 'yẽhe bũya. ⁹Nu'a ra 'yẽhe 'bũ bi 'yøt' rá 'befi bi xih rá hmu, hingui t'ẽmbi "jamadi gã 'yørcã ma 'befi," hingui t'ẽmbi, ngue ya ra 'yẽhe thoho. ¹⁰Nẽ ngutho ahũ 'bũ gã 'yøthũ rá 'befi Ojã, gui 'yẽnthohũ bũya: "Hin nte dá øthe ngue dí hnumanhoje, nguetho hønt'a bi xije Ojã dá øthe," gui 'yẽmhũ, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hoqui 'det'a yũn 'yohũ mí hẽmb ra t'axca'ya

¹¹Nu'a ra Jesús 'bũ mi 'yo bũ ja ra 'yu ní mba Jerusalén, bi tho inde bũ ja yún yãni yũ xẽqui Samaria nẽ Galilea. ¹²Nẽ nu'bu mi ts'ũtho da yũt'a n'da ra hnini, ba epũ 'det'a yũn 'yohũ i nde din c'athũ ra Jesús. Gãtho mi hẽmb ra t'axca'ya u. Nẽ

nu'u yun 'yohu yabu ts'u bim 'bäi ne nts'edi bi mbafi, bi 'yɛn'u:

¹³—Nu'i Jesús, grá xänbate i, dami huggahe ts'u, bi 'yɛmbi.

¹⁴Nu ra Jesús 'bu mi nu'u buya, bi xi'u da 'yut yú ja'i u yu mbäja. Ne nu'bu mi mba u, nu'a ra Jesús bi japi bin hoc yú ja'i bu ní mba.

¹⁵Ne nu n'da, 'bu mi baði bi zä rá ja'i, 'bex bá peng bu 'bäh ra Jesús ne nts'edi bi 'yɛspa Oja. ¹⁶Bin dañyahmu bu ja rá gua ra Jesús, bi 'yáp ra jamadi nguetho bi yan'a. Ne nu'a, ra mengu Samaria a, hing rá mijudíohu ra Jesús. ¹⁷Pe nu ra Jesús bi 'yɛna:

¹⁸—Ha hinga gue'u 'det'a dá hoqui. Hapü i 'bu'u mi guto. Ha hingui sä ba ɛ'u 'da xtí un ra jamadi Oja. Pe hønna n'da ran'yohu hing ra judío bi bɛn'a ra mate bi 'yørpa Oja, ne im bɛnse u mi'da ngue ɛna i pa Oja u, bi 'yɛna.

¹⁹Ne xø bi 'yɛmp'a ran 'yohu: —Damim 'bäi, ní mba ya. Bin yan'a ya nguetho gá 'yɛc'yɛi gue i ja ma ts'edi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a di ja bu di manda rá ts'edi Oja

²⁰Nu'u 'da yu fariseo bi 'yän'na ra Jesús:

—'Be'a ní pa di manda ua rá ts'edi Oja, bi 'yɛn'u.

Nu ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—Hin da fä 'bu bi manda rá ts'edi Oja ua. ²¹Hingui sä n'da da 'yɛna: “Guecua di manda ua rá ts'edi Oja,” xingui sä n'da da 'yɛna: “Guembu di manda rá ts'edi Oja bu,” njon da zä da 'yɛna, nguetho guepu ja ní mbui n'da di manda rá ts'edi Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²²Ne nubuya, bi 'yɛmp'u yú xädi: —Da zøn ra pa ɛmme guin ndehu ba pengä, nugä ngue dán ja'ligä ua ja ra ximhäi. Pe di 'betho yu pa ba pengä. ²³Pe nu'u 'da da 'yɛn'ahu: “Guecua i 'bucua ya,” da 'yɛn'ahu. Ne nu'u mi'da da 'yɛn'ahu: “Guembu i 'bupü a.” Pe 'yo guí øhmbu 'be'a da man'u. ²⁴Nguetho nu'bu bá pengä, nugä ngue dán ja'ligä ua ja ra ximhäi, di nequi tengu ra huei ngue di hyät'i gätho na nguni ra ximhäi. ²⁵Pe m'bet'o thoho ga nugä xun ngu ran unbi, nguetho yu ja'i 'bucua ya, hin da 'yɛc'yɛigui.

²⁶Nu'a ra pa ba pengä, nugä ngue dán ja'ligä ua ja ra ximhäi, nu yu ja'i dim 'bui da 'yøt'u tengu bi 'yøt' yu ja'i mi 'buhmbu a ra Noé. ²⁷Nu'u yu pa mi 'bu'a ra Noé, gätho yu ja'i mi øt'e 'be'a mi numanhose, mi sihme, mi mihni, ne mi sin yú xisu, ne gue'a mi øt'u gätho yu pa gue'bu go mi zøn ra pa bi yut ra dambosa ra Noé. Ne bin da'ye buya, bi go'mi gätho ra häi a ra dehe, bi du gätho u yu ja'i mi 'bui. Din jabu da 'yøt' yu ja'i 'bu bá pengä.

²⁸Ne tengu bi 'yøt' yu ja'i yu pa mi 'bu'a ra Lot, ne ngutho da 'yøt' yu ja'i dim 'bu 'bu bá pengä. Gätho yu ja'i bi 'yøt'e 'be'a mi numanhose da 'yøt'e, bin sihme, bim mihni, bim pä, ne bin täi, bi 'yøt' yú huähi, bi hyøh yú ngu. ²⁹Gue'bu go mi zøn ra pa bi bøn ra Lot bu ja ra hnini Sodoma, ne bá çah mahɛts'i ra sibi ma uanspi ra azufre, bi juah ra hnini, ne gätho mi 'bupü bi du buya. ³⁰Ne din jabu da 'yøt' yu ja'i 'bu bi zøn ra pa gua pengä.

³¹Ne to'o i 'bäpu maxøts'e ra zets'angu, hin da yurpu mbo rá

ngu ngue da hyaṭs'i 'be'a ja bə, da mba tho. Ne gátho to'o dim pepə ja rá huəhi, hin ba peng bə ja rá ngu. ³²Dami bəmhbu ts'u 'be'a bi 'yøt'a rá xisu ra Lot 'bu mi sifi da 'da'u, ne man'da bi bəse rá ngu, ne gue'a í du'a bəya. ³³Ne gátho to'o in nde da yəse rá te, da nu ran ʔnbi mazai a. Pe gátho to'o hin da bəni da yəse rá te, din ja ra te mazai a.

³⁴Nu'bu bi zən ra ora gua pengä, di apu yoho bu ja rá oi, nu'a n'da da ts'ix'a, ne nu'a n'da da gopu. ³⁵Ne nu'bu yoho yu xisu 'darpu i jəni, nu'a n'da da ts'ix'a, ne nu'a man'da da gopu. ³⁶Ne nu'bu yoho yən 'yohu i 'yo bu ja yú huəhi, nu'a n'da da ts'ixa, ne nu'a man'da da gopu, ne hont'a to'o da 'yɛc'yei, da ts'its'i, bi 'yən'a ra Jesús.

³⁷—Grá Hmu, hapu din ja'a guím ma, bi 'yemp'u yú xädi.

—Nubu hapu di peti yu pada, gui paḥmbu gue di 'bom bu xun du, bi 'yən'a ra Jesús.

Ran t'uti ra xisu ne ra ze'mi

18 N'da ra pa, bi xi'a n'da ran t'uti yú xädi ra Jesús, ra hmepya jatho thocua thoho din yaui Oja ne hin din xəmbui da 'yädi gue'bu go din ja 'be'a ädi. ²Ne bi 'yena:

—Mi 'bu a n'da ra ze'mi bu ja n'da ra hnini, him bi numansu Oja xinga gue yú mija'ihu. ³Ne mi 'bupu n'da ra xisu xí du rá ndø. Ne thocua thoho mi səm bu ne mi äpi da mbäts'i nangué rán sūiui i 'bui. ⁴Ne him 'be bi 'yərpa ra güenda 'be'a bi man ra xisu a ra ze'mi. Jague'bu min xəmbui ne bi 'yense: “Nugä, hin dí numansu Oja, xinga

gue'u yu ja'i. ⁵Pe ɛmme di pac na ra xisu, masque ga øt'ä 'be'a in nde n'dahma hin di thoqui da zocua ngue di xuhnanyagui,” bi 'yense ra ze'mi, bi 'yən'a ra Jesús.

⁶Nubəya, bi 'yemp'u yú xädi:

—Dami bəmhbu 'be'a bi 'yøt'a ra ze'mi. Madague ra ts'om'bäi. ⁷Dí xi ahə, man'da da 'yø'a Oja 'bu gui hyumbi gui 'yäfə rá m fäts'i ngue yú t'əhni ahə a. Nu'a Oja hingui tø'mi 'be din xəmbuizehe a. ⁸Pe dí xi ahə, 'bexque da mbäx ahə 'bu gui äfu rá m fäts'i. Janangu'e'a gui 'yäfə Oja di zet'a ni mbuihu, ne hin da du ni mbuihu ngue him 'be ba pengä ua. Ne nu'bu bá pengä nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ga tɪn ahə bu gui ɛc'yeigahə, bi 'yən'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ra fariseo ne ra hyacahäi

⁹Ne xø bi xih man'da ran t'uti u im bəni xun hose, ne i numan'u u yú mija'ihu. Ne bi 'yena:

¹⁰—Yoho yən 'yohu bi mba bu ja ra danija, din yaui Oja. Nu'a n'da ra fariseo, ne nu'a man'da ra hyacahäi. ¹¹Nu'a ra fariseo, bim 'bäi ne bin ya, bi 'yena: “Jamadi Oja, nguetho nugä xingui ts'x xun ts'o ma mbui, nugä hin drá siyategä, ne hin drá hyategä, ne hin drá 'yomt'ənigä tengu'u gátho mi'da. Jamadi ngue nugä hin dí øt'ä tengu øt'na ra hyacahäi i 'bäcua. ¹²Nugä zai dí øt' man sihme yondj n'da semana, ne dí un'a ná 'det'a a dí taḥ pu ja ra nija,” sä bi 'yən'a ra fariseo 'bu min yaui Oja.

¹³Pe nu'a ra hyacahäi, n'danni ts'u mi 'bäi, ne i su da ndøts' mahəts'i, bi hyə'mahäi, ne ɛmme

tu rá mbui. Ne bi 'yemp'a Oja: "Ma Oja i, dín yeh ni mbui, nguetho drá dádits'oquigä," bi 'yén'a ra hyaçahäi. ¹⁴Pe dí xi ahü, nu'a ra hyaçahäi ya xí punba Oja 'bú mi mbeng bú ja rá ngu. Pe hin'na a ra fariseo, guexta'a xun ts'o rá mbui 'bú mi bóm bú. Nguetho to'o din 'yets'i, gue'a dín unba ü. Pe gätho to'o hin din 'yets'i, gue'a dí 'espa ü, bi 'yén'a ra Jesús.

Ra Jesús bi jap yu t'uhni

¹⁵N'da ra pa, nu 'da yu ja'i bá si yú t'uhni bú 'buh ra Jesús ngue da mba nthädi ü yú t'uhni. Pe nu'bú mi nu'ü yú xädi 'be'a øt' yu ja'i, him bi japi da ts'ix ü yu t'uhni bú 'bä'a ra hmu, bi däm yhä thoho ü. ¹⁶Pe nu'a ra Jesús bi zon'dü yu t'uhni ne bi 'yemp'ü yú xädi:

—Dami jafü ba thocua ya yu t'uhni, o gadí hecuahü, nguetho gätho to'o da yurpü di manda rá ts'edi Oja, jatho 'be da gohi tengü n'da ra t'uhni. ¹⁷Dami 'yøhmbü 'be'a dí xi ahü: Jatho gui 'yøthü tengü'bü gyú t'uhnihü 'bú guí gç'yeihü. Nu'bü hin'na, hin gui cuthü bú di manda rá ts'edi Oja, bi 'yén'a ra Jesús.

N'da ra membeti i yaui ra Jesús

¹⁸Ne nu'a n'da rá ngurpi yu judío, bi 'yän'na ra Jesús:

—Grá hogaxänbate, 'be'a sä ga øt'ä ngue din jagä ra te mazäi.

¹⁹Bi dāh ra Jesús:

—Ha guím bēni 'be'a guím ma ngue guí gngui xun hogui, nguetho hōnt'a Oja xun ho. ²⁰Guí pādi 'be'a i mam bú ja yun t'ēdi ngue i gē m: "O guí 'yomt'ēni, o guí hodü, o

guím pē, o guí man ra fehni, ne gui numansu ni ta ne ni mbe," i mam bú, bi 'yén'a ra Jesús.

²¹Nu ran 'yohü bi dāti:

—Gätho dí øt'ä ü gue'bü go mán t'uhni gä, bi 'yén'a ran 'yohü.

²²Ne nu'a ra Jesús'bü mi 'yøde 'be'a bi ma, bi 'yemp'a:

—Gadí 'be'i ts'ü. Ní mba, gui pä gätho 'be'a i ja i, ne gui darpa yu hyoya. Gua gē pūya, gui tengui. Ne nubūya, xun ngu din ja i bú mahēts'i, bi 'yén'a ra Jesús.

²³Pe nu'a ran 'yohü 'bú mi 'yø'a bi man ra Jesús, gēme bi du rá mbui, nguetho gēme ra membeti a.

²⁴Nu'a ra Jesús 'bú mi nu bi du rá mbui a ran 'yohü, bi 'yēna:

—Xun hēi yu membeti da yurpü di manda rá ts'edi Oja. ²⁵Man'da hingui hēi n'da ra camello da yurpü ja rá gu ra 'yofani, xinda gue'ü yu membeti da yurpü di manda rá ts'edi Oja, bi 'yén'a ra Jesús.

²⁶Ne nu'ü yu ja'i 'bäpü bi 'yén'ü:

—Pe nu'bü in jabü, to'o maha da zä dim pøhø 'bú, bi t'emp'a ra Jesús.

²⁷Nu'a ra Jesús bi dāt'ü:

—Nu'a Oja sä da 'yøt'a hingui sä da 'yøzehe yu ja'i, bi 'yén'a ra Jesús.

²⁸Nu'a ra Pedro būya, bi 'yēmbi:

—Nugähe, gätho a mi jaje dá sohmbē ne dá ten'nahe.

^{29,30}Nu ra Jesús bi 'yēna:

—Guehma dí xi ahü, gätho to'o bi zoh rá ngu, o gue rá xisu, o gue yú cu, o gue rá ta, o gue rá mbe, o gue yú t'uhni, ngue bin unse di manda rá ts'edi Oja ü, Oja di unni man'da xun ngu xinda gue'a mí ja. Pe ne'a ra te mazäi būya, bi 'yén'a ra Jesús.

Xò bi ma mahòn'a rán däte ra Jesús

³¹Nu ra Jesús, bi zixpə ma'ueni gätho 'de'mayoho yú xädi, ne bi 'yɛmp'ə:

—Dami 'yòhmbə ya. Ga mbähä bə Jerusalén, ne din ja bə 'be'a gätho bi man yə pəngahya maya'bu nanguecä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ³²Nu yə ja'i di dägä bə ja rá ts'edi ɛ hing yə judío, ne nu'ɛ da dengui, ne di c'aman'ugui, ne da zoxqui. ³³Ne da mbegbä, ne da hyogä. Pe ná hyu pa bəya ga ndants'i mahòn'a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³⁴Pe nu'ɛ yú xädi, him bi bədi 'be'a nam bòn'a bi man ra Jesús. Nguetho njo'mitho yún 'yomfəni ɛ.

**Nu'a ra Jesús bi hoc'a n'da
ra xädä mi haxta'a mi**

³⁵Ne mi 'yo bə häntho bə ja ra hnini Jericó a ra Jesús, ne mi hupə nden'yu n'da zə xädä mi haxta'a mí si. ³⁶Ne nu'bu mi 'yò'a ra xädä ngue xən ngu yə ja'i mba bə, bi 'yänni 'be'a ət'ə. ³⁷Ne bi sifi mba bə ra Jesús ra mengu Nazaret. ³⁸Ne nu'a ra xädä bəya, nts'edi bi mbafi, bi 'yɛna:

—Nu'i gra Jesús, rám bom'beto i ra David, dami huɛgui ts'ə.

³⁹Ne nu'ɛ yə ja'i mi 'bäpə, bi xifi din hɛ. Pe madague him mi ndepe din ya, pe man'da nts'edi bi mbafi, bi 'yɛna:

—Gra Jesús, rám bom'beto i ra David, dami huɛgui ts'ə.

⁴⁰Nu'a ra Jesús bim 'bäh pəya ne bi manda ba ts'inba a ra xädä. Ne nu'bu mim 'bähmi ra Jesús a ra xädä, bi 'yän'na ra Jesús bəya:

⁴¹—'Be'a guí nde ga ət'a'i, bi 'yɛmbi.

Ne nu ra xädä bi dəti:

—Dín nde ga nu ran nequi.

⁴²—Sä guin nu ya, bi zä ni dä nguetho gá 'yɛc'yei i ja ma ts'edi, bi 'yɛmp'a ra Jesús.

⁴³Bex bi zä bi nu ran nequi rá dä bəya. Ne bi den'na ra Jesús. Bi 'yɛspa Oja bə ní mba. Ne'ɛ gätho yə ja'i mi 'bäpə, bi 'yɛspa Oja bəya.

Ra Jesús ne ra Zaqueo

19 Nu'a ra Jesús bi yərpə ja ra hnini Jericó, mi 'yo bə, ɛna da thogui. ²Ne mi 'bäpə n'da ra ngərpa hyacahäi, ɛmme ra membeti a, í Zaqueo a. ³Ne nu'a ra Zaqueo, ɛmme min ndehma da nu'a ra Jesús, pe him mi sä nguetho hingui hɛts'i, ne ɛmme də yə ja'i bə mi 'yo'a ra Jesús. ⁴Janangue'a, bin tihi bi ndexa n'da ra za ra sicómoro, ngue da zä da nu ra Jesús 'bə bi thopə. ⁵Ne nu'bu mi zòn'a ra Jesús bə 'bä'a ra za mi huxa ra Zaqueo, bi ndòts'e ne bi 'yɛmbi:

—Zaqueo, bá cə n'dihi nguetho ga sòm bə ja ni ngu ra pa ya, bi 'yɛmbi.

⁶Ne nu'a ra Zaqueo bin johya, 'dahmantho bi gəi, bi mba rá ngu ne bi zimanho a ra Jesús 'bə mi zòm bə rá ngu. ⁷Pe nu'ɛ yə ja'i him bi numanho nguetho bin säya bə ra Jesús bə ja rá ngu n'da ra ziyate.

⁸Ne nu'a ra Zaqueo bim 'bäi bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu i, nuya ga undä yə hyoya made 'be'a gätho i jagä. Ne nu'bu mi siyagä n'da ra ja'i ngue hin rá 'yu 'be'a mi ət'ä, goho nidi ga cospa a dá siyabi, bi 'yɛn'a ra Zaqueo.

⁹Ne nu'a ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Gá päh nin 'yomfəni ne i ja ra punbi ni ts'oqui ya, ne gätho i

'bucua ja ni ngu, gra Zaqueo, rám bom'бето i ra Abraham. ¹⁰Ne gue'a ná ɛcä, ngue guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ngue gan ɣanba yú te'u i pađi ja yú ts'oqui, ne hin da nu ran ɯnbi mazai, pegue din ja ra te mazai ɯ, bi 'ɣen'a ra Jesús.

Ran t'uti yu 'yɛhe him bi xand ra mbeti

¹¹Nu ra Jesús bi xih man'da ran t'uti ɯ yu ja'i, nguetho bi ben'u yu ja'i ngue nu'bu da zom bu Jerusalén ra Jesús, 'bex di japi di manda bu rá ts'edi Oja. ¹²Ne bi 'yemp'u:

—Mi 'bu'a n'da ran 'yohu, ra ts'ut'abi rá ta. Ne bi mba bu n'danni n'da ra hnini ngue bin nde bín t'un bu rá 'befi ngue din ts'ut'abi bu rá häizehe. ¹³Pe nu'bu mi nets'i, bi zon'du 'det'a yú 'yɛhe, 'da'a n'da bi un ra mbeti ngue ra oro xun ngu di muui. Ne bi 'yemp'u: “Gui hyomhbü 'be'a da zä gui 'yøthu ngue di xand ma mbeti,” bi 'yembi.

¹⁴Ne nu'u yu ja'i mi 'bäpü ja rá häi, him mi numanho a ran 'yohu. Janangue bi mbehni 'da yám 'behni ngue m'bet'o da zoni da ma ngue hin din t'un rá ts'edi a ran 'yohu.

¹⁵Pe nu'a ran 'yohu, bin t'un ran t'ɛdi din ts'ut'abi ne bi mbeng bu rá häi büya. Nu'bu mi zom büya, bi zon'du yú 'yɛhe xí un ra mbeti, nde da bađi hangu bi hyuxa rá mbeti xí un'na n'da ngu n'da ɯ.

¹⁶Nu ra mbüdi 'yɛhe bi 'yemp'a: “Nuya bin ja 'det'a a ni mbeti,” bi 'ɣen'a. ¹⁷Bi 'yemp'a rá hmu büya: “Xun ho gá 'yøt'e, gra 'yɛhe xun ho, gá xanda zü ts'ü dá 'da'i, pe ne ga 'da'a nin t'ɛdi ngue gui manda 'det'a yu hnini,” bi 'yembi. ¹⁸Nu ná yoho

ra 'yɛhe bi 'yemp'a: “Nuya bin ja cut'a a ni mbeti gá 'daqui ga xandä,” bi 'ɣen'a. ¹⁹“Nu'i, ga 'da'a nin t'ɛdi ngue gui manda cut'a yu hnini 'bu,” bi 'yemp'a rá hmu büya.

²⁰Ne xø man'da ra 'yɛhe bi 'yemp'a rá hmu büya: “I ja ua ni mbeti gá 'daqui. Dá pe'ts'ä xun ho. ²¹Nguetho dí paçä 'be'a nim 'bäi, ngue ya hin'yü nin huɛcate. Guí honi 'bepü gdí hyanba rá mbeti yu ja'i. Ne guí hanba yú huahi, janangue dá pe'ts'ä ni mbeti ngue dí su ga 'bedi,” bi 'ɣen'a. ²²Nu'a rá hmu bi 'yembi: “Nu'a gá ma i udi ngue grá ts'om'bäi. ²³Hanja hin gá hmi'a ma mbeti n'dahma xti hyux'i ts'ü,” bi 'yembi.

²⁴Ne bi 'yemp'u mi 'bäpü: “Dami hyanbahü rá mbeti na ran 'yohu ne gui unhdü a ra mbüdi 'yɛhe, nu'a to'o bi dāha xun ngu,” bi 'yembi.

²⁵Pe nu'u mi 'bäpü, him bi nde da 'yøt'e 'be'a bi man yú hmu, nguetho xun ngu i ja a ra mbüdi 'yɛhe. ²⁶Pe nu'a ra hmu bi 'yemp'u: “Nu'a to'o i humberi i øt' ma 'befi, hinga hønt'a rán zäbi da dāha, pe man'da xun ngu ga unni. Pe nu'a hingui nde da 'yøt' ma 'befi, hin te da dāha, ne ga hanba'a dá unni,” bi 'yena. ²⁷“Ne nu'u him mi ndeje dan ts'ut'abi ua, ba sihu, gui secpahü yú 'yuga ua,” bi 'ɣen'a ra hmu büya, bi 'ɣen'a ra Jesús 'bu mi man ran t'uti.

Ra Jesús bi ɣarpü ja ra hnini Jerusalén

²⁸Ne nu'bu mi gua'a bi man ra Jesús, bi thopüya, ní mba bu Jerusalén. ²⁹Ne nu'bu mi ts'ütho da zom bu ja ra nyuni guepü i ja ra hnini Betfagé ne ra hnini Betania,

³⁰bi mbehni yoho yú xädi, bi 'yẽmbi:

—Ní mbe bu nán jombu ja ra hnini. Ne gui tĩmmi bu n'da ra t'uburu án thət'i bu ja ra nden'yu, ne xinga n'da ra ja'i ní hyuts'i. Bá xocui ne ba siui ua. ³¹Ne nu'bu 'bo'lo da 'yän'naui: “Hanja gní xocui ra buru,” gui 'yẽnu: “Nu'a ra hmu i hon'a ra buru,” gui 'yẽnu, bi 'yẽmp'u yoho yú xädi.

³²Ne bi mba buya, ne bi dın'a 'be'a xí xi'a ra Jesús. ³³Ne nu'bu mi xoc ra buru, bi 'yän'na rá mbeti:

—Hanja gní xocui na ra buru, bi 'yẽmbi.

³⁴Bi dah yu xädi buya:

—Nu'a ra Hmu i honi, bi 'yẽn'u. Ne bi ndepe da zix buya.

³⁵Ne nu'u yu xädi bá si ra buru buya, ne bi gäspa yú coto bu ja rá xuthä ra buru ne bi hyuxa ra Jesús. ³⁶Ne nu'bu mi mba bu 'yu ra Jesús, nu'u yu ja'i 'bex bi mbøcua yú pahni bu ja ra 'yu ngue da thopu a ra Jesús. ³⁷Ne nu'bu mi gapu ja ra nyuni ní mba bu Jerusalén, gätho u min 'yohu nts'edi i mbafi, bin johya ne bi 'yẽspa Oja nangue yun t'ot'e nuixte bi nu. ³⁸Bi 'yẽn'u:

—Majapi ra ts'ut'abi bá ghe nangue rá thuhu ra Hmu. Ne din ja rán johya Oja yú mbui yu ja'i. Nuixtetho rá ts'edi Oja, bi 'yẽn'u.

³⁹Ne nu 'da'u yu fariseo bi 'yẽmp'a ra Jesús:

—Dami hecua ni xädi din he.

⁴⁰Pe nu'a ra Jesús bi 'yẽmp'u:

—Nu'bu ga hecpä yu ngue i ẽspa Oja, pe go da 'yẽspa Oja ya yu do bongua, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Ra Jesús bin zoni nangue yu ja'i 'bapu ja ra hnini Jerusalén

⁴¹Ne nu'bu mi hyän bu ra hnini Jerusalén a ra Jesús, bin zoni. ⁴²Ne bi 'yẽn'a:

—Min ndegä ngue xquí pahmbu a dí yan'ahu bu ja ran unbi mazai, pe hin gán nde gá pahmbu, pe nuya him man zä, nguetho tengu'bu njo'mi ni däh. ⁴³Ne da zøn ra pa ba eh nin suiü di mbät'a ni hninih ne njon da zä da bøni ngue din yäni, ne gan tunhdü u buya. ⁴⁴Ne gätho ahü ngue guí 'buhmbu nü, da hyo ahü ne da guah ni hninih. Ne da mba nso't'i, ne xinga n'da ra jado da gopu. Nguetho nu ahü xingui ts'u gá pahmbu a ra pa xtí pø ahü Oja, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi hyøn'a thi yu mbä bu ja ra danija

⁴⁵Ne nu'a ra Jesús buya, bi mba bu ja ra danija ne bi hyøn'a thi gätho yu mbä mi 'bapu. ⁴⁶Ne nu'a ra Jesús bi 'yẽmp'u:

—I mam bu ja rám hman Oja: “Í thø'a ma ngu ngue da mba nthandegä bu,” i ẽn Oja. Pe nu ahü gá 'yøpadahu tengu'bu ra hyädo guepu nín 'yan'u yu be, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Bi t'ømanho a bi man ra Jesús

⁴⁷Nu'a ra Jesús thocua thoho min xänbate bu ja ra danija. Pe nu'u yu ngurpa mbäja, ne yu xänbate nija, ne yu dəc'yei, min nde da hyo'a ra Jesús. ⁴⁸Pe hin'yü 'be'a da 'yøt'e ngue da hyo. Nguetho gätho yu ja'i bi 'yürpa ra güenda 'be'a bi man ra

Jesús. Njon bin nde bi ʉ't' yú mbúi ʉ 'da.

Rán t'èdi ra Jesús

20 Ne nu ra Jesús n'da ra pa bi xánba yu ja'i bu ja ra ðanija nangue ran ho ma'da'yo. Ne'ʉ yu ngurpa mbäjä ne yu xánbate nija, ne yu ðaɕ'yei, gátho bi zòm bu. ²Ne bi t'än'na ra Jesús:

—Hanja sä guí ø't'e 'be'a guí ø't'e. To'o bi 'da'a nin t'èdi, bi 'yembi.

³Pe nu ra Jesús bi ðati:

—Necä, ga än'nahʉ, ⁴to'o bi un rán t'èdi ra Xuua ngue bi 'yøt' ran xixya, hague Ojä uague yu ja'i, bi 'yena.

⁵Pe nu'ʉ bin 'yänzehe ʉ 'be'a dí ðati. Ne bi 'yense:

—Nu'bu ga ɛmfʉ ngue Ojä bi un'na rán t'èdi a ra Xuua, ne da 'yɛnjʉ büya: “Hanja hin gá 'yɛɕ'yeihʉ 'bu.” ⁶Pe nu'bu ga ɛmfʉ, yu ja'i thoho bi un rán t'èdi, dí bat'adoju yu ja'i nguetho xun ngu yu ja'i ɛɕ'yei rá pøngahya Ojä ra Xuua, bin 'yɛmzehe ʉ.

⁷Janangue'a bi t'ɛmp'a ra Jesús:

—Hin dí pəhmbe to'o bi un rán t'èdi ra Xuua, bi 'yenthó.

⁸Necä hin ga xi ahʉ to'o bi 'dacä ran t'èdi ga øt'ä 'be'a dí øt'ä, bi 'yena.

Ran t'uti yu ts'ombefi

⁹Ne bi xih man'da ran t'uti a ra Jesús, bi 'yena:

—Mí 'bu'a n'da ran 'yohʉ bi 'yøt'a n'da ra nuandät'o, ne bi hmit'i 'da yu mbefi. Nu'a rá mbeti bi mba n'danni büya, ne nya'atho bám 'bʉpʉ. ¹⁰Ne nu'bu mi zøn yu pa da thʉc yun dät'o, nu'a rá mbeti bá

pehna n'da rá 'yɛhe da duspa 'da yún dät'o, ngue'a án yəhʉ a. Pe nu'ʉ bi zocpa a ra nuandät'o, bi mbemba thoho ra 'yɛhe ne bi 'yet'i, xín te bi unni. ¹¹Ne ná yoho rá 'yɛhe bá pehna rá mbeti ra nuandät'o, pe ngutho bi 'yørpa ra 'yɛhe, ne'a bi mbemba thoho mahøn'a, bi 'yer büya ne nte bi unni. ¹²Ne ná hyu rá 'yɛhe xø bi mbehni mahøn'a a ran 'yohʉ, ngutho bi t'ørpe, bi unba yu mbefi ne bi 'yet'i, xíngui ts'ʉ bi unni.

¹³Ne nubüya, nu ra mendät'o bi bɛni 'be'a da 'yøt'e. Ne bi 'yena: “Masque ga pehn'na ma ts'unt'ʉ, dadí huɛqui, xøhma da numansu na,” bi 'yense. ¹⁴Pe nu'bu mi nurpa rá ts'unt'ʉ ʉ yu mbefi, bi mam büya ngue da hyo, bi 'yɛn'ʉ: “Mbähä ga hohʉ rá ts'unt'ʉ, janangue da zä ga cosehʉ ra nuandät'o,” bi 'yɛn'ʉ. ¹⁵Janangue'a bi zix pʉ ma'ueni, bi hyøn'a thi ra ts'unt'ʉ, ne bi hyo bu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ne xø bi 'yän'dʉ yu ja'i mi 'bäpʉ:

—'Be'a guím bɛmhbu da 'yøt'a rá mbeti ra nuandät'o ya, bi 'yena.

¹⁶Pe dí xi ahʉ, ba ɛsɛ ne da hyo'ʉ, ne n'dan'yo di un'na rá nuandät'o büya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ne nu'bu mi 'yø'ʉ yu ja'i 'be'a bi man ra Jesús, nu'ʉ bi 'yɛn'ʉ:

—Ojä da 'yøt'e hin din ja a guím ma, bi 'yɛn'ʉ.

¹⁷Pe nu'a ra Jesús bi hyɛt'ʉ, ne bi 'yembi:

—Pe 'be'a nam bøn'a rá m hman Ojä nt'o't'i maya'bu 'bu, ngue i ɛna: Nu'a ra do bi bunt'ʉ yu gado 'bu mi hyøh ra ngu, gue'a ra do man'da mahyoni, tengu thoho yu guangu, i ɛm bu ja rá m hman Ojä.

¹⁸Ne tengu'bu da guesegä a ra do i hmam bu. Hønt'a go to'o hingui ɛc'yeigui, din unbazehɛ, tengu'bu da dąng bu ja ra do din tani, ne go ga sɛmpä a tengu'bu ra do da zɛ'mi ne da 'yɛt'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

**Bin t'än'na ra Jesús 'bu din
jut' ra renta ogue hin'na**

¹⁹Nu yu ngurpa mbäjä ne yu xänbate nijä 'bu mi 'yø'a ran t'uti bi man ra Jesús nanguɛ'u yu hyote mbɛfi, min nde da got'a fädi ra Jesús, nguetho bi bađi tengu'bu guesɛ u yu hyote mbɛfi u yu mbäjä ne yu xänbate nijä. Pɛ him bi got'i nguetho bi zutho yu ja'i.

²⁰Janangue bi bɛm mahøn'a bɛya ne bi mbɛhni 'da yun 'yohu ngue da 'yän yun t'änni a ra Jesús, n'dahma din ja 'be'a sä dí fent'a ra Jesús ngue di dä bu 'buh ra ts'ut'abi. ²¹Ne nu'u yun 'yohu bi xi a ra Jesús:

—Xänbate i, dí pąhmbe hønt'a majuani guí ma. Ne dí pąhmbe guí xänbi xun ho hønt'a go to'o má ja'i ne hin guí huahni to'o guí xänbi, pɛ guí xifi xun ho nanguɛ Oja. ²²Dami xije ya, ha din theui man t'ɛdihɛ bi 'daju Oja 'bu ga juthu ra renta a ra ts'ut'abi Roma, uague hin'na, bi 'yɛn'u.

²³Pɛ nu'a ra Jesús mi pađi i ts'ämhyä thoho. ²⁴Ne bi 'yɛmp'u:

—Hanja gní 'yängui, xi ni mbeti gní juthu ra renta ra ts'ut'abi, gan nugä, bi 'yɛna.

Ne bi un bɛya.

—To'o rá pøte ne rá thuhu i cuat na ra mbeti, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ne nu'u bi 'yɛn'u:

—Rá pøte ne rá thuhu ra ts'ut'abi Roma i cuat na.

²⁵Bi dąh ra Jesús bɛya ne bi 'yɛmp'u:

—Nu'a rá mbeti ra ts'ut'abi Roma, gui un'na. Nu'a xin rá mbeti Oja, gui un'na Oja a, bi 'yɛmp'u.

²⁶Janangue nu yun 'yohu him bi zä xtä hyät'a ra Jesús, pɛ bi hyonya thoho u 'be'a bi man'a ra Jesús.

Ran t'änni 'bu da ndants'u xun du

²⁷Ne nu'u 'da yu saduceo, bi zøm bu 'buh ra Jesús, gue'u hingui ɛc'yei da ndants'u xøn du. Nu'u bi 'yɛmp'a ra Jesús:

²⁸—Nu'a ra Moisés bi 'daju n'da man t'ɛdihɛ ne bi 'yɛna: “Nu'bu bi du n'da ran 'yohu ngue mi 'buh rá xisu ne njo'o yú t'uhni, nu'a rán 'yohu da zinba a rá xisu. Ne nu'a rá mbädi t'uhni dim 'bui, da thuspa rá thuhu a ran 'yohu bi du ne da'yɛmbi rá ta a,” bi man ra Moisés.

²⁹Pɛ gue'a ga än'nahe. Bim 'bui yoto yun 'yohu din 'yohu zehɛ. Nu'a ra mbädi n'yohu bi zin'a n'da ra xisu, ne m'bejua bɛya bi du a ran 'yohu ne him bim 'buh rá t'uhni.

³⁰Ne nu'bu mi du ran 'yohu bɛya, ná yoho rán 'yohu bi zin'a ra xisu mahøn'a, ne xø bi du a. ³¹Ne xø bi zin'a man'da rán 'yohu bɛya, 'da'ingu bi 'yøt'u gätho yoto yun 'yohu, gätho bi du ne xinga n'da bim 'buh yú t'uhni. ³²Mbejua bɛya, bi duse ra xisu, bi 'yɛn'u. ³³Nuya, dami xije 'be'a din ja a ra pa da ndants'u xun du. To'o da 'yɛmbi rá xisu a ra xisu, nguetho gätho yoto bim 'buhmbu ra xisu ua ja ra häi, bi 'yɛn'u yu saduceo.

³⁴Ne nu'a ra Jesús bi dađi:

—Hønt'ua ja ra häi din that'u yu ja'i. ³⁵Ne gätho to'o yün sähu da

mba bu mahçts'i 'bu bi ndants'u xun du, ne him man ja ran thaçti bu.

³⁶Nguetho da gohi tengu tho yám 'behni Oja u, ne him man da du bu. Ne ma'da'yo da gohi 'bu bi xoxa Oja u ngue yú t' uhnise Oja u.

³⁷Pe ne'a ra Moisés bi ma da ndants'u xun du 'bu mi 'yo't'i 'be'a bin ja, nu'bu mi nu mí zø ra za 'bu maya'bu. Ne i mam bu ngue nu Oja rá Oja ra Abraham ne ra Isaac ne ra Jacob, ne nu'u, ná ya'a thoho xí du u 'bu mi 'yemp'a Oja ra Moisés.

³⁸Ngubu bi ma nguetho guexta'a i 'buh yú mbui. Nubu na nu Oja 'da'ingutho 'bu i 'bu'a n'da ogue xun du n'da. Guexta'a i jatho yú te u xun du, bi 'yèn'a ra Jesús.

³⁹Ne nu'u 'da yu xänbate nija, bi 'yemp'a ra Jesús:

—Emme xun ho a gá ma, bi 'yèn'u.

⁴⁰Ne nu'u yu saduceo ya him mi sä da 'yän mi'da yun t'änni.

To'o räm bom'beto a ra Cristo

⁴¹Ne nubaya, bi 'yèn'a ra Jesús:

—Hague nán zä guí emfu ra

Cristo räm bom'beto ra David a.

⁴²Nguetho bi manse ra David bu ja ra søcuu bi 'yo't'a:

Nu'a Oja bi 'yemp'a ma Hmu:

“Hyucua ga conhui ma ts'edi,

⁴³gue'bu go dá tapä gätho u nin suihu,” i en Oja, bi 'yèn'a ra

David 'bu mi ma nangue ra Cristo.

⁴⁴Hanja i embi rá Hmu, ne räm bom'beto a, bi 'yèn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hinga gue'a bu nán xänbate u yu xänbate nija

⁴⁵Nu'a ra Jesús buya, ní jat'a nyahu yú xädi, gätho mi 'bäpu mi

øde 'be'a bi man ra Jesús. Bi 'yemp' u buya:

⁴⁶—O guí urpahü masu 'be'a da man'u yu xänbate nija, nguetho i he yú mbapahni xum hmadi ngue da t'çspi, ne emme di ho da mba ma zengua ngue da 'yçspa yu jã'i. Ne emme i honi da hyupu ja yun thuts'i xun ho bu ja yu nija, nepu ja yun sihme. ⁴⁷Ne i siyabi 'be'a i pe'ts' yu xisu xun du yün ndø, ne i tunba yú ngu, ne ní jat'i nya'a thoho i yahu Oja bu ja yu nija. Pe nu'u, man'da xun utho ran unbi da nu, bi 'yèn'a ra Jesús.

Nu'a ran t'unni man'da di muui

21 Nu'a ra Jesús mi 'bäpu ja ra danija ne bi nu yu membeti i cät yú mbeti bu ja ra huada, ngue rán t'unni Oja. ²Ne bi nu n'da zu hyoya xisu bi gärpu yoho yu t'uc'axt'i. ³Nu ra Jesús bi 'yemp'u mi 'bäpu buya:

—Majuqani dí xi ahü, nuna ra hyoya xisu man'da di muui bi uni xinda gue'u gätho mi'da. ⁴Nguetho gätho yu membeti 'bu ya bi gät'a n'da ra mbeti ja ra huada, pe ya mbongui thoho yú mbeti, pe nu'a zu hyoya xisu, bi uni gätho mi ja, xingui ts'u bi bongui 'be'a da hyonse, bi 'yèn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a din ja ra danija

⁵Nu'a ra Jesús mi ø'a man yu jã'i: “Mahotho ra danija, ne mahotho yun t'unni i zupu.” Pe ra Jesús bi 'yemp'u:

⁶—Nuna gätho guín nuhu ya, da zøn ra pa hin te din ja ua, xingui ts'u da bonga n'da zu xequi ngue hin da yø't'e, bi 'yèn'a ra Jesús.

Ran unbi din ja ua ja ra häi

⁷Ne nu'u 'da yu ja'i mi ø'a bi man ra Jesús, ne bi 'yänni:

—Gra xänbate i, nda'a ní pa din ja a guím ma, 'be'a ní hmepya din ja sä ga paḥmbe.

⁸Ne nu ra Jesús bi 'yemp'u:

—Dami jamansu 'be'a guí ěc'yeihü. Nguetho da zøn ra pa ba ģh yu hyäte da hyä ahü: “Nugä drá Cristogä,” da 'yēn'ahü. Ne da 'yēn'u: “Ya bi zøn ra pa ran zegui,” da 'yēn'u. Pe o guí ěc'yeihü 'be'a da man'u. ⁹Ga xi ahü 'be'a gätho din ja ua ja ra häi gue'bu go ba ěcä mahøn'a. O guí suhü 'be'a gui 'yøhmbü, nguetho din ja yu ḁsui, ne yu ja'i hinga 'da'angu da bēni. Pe hinga gue'bu ran zegui din ja u, bi 'yēn'a ra Jesús.

¹⁰Ne xø bi 'yēna:

—Ne 'da'a n'danni yu häi din ja yu sui. Ne din suse n'da ngu n'da yu ts'ut'abi. ¹¹Ne din ja yu 'yāmhäi nts'utho, ne din ja ra ḁathu, ne ra ḁagehe, ne din ja yu hmepya nts'utho bu mahęts'i.

¹²Pe hin nín ja a dím mangä 'bu bim fent'ahü ne da mba ma un'ni ahü. Ne da ts'ix ahü bu ja yu nija, di un'nahü bu. Ne da mba ma ḁä ahü bu 'buh yu ts'ut'abi nepu 'bu'u ja yú ts'edi. Gätho ngubu da t'øt'ahü ngue guí tengahü. ¹³Pe nu'bu da ts'ix ahü bu, da zä gui mamhbü bu ran ho ma'da'yo. ¹⁴Ne 'yo gadín 'yomfēnihü 'be'a gui mamhbü 'bu bi mba ma juān'ni ahü.

¹⁵Nguetho nugä, ga bēn'nahü 'be'a da zä gui mamhbü ra ora gam 'bähmbü bu. Ne nu'a ga bēn'nahü, xinga n'da nin suihü da

zä da ḁati 'be'a gui mamhbü bu. ¹⁶Ne madague'bu, ni tahü ogue ni mbehü, ogue ni cuhü, ogue ni menihü, ogue ni amigohü, pe guemhma di ḁä ahü bu 'buh yu ts'ut'abi. Ne 'da'ahü da tho ahü ngue guí ěc'yeigahü. ¹⁷Ne gätho da ts'an ahü nanguecä. ¹⁸Pe o guín suhü nguetho xinga n'da ni xtāhü dim 'bepu ja ni yaḥü. ¹⁹Pe nu'bu gui hyäthü yun unbi, Oja di 'da ahü ra te mazai, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a din ja ra ḁahnini Jerusalén

²⁰Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yēna:

—Nu'bu guin nuhü xí mbät ra hnini Jerusalén yu dofui, gui paḥmbü mi ts'utho da guah ra hnini. ²¹Ne nu'bu bin ja bu Njerusalén, gätho u 'bupü ja ra xequi Judea xun ho 'bu da 'dagui da mba bu ḁapo bu ja yu nyuni. Ne'u i 'bupü ja ra hnini, xun ho 'bu da böni, ne gätho i 'bupü ḁapo hin da 'yēna da mba bu ja ra hnini. ²²Nguetho gue'a ra pa di un rán unbi Oja u, ne gätho din ja tengu tho i mam bu ja rá hman Oja din ja. ²³Ne nu'bu bin ja a, huęcate u in ha't'uhni, ne'u gätho u 'buh yú 'uere. Nguetho ndumbüitho rán ts'embi Oja din ja ua ja ra häi ne xun ngu yun unbi da nu yu ja'i. ²⁴Ne nu'u 'da'u dí mba ntho ra juai, ne nu'u mi'da da ts'ixpu n'danni yu häi ne da gohi tengu'bu i ofädi. Gue'u hing yu judío di ts'on na ra ḁahnini ne di manda ua, gue'bu go da zøn ra pa da hyānba yú ts'edi Oja, bi 'yēn'a ra Jesús.

'Bu bi zøn ra pa ba ģh ra Cristo

²⁵Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yēna:

—Nu Oja da 'yøt' yu hmeþya bu ja ra hyadi, nepu ja ra zana nepu ja yu sò. Ne yu ja'i 'bucua ja ra häi emme din su'u 'bu da 'yøde nts'edi da 'yen ran dahi yu deja. ²⁶Ne emme da güent yú mbui nangué ra mbidi din ja. 'Ne da zu 'bu da beñi 'be'a din ja gätho ua ja ra ximhäi. Ne gätho 'be'a bí ja bu mahets'i di 'yañi. ²⁷Ne nu'bu bin ja a dí xi ahü, 'bex gua ecä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ba ecä bu ja yu güi, ban 'yo'be ma ts'edi xun ngu ngue dán nuixtegä. ²⁸Ne nu'bu gán nuhü da mbüdi din ja, dami hyuthu nzambui ne gui ndøs'hü mahets'i, nguetho ba eh ni pørpatehü da yan ahü, bi 'yen'a ra Jesús.

²⁹Ne man'da bi man ra Jesús ngue bi man'a n'da ran t'uti, bi 'yena:

—Gan 'yomfënihü ts'u 'be'a di ja ra za ra higo ne'u mi'da yu za. ³⁰Nu'bu guín nuhü i pøx yú paxi yu za, guí pañmbü 'bex ba eh yu pa xum pa. ³¹Ngutho 'bu bi mbü'a dí xi ahü, gui pañmbü mi ts'utho di manda rá ts'edi Oja ua büya.

³²Majuani dí xi ahü, nu yu ja'i 'bucua ya, hinga gätho xtí du 'bu bi mbüdi din ja a dí xi ahü. ³³Nu bu mahets'i ne ra ximhäi da guadi, pe nu'a mam hmangä hin da gua'a, bi 'yena.

³⁴Janangué dami jamansu 'be'a guí øthü, o guín nde gui 'yøthü ni pähä zehëhü, ne hinga hønt'a guim bëmhbü nin sihmehü. Dami jamansu a gui 'yøthü, hin ga tñ'nahü ngue gdí øthü a 'bu bá pengä. ³⁵Nguetho njon da ba'a ra ora ba ecä, pe gätho yu ja'i 'bucua ja ra ximhäi da nu. ³⁶Dami tøm

thohohü ne thocua thoho gan yañu Oja, n'dahma din ja ni ts'edihü gui hyäthü yan unbi din ja. Nu'bu ngubü gui 'yøthü, hin gui pes' ni säñü 'bu gá 'bähmbü bu ja ma hmigä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yen'a ra Jesús 'bu mi xih yú xädi 'be'a gätho din ja.

³⁷Ne nu'a ra Jesús 'bu mi 'bupü Jerusalén, gätho yu pa mi xänba u yu ja'i bu ja ra danija. Pe nu'bu ra xui büya, mi pa bu ja ra nyuni Olivos. ³⁸Ne gätho yu xudi mi pa bu yu ja'i bu ja ra danija, da 'yø'a i man ra Jesús.

Bi hma da tho ra Jesús

22 Nuya mi ts'utho da zøn ra pa da ts'i ra hme hin'yü rá íxi. Gue'u yu pa ra dämpeti ran dābaxjua. ²Nu'u yu ngurpa mbäjä ne yu xänbate nija, mi honi 'be'a dí hyo ra Jesús. Pe mi su'u 'be'a da 'yøt' yu ja'i 'bu da hyo'a.

³Ne nu'a ra zithu bi yut' rá mbui ra Judas Iscariote, gue'a n'da rá xädi ra Jesús. ⁴Nu'a ra Judas bi mba, bin yañu yu ngurpa mbäjä ne yu hmu dofui, ne bi xifi 'be'a da 'yøt' 'bu di dä'a ra Jesús. ⁵Nu'u bi hyu yú mbui 'bu mi man'a ra Judas 'be'a da 'yøt'e. Ne bi xifi da gut rán zäbi ra Judas. ⁶Ne nu ra Judas büya, bi dø'ma ra ora 'bu njongui 'bupü yu ja'i ngue di dä'a ra Jesús.

Rán sihme ra Hmu

⁷Ne mi søn ra pa bin ja ra dants'ihme i ts'i ra hme hin'yü rá íxi, ne i ho ra t'ude'yo. ⁸Ne nu'a ra Jesús bi mben'na ra Pedro ne ra Xuua ne bi xifi di hoc ran sihme ran dābaxjua, da zi 'bu bin de. ⁹Nu ra Pedro ne ra Xuua büya:

—Hapɔ guín nde ga hoc'be, ɛn'ɔ.

¹⁰Nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɔ:

—Nu'bu gán 'youi bu ja ra ndenhnini ne gui nuui n'da ran 'yohɔ i tu n'da ra xaro ra dehe, dami tendui a ran 'yohɔ, ne gui cut'ui bu ja ra ngu da yɛt'a. ¹¹Ne gui xihmi a ra mengu bu: “Nu'a ra xánbate bá penga'be ngue gui xic'be hapɔ i ja ra cuarto ngue ga ságáhe ra dɔnsihme,” gui 'yɛnui.

¹²Ne nu'a ran 'yohɔ da zix aui bu magats'i hapɔ i ja ra cuarto xɛn ndoho. Guepɔ gui hocui rán sihme ran dɔbaxjua, bi 'yɛmp'ɔ yú xádi.

¹³Nu ra Pedro ne ra Xuua bɔya bi mba bi dɔni tengutho bi man'a ra Jesús. Ne bi hocpɔ ran sihme bɔya.

¹⁴Nu'bu mi zɔn ra ora bɔya, nu'a ra Jesús ne mi'da yú xádi bi zɔm bu ne bin sihmeɔ. ¹⁵Nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɔ yú xádi:

—ɛmme dán ndegá ga sihu na ran sihme ran dɔbaxjua 'bu di 'bedi ga tugá. ¹⁶Ne dí xi ahɔ, him man'dandɔ ga sigá na ran sihme jague'bu bi zɔn ra pa ngue gán yámhbɔ xɛn ho 'bu gám 'buhmbɔ bu di manda rá ts'edi Ojɔ.

¹⁷Nu ra Jesús bɔya bi deca n'da baso ra vino ne bi un ra jamadi Ojɔ, ne bi 'yɛmp'ɔ yú xádi bɔya:

—Dami comhbɔ na po na ra baso, gui sihu. ¹⁸Nguetho dí xi ahɔ, hin ga sigá mahɔn'a asta gue'bu go da zɔn ra pa di manda ua rá ts'edi Ojɔ xɛn ho.

¹⁹Ne nubɔya, bi hyɔc ra hme ne nu'bu mi gua'a bi un ra jamadi Ojɔ bɔya, bi xeni ne bi darpa ɔ yú xádi, bi 'yɛna:

—Nuna ra hme na, ma ngɔc'yeigá na, ga ungá nangué ahɔ. Ne n'dandɔ

ngu n'dandɔ 'bu guí sihu, guim bɛnjɔ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁰Ne nu'bu mi guadi bin sihme ɔ, nu ra Jesús bi dec'a ra baso ra vino ne bi un'dɔ yú xádi ne bi 'yɛmp'ɔ:

—Nuna, ran hoqui ma'da'yo, guehna nam bɔni ma jigá ngue bi hoc'a ra 'da'yo'yu bi 'yɔt'ahɔ Ojɔ na, bi 'yɛna.

²¹Pe dí huhmbɔ ua n'da di dágá.

²²Ne nugá, ngue dán ja'igá ua ja ra ximhái, da thogá, ngue gue'a bi zánd Ojɔ, pe í huɛhi maha a di dágá, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²³Nu yú xádi, 'bex bin 'yánzehe to'o di dá'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma to'o dim 'bet'o

²⁴Ne man'da ran junt'i bi 'yɔt'ɔ yú xádi ngue to'o dim 'bet'o nanguese ɔ. ²⁵Pe nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɔ:

—Nuua ja ra hái, nu yɔ ts'ɛt'abi ne'ɔ i ja yú ts'edi, xɛn he i ɔrpa yɔ ja'i 'bu di manda ɔ, i ɔt'e yú 'yɛhe ɔ, ne i t'ɛmbi xɛn ho a i ɔt'e. ²⁶Pe nu ahɔ, hin gan jahɔ bu. Nu'a to'o dim 'bet'o, da 'yɔt'e dim 'bejua thoho. Ne nu'a to'o din ngúrpi, da 'yɔt'e din 'yɛhe thoho a. ²⁷Nu yɔ hmu 'bɔcua ja ra hái, hin dim pe'ɔ, pe gue i tɔ'mi da mbep'ɔ yú 'yɛhe, pe nugá madague dí m mugá, pe dí ɔt'á ngue ni 'yɛhegahɔ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁸Ne man'da bi xifi, bi 'yɛna:

—Pe nu'ahɔ, dán hyámhbɔ 'bu má nugá yɛn ɔnbi ua ja ra ximhái. ²⁹Janangué ga 'da'a nin t'ɛdihɔ, tengutho bi 'dacá ma Ta. ³⁰Ne nu'bu bi zɔn ra pa ga ɔt' ran ts'ɛt'abi, 'darpɔ dan johyahɔ, ne gui comhbɔ ma ts'edi gui jaɔnbahɔ ma mi'israhelɔ, dyú judíohɔ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

**Ra Jesús i pađi 'be'a
da 'yøt'a ra Pedro**

³¹Ne bi t'ęmp'a ra Pedro:

—Ma zü Pedro, nu'a ra zıthü bi 'yäh ran t'ędi ngue da zä'a ni mbuihü, in nde ahü gan 'uęxthü tengu'bü i 'uęxt ran dađi yú häi ra trigo. ³²Pe nugä, ya dá äp ma Ta him má zä gui pumbęni ni t'ęc'yeihü. Ne nu'bü gán 'yomfęni ts'ü, gui 'yęc'yei xün ho mahøn'a, ne gui zerpa yú mbui ni mi'yęc'yeihü, bi 'yęmbi.

³³Ne nu'a ra Pedro bi dađ püya:

—Nugä, ga ten'na i madague dan ofädiui ogue ga tuui, bi 'yęna.

³⁴Bi da'a ra Jesús büya:

—Gra Pedro, dí xi'i, nu'bü hin ní mbah ra øni, ná hyundi xquí cøngui, bi t'ęmp'a ra Pedro.

**Ra Jesús bi ma mi ts'utho
da nu ran unbi**

³⁵Xø bi 'yęmp'ü yú xädi büya:

—Nu'bü ra mbüdi dá pen'nahü bü gá mamhbü ran ho ma'da'yo, ne hin te gá hyäxhü. 'Be'a gá 'yøthü, ha bin ja 'be'a gätho gá hyomhbü, uague hin'na.

Ne gätho yú xädi bi 'yęna:

—Hin te dá 'behmbe.

³⁶Pe nuya n'dan'yo gui 'yøthü, gui tux ni buxahü, ne gui hyäx ni mbetihü. Ne nu'bü hin'yü ni espadahü, gui pä ni pahnihü gui tämhü n'da. ³⁷Nguetho i jatho din jagä tengu i mam bü ja rá hman Oja, i ęm bü: “Yü ja'i da 'yęmbi ra ts'om'bäi a,” i ęm bü ja rá hman Oja nanguecä, bi 'yęn'a ra Jesús.

³⁸Ne nu'ü yú xädi bi 'yęmbi:

—Gra Hmu, i jaje yoho yü espada, bi 'yęn'ü.

—Dí gua'ü, bi 'yęn'a ra Jesús.

**Ra Jesús in yaui Oja bü
ja ra nyuni Olivos**

³⁹Nu'a ra Jesús büya, bi bøm bü ja ra cuarto mi sihme ü, bi mba bü ra nyuni Olivos, bi mbähä yú xädi. ⁴⁰Ne nu'bü mi zøm bü, nu ra Jesús bi 'yęmp'ü:

—Dami 'yäfü rá ts'edi Oja gue da zä gui hyäthü yün ts'äte ra zıthü, bi 'yęmbi.

⁴¹Ne nu'a ra Jesús bi 'ue'i ts'ü bü mí 'bäh yú xädi, ne bin daňyahmu, bin yaui Oja. ⁴²Ne bi 'yęna:

—Ma Ta'i, nu'bü ni pähä, dami japi ngue hin ga sigä a ra mbohi gá sänni ga sigä, pe hin dín nde ma pähäzche pe go ni pähä dín nde ga øt'ä, bi 'yęn'a ra Jesús.

⁴³'Bex bi nequi bü n'da rá m 'behni Oja mahęts'i ngue bá hanba a í zerpa rá mbui. ⁴⁴Pe nu'a ra Jesús ęmme bi du rá mbui, ne man'da nts'edi bin yaui Oja. Xøgue ra ji a rá xänthe mi täpü häi.

⁴⁵Ne bi ndants'a ra Jesús büya, bi mba bü 'büh yú xädi. Pe nu'ü, gätho min äha nguetho bi güent yú ja'i ü nangue ra dumbui mim bęni.

⁴⁶Nu'a ra Jesús bi 'yęmp'ü:

—Hanja gnán ähmbü. Dami nuhmbü, gan yähu Oja janangue'a da zä gui tähmbü rán ts'äte ra zıthü, bi 'yęmbi.

Bi fent'a ra Jesús

⁴⁷Ne nu'bü min yähu yú xädi, 'bex bá ępü n'da nets'i yü ja'i, ne bá 'bet'o ra Judas, gue'a n'da rá xädi ra Jesús. Ne nu'a bi zøm bü 'büh ra Jesús ne bi züspa rá 'yogu 'bü mi zengua. ⁴⁸Pe nu'a ra Jesús bi 'yęmbi:

—Grá Judas, ha ran ts'u'ts'i guí dägüi, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yæn'a ra Jesús.

⁴⁹Ne nu'u mi'da yú xädi 'bu mi nu 'be'a bin ja, bi 'yän'na ra Jesús:

—Ha ga japähe ma espadahe, æn'u.

⁵⁰Pe him bi dø'mi 'be'a da si'a n'da u, 'bex bi zecua rán 'yeizagu rá 'yæhe ra ngurpa mbäjä. ⁵¹Pe nu'a ra Jesús 'bex bi hecua yú xädi:

—O guí øthu a, bi 'yæmbi.

Ne 'bex bi hocua mahøn'a a rá zagu a ran 'yohu. ⁵²Ne nu'a ra Jesús 'bex bin yahu yu ja'i ngue bá æhe da zits'i. Min 'yohu yu ngurpa mbäjä ne yu ngurpa mbädi bu ja ra danija, ne mi'da yú ngurpi yu judío. Ne bi 'yæmbi:

—Ha drá bggä ngue guá hahu ni espadahu ne ni zahu ngue gui sixcahu, bi 'yæna. ⁵³Hanja hin gá bentcahu bu ja ra danija, ne zant'a min xänbategä bu. Pe nuya bi zøn ra ora din ja a bi zänd Ojä ne n'da ora thoho gui taju, ne'a ra damants'o n'da ora thoho da daqui, bi 'yæn'a ra Jesús.

Ra Pedro bi gøn'a ra Jesús

⁵⁴'Bex bi fent'a ra Jesús ne bi ts'ixpu ja rá ngu ra hmumbäjä. Ne nu'a ra Pedro bi denni a na 'bejua thoho. ⁵⁵Ne mi zø bu n'da ra sibi bu mbo rá mbät'i rá ngu ra hmumbäjä. Ne nu ra Pedro madin taspihu bu yu ja'i. ⁵⁶Ne mi 'bäpu n'da ra hmute ngue ra 'yæhe bu. Ne nu'bu mi nu'a ra Pedro, bi 'yæna:

—Nuna ran 'yohu hucua, min 'yohu ra Jesús.

⁵⁷Pe nu'a ra Pedro bin cøni, ne bi 'yæna:

—Nu'i grá xisu, xøgue hin dí paçä to'o a guí ma, bi 'yæna.

⁵⁸Nu'bu mi tho n'da zu t'u ora, n'da ran 'yohu bi nu'a ra Pedro ne bi 'yæmbi mahøn'a:

—Nu'i grán 'yohu, gue'e gmin 'yohu ra Jesús.

Pe nu'a ra Pedro bin cøni:

—Hinga guecä, bi 'yæna.

⁵⁹Ne nu'bu mi thoh man'da ora, xø man'da ran 'yohu bi 'yæmbi:

—Nugä, dí paçä na ran 'yohu.

Guehna n'da rá xädi ra Jesús.

Nehna ra mengu Galilea na, bi 'yæna.

⁶⁰Pe nu'a ra Pedro bi ðati:

—Nu'i grán 'yohu, hin dí paçä 'be'a guím ma, bi 'yæna.

Ne 'bex bi mbah ra øni buya.

⁶¹Nu'a ra Jesús 'bex bin yegui ne bi hyant'a ra Pedro. 'Bex bi bæn'a ra Pedro xí xi'a rá Hmu, ngue bi 'yæmbi: “Dí paçä nu'bu hin ná mbah ra øni, hyundi xquí cøngui,”

ngue xí 'yæmbi. ⁶²Ne nu'a ra Pedro buya, bi mba bu thi ne bin zoni, bi bænman'u 'be'a bi 'yøt'e.

Ra Jesús bi t'uspi

⁶³Ne nu'u yun 'yohu mi fä'a ra Jesús, bin uspate tho'u. ⁶⁴Ne bi gorpa rá dä ra Jesús, ne bi mbemp' puya, ne bi 'yæmp'a ra Jesús:

—Grá pøngahya, xije to'o bi mbep'a'i, bi 'yæmbi.

⁶⁵Ne æmme xun ngu ran ts'o bi xi'a ra Jesús.

Ra Jesús bi juanba yú ngurpi yu judío

⁶⁶Ne nu'bu mi hyax puya, bim peti bu yu daç'yæi, ne yu ngurpa mbäjä, ne yu xänbate nija. Ne nu'u bi zixpu madím peti gätho yú ngurpi yu judío, ngue di juanba ra Jesús. Ne bi 'yæmp'a:

⁶⁷—Dami xije ya, ha majuañi gue'e grá Cristo, rá Thahni i Oja.

Ne nu'a ra Jesús bi dąti:

—Madague'a ga xi ahų, hin gui 'yęc'yęigahų. ⁶⁸Ne ngutho'bu ga ąn'nahų n'da ran t'ąnni, hin gui thąhmbų, bi 'yęn'a ra Jesús. ⁶⁹Pe nuya, bi zón ra ora ga com'be rá ts'edi Oja nuixte thoho, nugą ngue dán ja'igą ua ja ra ximhąi, bi 'yęn'a ra Jesús.

⁷⁰Ne nu'ų mi hupų bi 'yąnni:

—Ha gue'e rá Ts'unt'ų e Oja 'bų.

Ne nu'a ra Jesús bi dąti:

—Gue'a guí mamhbų, bi 'yęna.

⁷¹Pe nu'ų buya, 'bex bi 'yęn'ų:

—Hingui jatho ga homhbų mi'da yų testigo, nguetho ya bin juąnzehę, ne dá ọhmbų a bi ma, bi 'yęn'ų.

Ra Pilato bi juąnba ra Jesús

23 Janangue'a bi ndants'ų, bi zix'a ra Jesús bu 'bųh ra ts'ut'abi Pilato. ²Ne gątho ų bi yąp'a ra Jesús. Ne bi 'yęmp'a ra Pilato:

—Nuna ran 'yohų i 'bącua, ęmme i hąt yų ja'i, ne bi xih yų ja'i ngue hin dín jut yų renta im man ra ts'ut'abi Roma, ne bi manse ngue guesę ra Cristo, ra hmuts'ut'abi na, bi 'yęn'ų madí yąp'a ra Jesús.

³Ne nu'a ra Pilato buya, bi 'yąn'na ra Jesús:

—Ha majuañi gue'e rá hmuts'ut'abi yų judío.

Ra Jesús bi dąti:

—Gue'a gą ma, bi 'yęn'a ra Jesús.

⁴Nu ra Pilato buya bi 'yęmb yų ngurpa mbąja ne yų ja'i mi 'bąpų:

—Xínga n'da ra ts'oqui dá tįnbą na ran 'yohų, bi 'yęna.

⁵Pe ęmme man'da nts'edi bi man'ų yų yąpate:

—Nuna ran 'yohų bi du'ma n'da ran heque nangue 'be'a bi xąnba yų ja'i. Gue'a bi 'yörpų ja ra hąi Galilea, nepų ra xęqui Judea, ne nuya bi zocua ja ra hnini Jerusalén, ngue da 'yöt'ua, bi 'yęn'ų.

Ra Herodes bi juąnba ra Jesús

⁶Nu'bu mi 'yode 'be'a bi man yų ja'i, nu ra Pilato bi 'yąnni:

—Ha ra mengu bu Galilea na ran 'yohų 'bų.

⁷Ne nu'bu mi bądi gue ra mengu bu Galilea a ra Jesús, bi manda da ts'ixpų 'bųh ra Herodes. Nguetho ra Herodes ra ts'ut'abi bu ja ra hąi Galilea, ne gue'a ra pa i 'bųpų ja ra dąhnini Jerusalén a. ⁸Ne nu'a ra Herodes, 'bų mi nu'a ra Jesús, bin johya, nguetho mi ọde 'be'a gątho mi ọt' ra Jesús, ne in nde da nu n'da ran t'ọt'e nuixte. ⁹Ne nu'a ra Herodes, xún ngu bi 'yąn yún t'ąnni, pe nu'a ra Jesús him bi 'yųrpatho ra güenda, xíngui ts'ų bi dądi. ¹⁰Ne hinga yatho mi 'bąh yų ngurpa mbąja, ne yų xąnbate nija, ne ęmme ts'edi bi mbafi, di yąp'a ra Jesús. ¹¹Pe nu'a ra Herodes ne yú dofui, ęmme bi denthoho a ra Jesús, ne xíngui ts'ų bi numansu'a. Ne nu'ų yų dofui bi het'a ra pahni tengu yú pahni yų hmuts'ut'abi, ne bi mbenh mahon'a bu 'bųh ra Pilato. ¹²Ne madín sųhmi a ra Herodes a ra Pilato, pe nu ra pa a, bin amigoui buya.

Nu ra Pilato bi manda dí ho ra Jesús

¹³Ne nu'a ra Pilato bi zon'du yų ngurpa mbąja ne'ų mi'da yú ngurpi yų judío. ¹⁴Ne bi 'yęmbi:

—Guá sihų na ran 'yohų 'bącua, ne gą xijų ra hyáte na. Pe xún ngu

yun t'änni xtá ändä ne xínga n'da ra ts'oqui dá t̄inbä na, bi 'yëna.

¹⁵Ne xínga gue'a ra Herodes bi ma xtán d̄inba n'da rá ts'oqui, ne bá pentho ua mahøn'a. Ne hin'yü 'be'a bi 'yøt'na ran 'yohü gue dí nu ran ðate. ¹⁶Nuya, ga manda da 'bei ne nubüya ga thøtho, bi 'yëna.

¹⁷Nguetho nu ra Pilato nzäi di thø'a n'da ra ofädi 'bü i ja ram peti ran ðabaxjua. ¹⁸Pe nu yü ja'i emme bi mbafi ne n'dat'a bi man ü:

—Dami hyo na ran 'yohü, ne go gui thø'a ra Barrabás, bi 'yë'nü.

¹⁹Ne nu'a ra Barrabás, ra hyodu a, ne mi ofädi nguetho bi parpa yü ja'i din sühmbü ra ts'üt'abi. ²⁰Pe nu'a ra Pilato, emme min nde di thø'a ra Jesús, ne bi zäpi din yähu yü ja'i mahøn'a. ²¹Pe nu'ü yü ja'i emme i mbafi. Ne bi 'yë'nü:

—Cuarpu ja ra pont'i, bi 'yë'nü.

²²Ne ná hyund̄i büya, bi 'yän'na ra Pilato:

—'Be'a ní ts'oqui bi 'yøt'na ra Jesús, xínga n'da ra ts'oqui xtá t̄inbä ngue dí nu ran ðate, pe 'be da gua'a m'bei ga xocä büya, bi 'yë'nü.

²³Pe man'da nts'edi bi mbah yü ja'i, ne n'dat'a bi ma ngue di cuarpü ja ra pont'i ra Jesús. Ne bi ðaha 'be'a min nde büya. ²⁴Nguetho nu'a ra Pilato bi manda da t'øt'a 'be'a go i nde yü ja'i. ²⁵Go bi thø'a ra Barrabás, ngue bi man yü ja'i, madague'a ín ofädi a nam parpate ne ne'a ín hodü. Pe nu'a ra Jesús, go bi ðäp'ü yü ja'i da 'yørpe tengü mim bëni da 'yørpe.

Nu ra Jesús bin cuatpu ja ra pont'i

²⁶Ne nubüya, bi ts'ixa ra Jesús bü ndehnini. Ne bin c'athü n'da

ran 'yohü, í Simón, ra mengü bü ra hnini Cirene, ngue ní mba bü ja ra hnini Jerusalén. Ne bi fent'i ne bin japi da duspa rá pont'i ra Jesús.

²⁷Ne n'dan nets'i yü ja'i bi den'na ra Jesús. Ne nu'ü 'da yü xisu zom bü ní mba, i tu yü mbüi 'be'a da t'ørpa ra Jesús. ²⁸Pe nu'a ra Jesús bi hyët'ü ne bi 'yëmp'ü:

—Gyü zü xisuhü, ngue gyü menguhü Jerusalén, o guí zomhbü ngue ga tugä, pe man'da go gui zomhbü nangue 'be'a gui nusehü, gyü menguhü Jerusalén, ne ni t'ühniü. ²⁹Nguetho da zøn ra pa xün ü tho ran ünbi guin nuhü. Ne him man gui samhbü ü yü xisu him bi d̄in yü t'ühni, pegue guim bëmhbü majapi ü, nguetho ya njo'o yü t'ühni da nu'a ran ünbi xün ü tho tengü da nu ni t'ühniü. ³⁰Ne da 'yë'nü 'da: “Man'da xün ho 'bü xtan yøt' yü t'øhø ne yü nyuni xtan gogbahü, xinda gue'bü ga thoqui ga nuhü ran ünbi xün ü tho,” da 'yë'nü i 'da. ³¹Ne gui pähmbü, nu'bü xün ü tho ran ünbi bi t'ørpa n'da ngue hin'yü rá ts'oqui, man'da xün ü tho da t'ørpa ü ja yü ts'oqui, bi 'yë'nü a ra Jesús 'bü mi xih yü xisu i zoni.

³²Ne'ü yoho yün 'yohü bi ts'its'i ngue 'darpü da thohü a ra Jesús. Pe gätho ü yoho mi ja yü ts'oqui ü. ³³Ne gätho bi zøm bü ja n'da ra nyuni t'ëmbi ra yaxmu. Guerpü bi mba ma cuati bü ra Jesús ne'ü yoho yün 'yohü. N'da a n'da bi guarpu ja yü pont'i. ³⁴Ne nu'a ra Jesús bi 'yëna:

—Ma Ta'i, dami punba a i ørcä ya yü ja'i, nguetho hingui pädi 'be'a i øt'e, bi 'yë'nü a ra Jesús.

Ne nu'ü yü dofüi bi 'yøt'a n'da ran t̄aha to'o da gaxa rá pahni ra Jesús.

³⁵Ne mi hand thoho yu ja'i. Ne nu yú ngurpi, ɛmme bi den thoho ne bi 'yɛna:

—Nunɔ ran 'yohɔ bi pø'i 'da, i sä dim pøse ya gue'bu gue'a ra Cristo rá Thahni Oja nɔ, bi 'yɛn'ɔ.

³⁶Ne'ɔ yu dofui ɛmme bi den thoho ne di säti di un'na ra vino xɛn ju, ɛmbi da zi a ra Jesús. ³⁷Ne bi 'yɛmbi:

—Nu'bu gue'e rá Hmuts'ut'abi yu judío, damim pøse 'bu, bi 'yɛn'ɔ yu dofui.

³⁸Ne mán t'o't'i n'da ra xithe bu ja ra pont'i bu ja rá ya ra Jesús. Ne nt'o't'i bu: “Nuna rá Hmuts'ut'abi yu judío na.”

³⁹Ne nu'a n'da ran 'yohɔ mi cuat rá pont'i mi 'bäpɔ nán ja rá hyo ra Jesús, bin sante thoho. Ne bi 'yɛna:

—Nu'bu majuani gue'e grá Cristo, hanja hin gám pøse, necä'be xquí pøc'be, bi t'ɛmp'a ra Jesús.

⁴⁰Pe nu'a man'da ran 'yohɔ mi cuarɔ buya, bi hecpa a bin sante ne bi 'yɛmbi:

—Ha xíngui ts'ɔ guí su Oja, ne 'dat'a man unbihɔ, bi 'yɛna. ⁴¹Pe nugüi, ran däte rán säui a dá øt'ui. Pe nuna ra Jesús, xíngui ts'ɔ ran ts'o bi 'yøt'na, bi 'yɛmbi.

⁴²Pe nubɔya, bi 'yɛmp'a ra Jesús: —Dami bɛnc 'bu bin ja ni ts'edi ngue gui manda ua, bi 'yɛna.

⁴³Nu ra Jesús bi 'yɛmbi: —Majuani dí xi'a'i, ga sømmi nám pa ya bu mahɛts'i, bi 'yɛmbi.

Bi du ra Jesús

⁴⁴Pe nu'bu huxyadi, bim 'bexui gätho ra ximhäi, asta gue'bu hyunde. ⁴⁵Ne nu'bu mim 'bexui, bin xengui nde ra 'bø't'e i ndam bu

mbo ra ðanija. ⁴⁶Ne nu'a ra Jesús nts'edi bi mbafi, ne bi 'yɛna:

—Ma Ta i, dadí dá'a ma te ya, bi 'yɛna.

Ne 'bex bi du buya.

⁴⁷Ne nu ra hmudofui mi 'bäpɔ, 'bu mi nu 'be'a bin ja, bi 'yɛspa Oja, ne bi 'yɛnse:

—Majuani nunɔ ran 'yohɔ hin te mi ja ra ts'oqui, bi 'yɛna.

⁴⁸Ne gätho na ngu yu ja'i 'bäpɔ ngue yu nute, 'bu mi nu 'be'a bin ja, 'bex bi mba yú ngu, bi bɛndumbui ne bi hyonya thoho. ⁴⁹Pe nu'ɔ yú amigo ra Jesús n'danni ts'ɔ mi 'bäi. Ne'ɔ 'da yu xisu mi tɛn'na ra Jesús 'bu mambá nexɔ ja ra häi Galilea, gätho bi nu 'be'a bi t'ørpa ra Jesús.

Bi t'ä'a ra Jesús

^{50,51}Ne mi 'bu'a n'da ran 'yohɔ, í José, ra mengu bu ra hnini Arimatea, n'da rá hnini yu judío bu ra xequi Judea. Nu'a, ra hoc'ja'i a, ne mi hnumansu. Ne mi tøm' ra pa di manda ua rá ts'edi Oja. N'da rá ngurpi yu judío a, pe hinga 'da'ingu bi bɛmhbu ɔ bi juanba ra Jesús.

⁵²Ne nu'a ra José bi mba bu bí 'buh ra Pilato ne bi 'yöp rá ngøc'yɛi ra Jesús ngue da 'yägui. ⁵³Ne bi tong bu ja ra pont'i a ra Jesús. Ne bi mbantpa rá ja'i ra Jesús n'da ra hoc'bø't'e xun ho, ne bi gäpɔ ja n'da ra hyädo xínga n'dandí bi 'yo n'da ra du. ⁵⁴Ne nu'bu mi 'yägui, gue'a ra pa din sä yu ja'i ngue da nu ra pa ran säya.

⁵⁵Ne nu'ɔ yu xisu, mi tɛn'na ra Jesús 'bu xí nexɔ ja ra häi Galilea, bi den'na ra José ne bi nu hapɔ bi jät'a ra Jesús, ne mi nu hapɔ án ja rá ya. ⁵⁶Ne nu yu xisu bi mba buya,

di hoc ra 'yęthi i yaman'u, ne ra aceite da gospa rá ja'i ra Jesús. Pe nu'bu mi mbu'a ra pa ran säya, bin säya tengu thoho bi mam bu ja yün t'ędi.

Bi dambęni ra Jesús bu ja rán 'yągui

24 Ne t'uxuditho ra pa ndomingo, nu'ę yę xisu bi dux ra 'yęthi bi hoqui, ne bi mba bu ja ran 'yągui ngue ra hyądo gueru mi o ra Jesús. ²Ne nu'bu mi zom bu, bi nu, ya xı mba njanni a ra do mi juaxpu ja ra hyądo. ³Ne 'bex bi yurpu mbo, pe him bi dım bu rá ja'i ra Jesús. ⁴Ne nu'bu mi 'bäpu ne din 'yomfęni 'be'a bin ja, 'bex bim 'bähmbu yoho yım 'behni Oja, mi he yú pahni di fexnı. ⁵Ne nu'ę yę xisu, ęmme bin su ne bi hye't'u yun 'yohu. Ne bi 'yęmp'u:

—Hanja gni hyomhbu ua n'da ran 'yohu i 'bui, guecua ja ran 'yągui.

⁶Nu'a guı homhbu, bi ndants'a, njo'o ua a. Nde'bu guim bęmhbu a bi xi ahı 'bu gám 'bühmbu bu ja ra häi Galilea. ⁷Ngue bi ma jatho da nu ran unbi, ne da mba ma dä bu 'buh yę ts'om'bäi, ne da du bu ja ra pont'i, ne nu'bu ná hyu pa da dambęni, bi 'yęn'ahu, bi 'yęn'u yım 'behni Oja.

⁸Ne nu'ę yę xisu bi bęm buya 'be'a xı man'a ra Jesús. ⁹Ne bi nexpu ja ran 'yągui, bi mba bu 'bu'ę 'de'ma'da yú xädi ra Jesús ne'ę gätho mi'da, ne bi xi'ę 'be'a bin ja bu ja ran 'yągui. ¹⁰Ne nu'ę yę xisu, ra María Magdalena a n'da, ne ra Juana a man'da, ne ra María rá mbe ra Jacobo a man'da, ne'ę mi'da min 'yohu gue' ę bi xi'ę yú xädi a ra Jesús 'be'a bi nu bu ja ran 'yągui.

¹¹Pe nu'ę yú xädi, him bi 'yęc'yei 'be'a bi man yę xisu, ne bi 'yęmbi bi bęnse 'be'a bi man'ę.

¹²Pe nu'a ra Pedro, bi mba n'dihi bu ja ran 'yągui ne bi nu bu mbo. Ne bi nu mi 'bontho bu ra 'bø't'e má mbant'i ra Jesús. Ne bi mbeng bu ja rá ngu buya, bi hyonya thoho 'be'a bin ja.

**Ra Jesús bin 'yohu bu
'yu 'da yú 'yęc'yei**

¹³Ne gue'a ra pa bi mba yoho yę 'yęc'yei bu ja ra hnini Emaús ngue hinga yatho, hyu ora tho ná 'yo.

¹⁴Ne i mam bu ní mba 'be'a bin ja bu Jerusalén. ¹⁵Ne gätho ná ya'u, bi zępu 'yu a ra Jesús ne bin 'yohu. ¹⁶Ne nu'ę bi nu a, pe him bi badi to'o a. ¹⁷Ne nu'a ra Jesús bi 'yän'du: —'Be'a guı mammi.

Ne nu'ę yoho bim 'bäpu buya, ne ęmme tu yú mbui.

¹⁸Ne nu'a n'da í Cleofas bi dąti, bi 'yęna:

—Masque hön'a zehę hin guı pađi 'be'a bin ja bu Jerusalén yę pa i ja buya, bi 'yęmbi.

¹⁹Nu'a ra Jesús bi 'yänni:

—'Be'a bin ja bu.

Ne bi xih puya 'be'a bin ja, bi 'yęmbi:

—Nu ra Jesús, ra mengu Nazaret, n'da rá pongahya Oja ęmme mi ja rá ts'edi, bi 'yøt' yun t'øt'e nuıxte ne bi hoc yun zaman'ę. Ne bi 'yøt' ran ho bu na nu Oja, ne nu yę ja'i bi numansu a. ²⁰Ne nu'ę yę ngurpa mbäja ne mi'da ma ngurpihu, bi dä'a ra Jesús bu 'buh ra ts'ut'abi ngue da tho. Ne bi mba ma cuati bu ja ra pont'i buya. ²¹Ne nugähe, dá bęmhbe gue'a da yanjü dyú ja'i

israelgähü, ne xtín jase ma ts'edi zehéhü mahøn'a. Pe ya ná hyu pa ya bi tho. ^{22,23}Pe nu'ü 'da yu xisu ma mi 'yëc'yëihe, mán 't'uxuditho bi mba bü ja rán 'yägüi, guerpü bí o ra Jesús, pe him bi ðim bü a, ne bá peng bü ja ra ngu bi xije 'be'a bi nu, ne bi man'ü bi nu 'da yám 'behni Oja mahëts'i, bi xifi i 'bü'a ra Jesús. Ne emme dadí hyonya thohé. ²⁴Pe nu'ü 'da man 'yohe, bi mba bü ja ran 'yägüi ne ngutho bi man'ü ngue hin'yü bü rá ja'i, bi 'yëñ'ü yü 'yëc'yëi.

²⁵Pe nubüya, nu'a ra Jesús bi xi'ü min 'yohü:

—Nu'auí, guí 'yambüiui ne xíngui ts'ü guí ghya gui 'yëc'yëiui 'be'a gätho bi man yú pøngahya Oja.

²⁶Nguetho gätho ü bi ma jatho da nu ran ünbi ra Cristo, gue'bü go bi gonhui rá ts'edi Oja, bi 'yëñ'a ra Jesús.

²⁷Ne nubüya, bi xi'ü 'be'a gätho bi man yü pøngahya ngue din ja, ne 'be'a nam bøn'a nt'o't'i bü. Bi dü'mi bü rá mbüdi rá søcuä ra Moisés ne bi xifi gätho ü mi'da yú søcuä Oja.

²⁸Ne nu'bü mi ts'ütho da zøm bü ní mba, nu ra Jesús bi 'yøt'e tengu 'bü da thogui. ²⁹Pe nu'ü yoho min 'yohü bi zämmi din oxhü bü, nguetho bin de. Ne nu'a ra Jesús büya, bi gohmbü bü ü.

³⁰Ne nu'bü min sihmehü, nu ra Jesús bi hyac ra hme, ne bi un ra jamadi Oja, bi xeni, bi un'dü mi 'büpü büya. ³¹Bexgue 'dahmantho bi baði to'o a ra Jesús tengu'bü ja bin zø yú dä. Pe nu'a ra Jesús 'bexque bim 'betho bü, him bi nu hapü í mba. ³²Ne nu'ü yoho bin yaşé ü, bi 'yëñ'ü:

—Pe hanja hin dá pañmi 'bü mán c'athü bü ja ra 'yu. Ha him bin johya ma mbüiui 'bü mí xicui 'be'a nam bøn'a rá m hma Oja, bin 'yëmzehe ü.

³³Bex bi ndants'i, bi mbeng bü Jerusalén, ne bi ðim bü ü 'de'ma'da ngue madím petihü mi'da yü ja'i.

³⁴Ne emme madí johya ü, ne i ma ngue bi ndants'i mahøn'a ra Hmu ne bin yaui ra Pedro. ³⁵Pe nu'ü bi zøhø ngue min 'yohü ra Jesús bü 'yu, bi xi'ü mi'da 'be'a bi 'yørpü 'yu. Ne bi xi'ü ngue gue'a í ba'a ngue bi xen ra hme ra Jesús.

Ra Jesús bin 'yuse bü 'büh yú xädi

³⁶Ne nu'bü gätho na ya'ü yü xädi, ya xí 'bäpü ra Jesús 'bü mi nu. Ne bi zengua ü, bi 'yëmbi:

—Gan johyahü.

³⁷Ne emme bin su, bi bëni gue i nu n'da ran dañi, ngue him majuañi.

³⁸Pe nu ra Jesús bi 'yëmp'ü:

—Hanja ngue in jabü nin 'yomfëñihü, ne hingui sä gui 'yëc'yëigahü. ³⁹Dami hyëtcahü, ne guin nuhü ma 'ye ne ma gua, ne gui nuhü ngue gueczehëgä. Dami thäqui, janangue da zä gui pañmbü ngue i ja a ma ngøc'yëi. Pe nu'a n'da ran dañi tengu guím bëmhbü, hinguin 'youi rá ngøc'yëi a, bi 'yëñ'a ra Jesús.

⁴⁰Ne nubüya, bi 'yut'ü yú 'ye ne yú gua. ⁴¹Pe guexta'a him 'bexque bi 'yëc'yëi nguetho bi hyonya thoho, ne xin di johya ü. Nu ra Jesús büya, bi 'yäpi 'be'a da zi. ⁴²Bex bi un'na n'da xequi ra hua. ⁴³Bi hyäm büya ne bi za, ne gätho yü ja'i mi 'büpü bi nu.

⁴⁴Ne nu ra Jesús bi 'yëmp'ü:

—Nuya bin ja 'be'a gätho dá xi ahü 'bü mám 'bühmbü. Ya dá xi

ahü gue din ja a nt'o't'i bu ja yún t'ɛdi ra Moisés, nepu ja yú søcuá yu pøngahya, ne'a nt'o't'i bu ja yu thuhu, yu salmo, ne ya bin ja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁵Nu ra Jesús buya, bi xocpa yún 'yomfɛni ngue da zä da ba'ɛ 'be'a nam bøn'a räm Hman Oja. ⁴⁶Ne bi 'yɛmp'ɛ:

—Nt'o't'i bu ja räm Hman Oja gue da nu ran unbi ra Cristo, ne da tho, ne ná hyu pa da dambɛni. ⁴⁷Ne nt'o't'i bu ngue dí mbupu Jerusalén da hman ran ho ma'da'yo, ne gätho ná nguni ra ximhäi, ne da sih yu ja'i di päh yún 'yomfɛni ne da mba ma punbi yú ts'oqui, ngue nangue rá thuhu ra Cristo. ⁴⁸Nu ahü, sä guim mamhbü majuani ran ho ma'da'yo, nguetho gá nuhü 'be'a

gätho bin ja. ⁴⁹Ne gua pen 'nahü rá Hogandahi Oja bi mam ma Ta di 'da ahü. Pe jatho gui tõmhbu ua Jerusalén, gue'bu go bá ɛh mahɛts'i rá ts'edi gan 'yohü, bi 'yɛn'a ra Jesús, bi 'yɛm'bu min yähu yú xädi.

Bi ndex mahɛts'i ra Jesús

⁵⁰Nu'bu mi gua'a bi man ra Jesús, bi zix ɛ yú xädi bu ja ra 'yu ní mba bu Betania, ne guepu bi 'ua'ts' yú 'ye ne bi jap'ɛ buya.

⁵¹Pe nubuya bi zopu ɛ yú xädi ne bi ndex mahɛts'i. ⁵²Ne gätho ɛ mi 'bäpu bi 'yɛspi ne ɛmme bin johya yú mbui ɛ. Ne bi mbeng bu Jerusalén buya. ⁵³Ne gätho yu pa bin de bu ja ra danija, mi numansu Oja ne bi un ra jamadi Oja bu. Ne hõnt'a dí xi'a ya.